הלכה · משנה תורה · ספר זמנים

משנה תורה, הלכות קידוש החודש

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה תורה, הלכות קידוש החודש

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-תורה-הלכות-קידוש-החודש/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 7
פרק ד 10
פרק ה 12
פרק ו 15
פרק ז 17
פרק ח 18
פרק ט 20
פרק י 22
פרק יא 23
פרק יב 26
פרק יג 28
פרק יד 29
פרק טו 31
פרק טז 33
פרק יז 36
פרק יח 41
פרק יט 43

פרק א

א חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה הֵם חָדְשֵׁי הַלְּבָנָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח יד) "עֹלַת חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ" וְנֶאֱמַר (שמות יב ב) "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים". כְּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים הֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה דְּמוּת לְבָנָה וְאָמַר לוֹ כָּזֶה רְאֵה וְקַדֵּשׁ. וְהַשָּׁנִים שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין הֵם שְׁנֵי הַחַמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז א) "שְׁמוֹר אֶת חׇדֶשׁ הָאָבִיב":

ב וְכַמָּה יִתֵּרָה שְׁנַת הַחַמָּה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה קְרוֹב מֵאַחַד עָשָׂר יוֹם. לְפִיכָךְ כְּשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ פָּחוֹת מְעַט אוֹ יוֹתֵר מְעַט מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ וְהִיא הַנִּקְרֵאת שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת. שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת הַשָּׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְכָךְ וְכָךְ יָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב ב) "לְחׇדְשֵׁי הַשָּׁנָה". חֳדָשִׁים אַתָּה מוֹנֶה לְשָׁנָה וְאֵין אַתָּה מוֹנֶה יָמִים:

ג הַלְּבָנָה נִסְתֶּרֶת בְּכָל חֹדֶשׁ וְאֵינָהּ נִרְאֵית כְּמוֹ שְׁנֵי יָמִים אוֹ פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר מְעַט. כְּמוֹ יוֹם אֶחָד קֹדֶם שֶׁתִּדְבַּק בַּשֶּׁמֶשׁ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ וּכְמוֹ יוֹם אֶחָד אַחַר שֶׁתִּדְבַּק בַּשֶּׁמֶשׁ וְתֵרָאֶה בַּמַּעֲרָב בָּעֶרֶב. וּבַלַּיְלָה שֶׁתֵּרָאֶה בַּמַּעֲרָב אַחַר שֶׁנִּסְתְּרָה הוּא תְּחִלַּת הַחֹדֶשׁ וּמוֹנִין מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְאִם יֵרָאֶה הַיֵּרַח לֵיל שְׁלֹשִׁים יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ. וְאִם לֹא יֵרָאֶה יִהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים וְיִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים מֵחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר. וְאֵין נִזְקָקִין לַיֵּרַח בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים בֵּין שֶׁנִּרְאָה בֵּין שֶׁלֹּא נִרְאָה. שֶׁאֵין לְךְ חֹדֶשׁ לְבָנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ד חֹדֶשׁ שֶׁיִּהְיֶה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים וְיֵרָאֶה יֵרַח בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים נִקְרָא חֹדֶשׁ חָסֵר. וְאִם לֹא יֵרָאֶה הַיֵּרַח וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר שְׁלֹשִׁים יוֹם נִקְרָא חֹדֶשׁ מְעֻבָּר וְנִקְרָא חֹדֶשׁ מָלֵא. וְיֵרַח שֶׁיֵּרָאֶה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים הוּא הַנִּקְרָא יֶרַח שֶׁנִּרְאָה בִּזְמַנּוֹ. וְאִם נִרְאָה בְּלֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים וְלֹא נִרְאָה בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים הוּא נִקְרָא יֶרַח שֶׁנִּרְאָה בְּלֵיל עִבּוּרוֹ:

ה אֵין רְאִיַּת הַיֵּרַח מְסוּרָה לְכָל אָדָם כְּמוֹ שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית שֶׁכָּל אֶחָד מוֹנֶה שִׁשָּׁה וְשׁוֹבֶת בַּשְּׁבִיעִי. אֶלָּא לְבֵית דִּין הַדָּבָר מָסוּר עַד שֶׁיְּקַדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין וְיִקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב ב) "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם" עֵדוּת זוֹ תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֶם:

ו בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַשְּׁבִים הָאִיצְטַגְנִינִים שֶׁיּוֹדְעִין מְקוֹמוֹת הַכּוֹכָבִים וּמַהֲלָכָם וְחוֹקְרִים וּמְדַקְדְּקִים עַד שֶׁיֵּדְעוּ אִם אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה הַיֵּרַח בְּזִמְנּוֹ שֶׁהוּא לֵיל שְׁלֹשִׁים אוֹ אִי אֶפְשָׁר. אִם יָדְעוּ שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה יוֹשְׁבִין וּמְצַפִּין לָעֵדִים כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים. אִם בָּאוּ עֵדִים וּדְרָשׁוּם וַחֲקָרוּם כַּהֲלָכָה וְנֶאֶמְנוּ דִּבְרֵיהֶם מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ. וְאִם לֹא נִרְאָה וְלֹא בָּאוּ עֵדִים מַשְׁלִימִין שְׁלֹשִׁים וְיִהְיֶה חֹדֶשׁ מְעֻבָּר. וְאִם יָדְעוּ בְּחֶשְׁבּוֹן שֶׁאִי

אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה אֵין יוֹשְׁבִים יוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֵין מְצַפִּין לָעֵדִים. וְאִם בָּאוּ עֵדִים יוֹדְעִין בְּוַדַּאי שֶׁהֵן עֵדֵי שֶׁקֶר אוֹ שֶׁנִּרְאֵית לָהֶם דְּמוּת לְבָנָה מִן הֶעָבִים וְאֵינָהּ הַלְּבָנָה הַוַּדַּאִית:

ז מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה עַל בֵּית דִּין שֶׁיְּחַשְּׁבוּ וְיֵדְעוּ אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. וְשֶׁיִּדְרְשׁוּ אֶת הָעֵדִים עַד שֶׁיְּקַדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ. וְיִשְׁלְחוּ וְיוֹדִיעוּ שְׁאָר הָעָם בְּאֵי זֶה יוֹם הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ בְּאֵי זֶה יוֹם הֵן הַמּוֹעֲדוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג ב) "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ" וְנֶאֱמַר (שמות יג י) "וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ":

ח אֵין מְחַשְּׁבִין וְקוֹבְעִין חֳדָשִׁים וּמְעַבְּרִין שָׁנִים אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב ג) "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלִיִם". וְאִם הָיָה אָדָם גָּדוֹל בְּחָכְמָה וְנִסְמַךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָצָא לְחוּצָה לָאָרֶץ וְלֹא הִנִּיחַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתוֹ הֲרֵי זֶה מְחַשֵּׁב וְקוֹבֵעַ חֳדָשִׁים וּמְעַבֵּר שָׁנִים בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְאִם נוֹדַע לוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָדָם גָּדוֹל כְּמוֹתוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר גָּדוֹל מִמֶּנּוּ הֲרֵי זֶה אָסוּר לְקַבֵּעַ וּלְעַבֵּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ וְאִם עָבַר וְקָבַע וְעִבֵּר לֹא עָשָׂה כְּלוּם:

פרק ב

א אֵין כָּשֵׁר לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא שְׁנֵי אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים הָרְאוּיִין לְהָעִיד בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. אֲבָל נָשִׁים וַעֲבָדִים הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר פְּסוּלֵי עֵדוּת וְאֵין מְעִידִין. אָב וּבְנוֹ שֶׁרָאוּ אֶת הַיָּרֵחַ יֵלְכוּ לְבֵית דִּין לְהָעִיד. לֹא מִפְּנֵי שֶׁעֵדוּת הַחֹדֶשׁ כְּשֵׁרָה בְּקְרוֹבִים אֶלָּא שֶׁאִם יִמָּצֵא אֶחָד מֵהֶן פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא גַּזְלָן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאָר הַפְּסָלְנוּת יִצְטָרֵף הַשֵּׁנִי עִם אַחֵר וְיָעִידוּ. וְכָל הַפָּסוּל לְעֵדוּת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים אַף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּשֵׁר מִן הַתּוֹרָה פָּסוּל לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ:

ב דִּין תּוֹרָה שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בְּעֵדוּת הַחֹדֶשׁ. שֶׁאֲפִלּוּ קִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ עַל פִּי עֵדִים וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין בְּעֵדוּת זוֹ הֲרֵי זֶה מְקֻדָּשׁ. לְפִיכָךְ הָיוּ בָּרִאשׁוֹנָה מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם מִישְׂרָאֵל שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל בְּחֶזְקַת כְּשֵׁרוּת עַד שֶׁיִּוָּדַע לְךָ שֶׁזֶּה פָּסוּל. מְשַׁקְלְקְלוּ הַבַּיְתוֹסִים וְהָיוּ שׁוֹכְרִין אֲנָשִׁים לְהָעִיד שֶׁרָאוּ וְהֵם לֹא רָאוּ הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ בֵּית דִּין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא מֵעֵדִים שֶׁמַּכִּירִין בֵּית דִּין אוֹתָן שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים וְשֶׁיִּהְיוּ דּוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִים בְּעֵדוּת:

ג לְפִיכָךְ אִם לֹא יִהְיוּ בֵּית דִּין יוֹדְעִים אֶת הָעֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַיָּרֵחַ מְשַׁלְּחִין אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁנִּרְאָה בָּהּ עִם הָעֵדִים שֶׁרָאוּ עֵדִים אֲחֵרִים שֶׁמְּזַכִּין אוֹתָן לְבֵית דִּין וּמוֹדִיעִין אוֹתָן שֶׁאֵלּוּ כְּשֵׁרִים הֵם וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִין מֵהֶם:

ד בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין בַּדְּרָכִים שֶׁהָאִיצְטַגְנִינִין מְחַשְּׁבִין בָּהֶם וְיוֹדְעִין הַלְּבָנָה כְּשֶׁתֵּרָאֶה בְּחֹדֶשׁ זֶה אִם תִּהְיֶה בִּצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ בִּדְרוֹמָהּ וְאִם תִּהְיֶה רְחָבָה אוֹ קְצָרָה וּלְהֵיכָן יִהְיוּ רָאשֵׁי קַרְנֶיהָ נוֹטִין. וּכְשֶׁיְּבוֹאוּ הָעֵדִים לְהָעִיד בּוֹדְקִין אוֹתָם כֵּיצַד רְאִיתֶם אוֹתָהּ בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוֹם. לְהֵיכָן הָיוּ קַרְנֶיהָ נוֹטוֹת. כַּמָּה הָיְתָה גְּבוֹהָה בְּרִאשִׁית עֵינֵיכֶם וְכַמָּה הָיְתָה רְחָבָה. אִם נִמְצְאוּ

דִּבְרֵיהֶם מְכַוְּנִין לְמַה שֶּׁנּוֹדַע בַּחֶשְׁבּוֹן מְקַבְּלִין אוֹתָם וְאִם לֹא נִמְצְאוּ דִּבְרֵיהֶם מְכַוְּנִין אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָם:

ה אָמְרוּ הָעֵדִים רְאִינוּהוּ בַּמַּיִם אוֹ בֶּעָבִים אוֹ בַּעֲשָׁשִׁית. אוֹ שֶׁרָאוּ מִקְצָתוֹ בָּרָקִיעַ וּמִקְצָתוֹ בֶּעָבִים אוֹ בַּמַּיִם אוֹ בַּעֲשָׁשִׁית אֵין זוֹ רְאִיָּה וְאֵין מְקַדְּשִׁין עַל רְאִיָּה זֹאת. אָמַר אֶחָד רְאִיתִיו גָּבוֹהַּ בְּעֵינַי כְּמוֹ שְׁתֵּי קוֹמוֹת וְאָמַר הַשֵּׁנִי כְּמוֹ שָׁלֹשׁ קוֹמוֹת הָיָה גָּבוֹהַּ מִצְטָרְפִין. אָמַר הָאֶחָד כְּמוֹ שָׁלֹשׁ קוֹמוֹת וְהַשֵּׁנִי אוֹמֵר כְּמוֹ חָמֵשׁ אֵין מִצְטָרְפִין. וּמִצְטָרֵף אֶחָד מֵהֶם עִם שֵׁנִי שֶׁיָּעִיד כְּמוֹתוֹ אוֹ יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן קוֹמָה אַחַת:

ו אָמְרוּ רְאִינוּהוּ בְּלֹא כַּוָּנָה וְכֵיוָן שֶׁהִתְבּוֹנַנְנוּ בּוֹ וְנִתְכַּוַּנּוּ לְרְאוֹתוֹ לְהָעִיד שׁוּב לֹא רְאִינוּהוּ אֵין זוֹ עֵדוּת וְאֵין מְקַדְּשִׁין עָלֶיהָ. שֶׁמָּא עָבִים נִתְקַשְּׁרוּ וְנִרְאוּ כִּכְלָבָנָה וְכָלוּ וְהָלְכוּ לָהֶם. אָמְרוּ עֵדִים רְאִינוּהוּ בְּיוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים שַׁחֲרִית בַּמִּזְרָח קֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ וּרְאִינוּהוּ עַרְבִית בַּמַּעֲרָב בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים וּמְקַדְּשִׁין עַל רְאִיָּה זוֹ שֶׁהֲרֵי רָאוּהוּ בְּזְמַנּוֹ. אֲבָל הָרְאִיָּה שֶׁאָמְרוּ שֶׁרָאוּהוּ בְּשַׁחֲרִית אֵין נִזְקָקִין לָהּ שֶׁאֵין אָנוּ אַחֲרָאִין לְרְאִיַּת שַׁחֲרִית וּבְיָדוּעַ שֶׁהֶעָבִים הֵם שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ וְנִרְאָה לָהֶם כִּכְלָבָנָה. וְכֵן אִם רָאוּהוּ בְּזְמַנּוֹ וּבְלֵיל עִבּוּרוֹ לֹא נִרְאָה הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין שֶׁאֵין אָנוּ אַחֲרָאִין אֶלָּא לִרְאִיַּת לֵיל שְׁלֹשִׁים בִּלְבַד:

ז כֵּיצַד מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ. כָּל מִי שֶׁרָאוּי לְהָעִיד שֶׁרָאָה אֶת הַיָּרֵחַ בָּא לְבֵית דִּין. וּבֵית דִּין מַכְנִיסִים אוֹתָן כֻּלָּן לְמָקוֹם אֶחָד וְעוֹשִׂין לָהֶן סְעֻדּוֹת גְּדוֹלוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הָעָם רְגִילִין לְבוֹא. וְזוּג שֶׁבָּא רִאשׁוֹן בּוֹדְקִין אוֹתָן רִאשׁוֹן בַּבְּדִיקוֹת שֶׁאָמַרְנוּ. מַכְנִיסִין אֶת הַגָּדוֹל וְשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. נִמְצְאוּ דִּבְרֵיהֶם מְכַוְּנִים לַחֶשְׁבּוֹן מַכְנִיסִים אֶת חֲבֵרוֹ. נִמְצְאוּ דִּבְרֵיהֶם מְכַוְּנִין עֵדוּתָן קַיֶּמֶת. וּשְׁאָר כָּל הַזּוּגוֹת שׁוֹאֲלִין אוֹתָם רִאשֵׁי דְּבָרִים. לֹא שֶׁצְּרִיכִים לָהֶם אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְגִילִין לָבוֹא:

ח וְאַחַר כָּךְ אַחַר שֶׁתִּתְקַיֵּם הָעֵדוּת רֹאשׁ בֵּית דִּין אוֹמֵר מְקֻדָּשׁ וְכָל הָעָם עוֹנִים אַחֲרָיו מְקֻדָּשׁ מְקֻדָּשׁ. וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה. וְאֵין מְחַשְּׁבִין אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה. וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא חֹדֶשׁ שֶׁנִּרְאֶה בִּזְמַנּוֹ. וְאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בַּיּוֹם וְאִם קִדְּשׁוּהוּ בַּלַּיְלָה אֵינוֹ מְקֻדָּשׁ. וְאֶפְלוּ רָאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָמְרוּ בֵּית דִּין מְקֻדָּשׁ עַד שֶׁחָשְׁכָה לֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים. אוֹ שֶׁנֶּחְקְרוּ הָעֵדִים וְלֹא הִסְפִּיקוּ בֵּית דִּין לוֹמַר מְקֻדָּשׁ עַד שֶׁחָשְׁכָה לֵיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים. אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ מְעֻבָּר וְלֹא יִהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֶלָּא יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאֵית בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים. שֶׁאֵין הָרְאִיָּה קוֹבַעַת אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁאָמְרוּ מְקֻדָּשׁ הֵם שֶׁקּוֹבְעִין:

ט רָאוּהוּ בֵּית דִּין עַצְמָן בְּסוֹף יוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים. אִם עֲדַיִן לֹא יָצָא כּוֹכַב לֵיל שְׁלֹשִׁים. בֵּית דִּין אוֹמְרִים מְקֻדָּשׁ שֶׁעֲדַיִן יוֹם הוּא. וְאִם רָאוּהוּ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים אַחַר שֶׁיָּצְאוּ שְׁנֵי

כּוֹכָבִים. לְמָחָר מוֹשִׁיבִין שְׁנֵי דַּיָּנִין אֵצֶל אֶחָד מֵהֶם וְיֵעִידוּ הַשְּׁנַיִם בִּפְנֵי הַשְּׁלֹשָׁה וְיִקַּדְּשׁוּהוּ הַשְּׁלֹשָׁה:

י בֵּית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בֵּין שׁוֹגְגִין בֵּין מֵזִידִין בֵּין אֲנוּסִים הֲרֵי זֶה מְקֻדָּשׁ וְחַיָּבִין הַכֹּל לְתַקֵּן הַמּוֹעֲדוֹת עַל הַיּוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ בּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה יוֹדֵעַ שֶׁטָּעוּ חַיָּב לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם שֶׁאֵין הַדָּבָר מָסוּר אֶלָּא לָהֶם וּמִי שֶׁצִּוָּה לִשְׁמֹר הַמּוֹעֲדוֹת הוּא צִוָּה לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם וְגוֹ':

פרק ג

א עֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ אִם הָיָה בֵּינֵיהֶם וּבֵין מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין מַהֲלַךְ לַיְלָה וְיוֹם אוֹ פָּחוֹת הוֹלְכִין וּמְעִידִין. וְאִם הָיָה בֵּינֵיהֶן יֶתֶר עַל כֵּן לֹא יֵלְכוּ שֶׁאֵין עֵדוּתָן אַחַר יוֹם שְׁלֹשִׁים מוֹעֶלֶת שֶׁכְּבָר נִתְעַבֵּר הַחֹדֶשׁ:

ב עֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הֲרֵי אֵלּוּ הוֹלְכִין לְבֵית דִּין לְהָעִיד וַאֲפִלּוּ הָיָה שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג ד) "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם" וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר מוֹעֵד דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. לְפִיכָךְ אֵין מְחַלְּלִין אֶלָּא עַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָּן וְעַל רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי בִּלְבַד מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת. וּבְזֶמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם מְחַלְּלִין עַל כֻּלָּן מִפְּנֵי קָרְבַּן מוּסָף שֶׁבְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שֶׁהוּא דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת:

ג כֵּיצַד שֶׁמְּחַלְּלִין הָעֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ אֶת הַשַּׁבָּת כָּךְ מְחַלְּלִין עִמָּהֶן הָעֵדִים שֶׁמְּזַכִּין אוֹתָן בְּבֵית דִּין אִם לֹא הָיוּ בֵּית דִּין מַכִּירִין אֶת הָרוֹאִין. וַאֲפִלּוּ הָיָה זֶה שֶׁמּוֹדִיעַ אוֹתָן לְבֵית דִּין עַד אֶחָד הֲרֵי זֶה הוֹלֵךְ עִמָּהֶן וּמְחַלֵּל מִסָּפֵק שֶׁמָּא יִמְצָא אַחֵר וְיִצְטָרֵף עִמּוֹ:

ד הָיָה הָעֵד שֶׁרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ בְּלֵיל הַשַּׁבָּת חוֹלֶה מְרַכִּיבִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוֹר וַאֲפִלּוּ בַּמִּטָּה. וְאִם יֵשׁ לָהֶן אוֹרֵב בַּדֶּרֶךְ לוֹקְחִין הָעֵדִים בְּיָדָן כְּלֵי זַיִן. וְאִם הָיָה דֶּרֶךְ רְחוֹקָה לוֹקְחִים בְּיָדָם מְזוֹנוֹת. וַאֲפִלּוּ רָאוּהוּ גָּדוֹל וְנִרְאֶה לַכֹּל לֹא יֹאמְרוּ כְּשֵׁם שֶׁרְאִינוּהוּ אֲנַחְנוּ רָאוּהוּ אֲחֵרִים וְאֵין אָנוּ צְרִיכִין לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת אֶלָּא כָּל מִי שֶׁיִּרְאֶה הַחֹדֶשׁ וְיִהְיֶה רָאוּי לְהָעִיד וְיִהְיֶה בֵּינוֹ וּבֵין הַמָּקוֹם שֶׁקִּבּוּעַ בּוֹ בֵּית דִּין לַיְלָה וְיוֹם אוֹ פָּחוֹת מִצָּוָה עָלָיו לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְלֵילֵךְ וּלְהָעִיד:

ה בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ בְּכָל יוֹם שְׁלֹשִׁים. פַּעַם אַחַת נִשְׁתַּהוּ הָעֵדִים מִלָּבוֹא עַד בֵּין הָעַרְבַּיִם וְנִתְקַלְקְלוּ בַּמִּקְדָּשׁ וְלֹא יָדְעוּ מַה יַּעֲשׂוּ אִם יַעֲשׂוּ עוֹלָה שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁמָּא יָבוֹאוּ הָעֵדִים וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּקְרִיבוּ מוּסַף הַיּוֹם אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. עָמְדוּ בֵּית דִּין וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְקַבְּלִים עֵדוּת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא עַד הַמִּנְחָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא שָׁהוּת בַּיּוֹם לְהַקְרִיב מוּסָפִין וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם וְנִסְכֵּיהֶם:

ו וְאִם הִגִּיעַ מִנְחָה וְלֹא בָּאוּ עֵדִים עוֹשִׂין תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאִם בָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה נוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר קֹדֶשׁ וּמַקְרִיבִין מוּסָף לְמָחָר לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ אֲחַר מִנְחָה. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וּבֵית דִּינוֹ שֶׁיִּהְיוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ וַאֲפִלּוּ בָּאוּ עֵדִים יוֹם שְׁלֹשִׁים בְּסוֹף הַיּוֹם סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה מְקַבְּלִין עֵדוּתָן וּמְקַדְּשִׁין יוֹם שְׁלֹשִׁים בִּלְבַד:

ז כְּשֶׁמְּעַבְּרִין בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים הָיוּ עוֹלִין לְמָקוֹם מוּכָן וְעוֹשִׂין בּוֹ סְעֻדָּה בְּיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים שֶׁהוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְאֵין עוֹלִין לְשָׁם בַּלַּיְלָה אֶלָּא בַּנֶּשֶׁף קֹדֶם עֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֵין עוֹלִין לִסְעֻדָּה זוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. וְאֵין עוֹלִין לָהּ אֶלָּא בְּפַת דָּגָן וְקִטְנִית. וְאוֹכְלִין בְּעֵת הַסְּעֻדָּה. וְזוֹ הִיא סְעֻדַּת מִצְוָה שֶׁל עִבּוּר הַחֹדֶשׁ הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם:

ח בָּרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ הָיוּ מַשִּׂיאִין מַשּׂוֹאוֹת בְּרֹאשֵׁי הֶהָרִים כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ הָרְחוֹקִים. מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַכּוּתִים שֶׁהָיוּ מַשִּׂיאִין מַשּׂוֹאוֹת כְּדֵי לְהַטְעוֹת אֶת הָעָם הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין וּמוֹדִיעִין לָרַבִּים. וּשְׁלוּחִים אֵלּוּ אֵינָן מְחַלְּלִין אֶת יוֹם טוֹב וְלֹא אֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שַׁבָּת שֶׁאֵין מְחַלְּלִין אֶת הַשַּׁבָּת לְקַיְּמוֹ אֶלָּא לְקַדְּשׁוֹ בִּלְבַד:

ט עַל שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים הָיוּ שְׁלוּחִים יוֹצְאִין. עַל נִיסָּן מִפְּנֵי הַפֶּסַח. וְעַל אָב מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית. וְעַל אֱלוּל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. כְּדֵי שֶׁיִּשְׁבּוּ מְצַפִּין בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים לֶאֱלוּל אִם נוֹדַע לָהֶם שֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּית דִּין יוֹם שְׁלֹשִׁים נוֹהֲגִים אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ בִּלְבַד. וְאִם לֹא נוֹדַע לָהֶם נוֹהֲגִים יוֹם שְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים קֹדֶשׁ עַד שֶׁיָּבוֹאוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי. וְעַל תִּשְׁרֵי מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת. וְעַל כִּסְלֵו מִפְּנֵי חֲנֻכָּה. וְעַל אֲדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים. וּבִזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם יוֹצְאִין אַף עַל אִיָּר מִפְּנֵי פֶּסַח קָטָן:

י שְׁלוּחֵי נִיסָן וּשְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי אֵין יוֹצְאִין אֶלָּא בְּיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ אַחַר שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין מְקֻדָּשׁ. וְאִם קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין בְּסוֹף יוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְשָׁמְעוּ מִפִּי בֵּית דִּין מְקֻדָּשׁ יוֹצְאִין מִבָּעֶרֶב. וּשְׁלוּחֵי שְׁאָר הַשִּׁשָּׁה חֳדָשִׁים יֵשׁ לָהֶם לָצֵאת מִבָּעֶרֶב אַחַר שֶׁנִּרְאָה הַיֵּרֵחַ אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא קִדְּשׁוּ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ הוֹאִיל וְנִרְאֶה הַחֹדֶשׁ יָצְאוּ שֶׁהֲרֵי לְמָחָר בְּוַדַּאי מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ בֵּית דִּין:

יא כָּל מָקוֹם שֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִין מַגִּיעִין הָיוּ עוֹשִׂין אֶת הַמּוֹעֲדוֹת יוֹם טוֹב אֶחָד כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה. וּמְקוֹמוֹת הָרְחוֹקִים שֶׁאֵין הַשְּׁלוּחִים מַגִּיעִין אֲלֵיהֶם הָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסָּפֵק לְפִי שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ אִי זֶה יוֹם הוּא:

יב יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ מַגִּיעִין אֲלֵיהֶם שְׁלוּחֵי נִיסָן וְלֹא הָיוּ מַגִּיעִין לָהֶן שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי. וּמִן הַדִּין הָיָה שֶׁיַּעֲשׂוּ פֶּסַח יוֹם אֶחָד שֶׁהֲרֵי הִגִּיעוּ לָהֶן שְׁלוּחִין וְיָדְעוּ בְּאֵי זֶה יוֹם נִקְבַּע רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְיַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת שְׁנֵי יָמִים שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעוּ אֲלֵיהֶן הַשְּׁלוּחִין. וּכְדֵי שֶׁלֹּא לַחֲלֹק בַּמּוֹעֲדוֹת הִתְקִינוּ חֲכָמִים שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵין שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי מַגִּיעִין שָׁם עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים אֶפִלּוּ יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת:

יג וְכַמָּה בֵּין שְׁלוּחֵי נִיסָן לִשְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי. שְׁנֵי יָמִים. שֶׁשְּׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי אֵינָן מְהַלְּכִין בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב וְלֹא בַּעֲשִׂירִי בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם כִּפּוּר:

יד אֵין הַשְּׁלוּחִין צְרִיכִין לְהָיוֹתָן שְׁנַיִם אֶלָּא אֲפִלּוּ אֶחָד נֶאֱמָן. וְלֹא שָׁלִיחַ בִּלְבַד אֶלָּא אֲפִלּוּ תִּגַּר מִשְּׁאָר הָעָם שֶׁבָּא כְּדַרְכּוֹ וְאָמַר אֲנִי שָׁמַעְתִּי מִפִּי בֵּית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם פְּלוֹנִי נֶאֱמָן וּמְתַקְּנִין אֶת הַמּוֹעֲדוֹת עַל פִּיו. שֶׁדָּבָר זֶה דָּבָר הֶעָשׂוּי לְהִגָּלוֹת הוּא וְעַד אֶחָד כָּשֵׁר נֶאֱמָן עָלָיו:

טו בֵּית דִּין שֶׁיָּשְׁבוּ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים וְלֹא בָּאוּ עֵדִים וְהִשְׁכִּימוּ בַּנֶּשֶׁף וְעִבְּרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁשִּׁבַּאֲרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה. וְאַחַר אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה יָמִים בָּאוּ עֵדִים רְחוֹקִים וְהֵעִידוּ שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא לֵיל שְׁלֹשִׁים. וַאֲפִלּוּ בָּאוּ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ. מְאַיְמִין עֲלֵיהֶן אִיּוּם גָּדוֹל וּמַטְרִיפִים אוֹתָם בִּשְׁאֵלוֹת וּמַטְרִיחִין עֲלֵיהֶן בִּבְדִיקוֹת וּמְדַקְדְּקִין בְּעֵדוּת וּמִשְׁתַּדְּלִין בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יְקַדְּשׁוּ חֹדֶשׁ זֶה הוֹאִיל וְיָצָא שְׁמוֹ מֵעֲבָר:

טז וְאִם עָמְדוּ הָעֵדִים בְּעֵדוּתָן וְנִמְצֵאת מְכֻוֶּנֶת וַהֲרֵי הָעֵדִים אֲנָשִׁים יְדוּעִים וּנְבוֹנִים וְנֶחְקָרָה הָעֵדוּת כָּרָאוּי. מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ וְחוֹזְרִין וּמוֹנִין לְאוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים הוֹאִיל וְנִרְאֶה הַיֵּרַח בְּלֵילוֹ:

יז וְאִם הֻצְרְכוּ בֵּית דִּין לְהַנִּיחַ חֹדֶשׁ זֶה מֵעֲבָר כְּשֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁיָּבוֹאוּ הָעֵדִים אֲלוּ מַנִּיחִין. וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ מְעַבְּרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצֹרֶךְ. וְיֵשׁ מִן הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים מִי שֶׁחוֹלֵק בְּדָבָר זֶה וְאוֹמֵר לְעוֹלָם אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצֹרֶךְ. הוֹאִיל וּבָאוּ עֵדִים מְקַדְּשִׁין וְאֵין מְאַיְמִין עֲלֵיהֶן:

יח יֵרָאֶה לִי שֶׁאֵין מַחֲלֹקֶת הַחֲכָמִים בְּדָבָר זֶה אֶלָּא בְּשֶׁאָר הֶחֳדָשִׁים חוּץ מִן נִיסָן וְתִשְׁרֵי. אוֹ בְּעֵדֵי נִיסָן וְתִשְׁרֵי שֶׁבָּאוּ אַחַר שֶׁעָבְרוּ הָרְגָלִים. שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה וְעָבַר זְמַן הַקָּרְבָּנוֹת וּזְמַן הַמּוֹעֲדוֹת. אֲבָל אִם בָּאוּ הָעֵדִים בְּנִיסָן וְתִשְׁרֵי קֹדֶם חֲצִי הַחֹדֶשׁ מְקַבְּלִין עֵדוּתָן וְאֵין מְאַיְמִין עֲלֵיהֶן כְּלָל. שֶׁאֵין מְאַיְמִין עַל עֵדִים שֶׁהֵעִידוּ עַל הַחֹדֶשׁ שֶׁרָאוּהוּ בִּזְמַנּוֹ כְּדֵי לְעַבְּרוֹ:

יט אֲבָל מְאַיְמִין עַל עֵדִים שֶׁנִּתְקַלְקְלָה עֵדוּתָן וַהֲרֵי הַדָּבָר נוֹטֶה וּנְנַאי שֶׁלֹּא תִּתְקַיֵּם הָעֵדוּת וְיִתְעַבֵּר הַחֹדֶשׁ. מְאַיְמִין עֲלֵיהֶן כְּדֵי שֶׁתִּתְקַיֵּם הָעֵדוּת וְיִתְקַיֵּם הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ. וְכֵן אִם בָּאוּ

עֵדִים לְהָזִים אֶת הָעֵדִים שֶׁרָאוּהוּ בְּזְמַנּוֹ קֹדֶם שֶׁקִּדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין הֲרֵי אֵלּוּ מְאַיְּמִין עַל הַמְּזִימִין עַד שֶׁלֹּא תִּתְקַיֵּם הַהֶזְמָה וְיִתְקַדֵּשׁ הַחֹדֶשׁ בְּזְמַנּוֹ׃

פרק ד

א שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת הִיא שָׁנָה שֶׁמּוֹסִיפִין בָּהּ חֹדֶשׁ. וְאֵין מוֹסִיפִין לְעוֹלָם אֶלָּא אֲדָר וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ שָׁנָה שְׁנֵי אֲדָרִין אֲדָר רִאשׁוֹן וַאֲדָר שֵׁנִי. וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ זֶה מִפְּנֵי זְמַן הָאָבִיב כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַפֶּסַח בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז א) "שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב" שֶׁיִּהְיֶה חֹדֶשׁ זֶה בִּזְמַן הָאָבִיב. וְלוּלֵא הוֹסָפַת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה הַפֶּסַח בָּא פְּעָמִים בִּימוֹת הַחַמָּה וּפְעָמִים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים׃

ב עַל שְׁלֹשָׁה סִימָנִין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה. עַל הַתְּקוּפָה וְעַל הָאָבִיב וְעַל פֵּרוֹת הָאִילָן. כֵּיצַד. בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין וְיוֹדְעִין אִם תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן אוֹ אַחַר זְמַן זֶה מְעַבְּרִין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה. וְיַעֲשׂוּ אוֹתוֹ נִיסָן אֲדָר שֵׁנִי כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַפֶּסַח בִּזְמַן הָאָבִיב. וְעַל סִימָן זֶה סוֹמְכִין וּמְעַבְּרִין וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְסִימָן אַחֵר׃

ג וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ הָאָבִיב אֶלָּא עֲדַיִן אָפֵל הוּא. וְלֹא צָמְחוּ פֵּרוֹת הָאִילָן שֶׁדַּרְכָּן לִצְמֹחַ בִּזְמַן הַפֶּסַח. סוֹמְכִין עַל שְׁנֵי סִימָנִין אֵלּוּ וּמְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתְּקוּפָה קֹדֶם לְשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן הֲרֵי הֵן מְעַבְּרִין. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאָבִיב מָצוּי לְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ עֹמֶר הַתְּנוּפָה בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן. וּכְדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַפֵּרוֹת צוֹמְחִין כְּדֶרֶךְ כָּל זְמַן הָאָבִיב׃

ד וְעַל שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הָיוּ סוֹמְכִין בָּאָבִיב. עַל אֶרֶץ יְהוּדָה וְעַל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְעַל הַגָּלִיל. וְאִם הִגִּיעַ הָאָבִיב בִּשְׁתֵּי אֲרָצוֹת מֵאֵלּוּ וּבְאַחַת לֹא הִגִּיעַ אֵין מְעַבְּרִין. וְאִם הִגִּיעַ בְּאַחַת מֵהֶן וְלֹא הִגִּיעַ בִּשְׁתַּיִם מְעַבְּרִין אִם עֲדַיִן לֹא צָמְחוּ פֵּרוֹת הָאִילָן. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן הָעִקָּר שֶׁמְּעַבְּרִין בִּשְׁבִילָן כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַשָּׁנִים שְׁנֵי חֲמָה׃

ה וְיֵשׁ שָׁם דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁהָיוּ בֵּית דִּין מְעַבְּרִין בִּשְׁבִילָן מִפְּנֵי הַצָּרָךְ. וְאֵלּוּ הֵן. מִפְּנֵי הַדְּרָכִים שֶׁאֵינָן מְתֻקָּנִין וְאֵין הָעָם יְכוֹלִין לַעֲלוֹת מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שֶׁיִּפָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים וְיִתָּקְנוּ הַדְּרָכִים. וּמִפְּנֵי הַגְּשָׁרִים שֶׁנֶּהֶרְסוּ וְנִמְצְאוּ הַנְּהָרוֹת מַפְסִיקִין וּמוֹנְעִין אֶת הָעָם וּמִסְתַּכְּנִין בְּעַצְמָן וּמֵתִים מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שֶׁיִּתָּקְנוּ הַגְּשָׁרִים. וּמִפְּנֵי תַּנּוּרֵי פְּסָחִים שֶׁאָבְדוּ בַּגְּשָׁמִים וְאֵין לָהֶם מָקוֹם לְצָלוֹת אֶת פִּסְחֵיהֶם מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה עַד שֶׁיִּבָּנוּ הַתַּנּוּרִים וְיֵיבְשׁוּ. וּמִפְּנֵי גָּלְיוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִמְּקוֹמָן וְעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם פְּנַאי לְהַגִּיעַ׃

ו אֲבָל אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה לֹא מִפְּנֵי הַשֶּׁלֶג וְלֹא מִפְּנֵי הַצִּנָּה וְלֹא מִפְּנֵי גָּלְיוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲדַיִן לֹא נֶעֱקְרוּ מִמְּקוֹמָם. וְלֹא מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ רֹב הַקָּהָל אוֹ רֹב הַכֹּהֲנִים

טְמֵאִים אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם פְּנַאי לְטַהֵר וְיַעֲשׂוּ בְּטָהֳרָה אֶלָּא יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה. וְאִם עִבְּרוּ אֶת הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה הֲרֵי זוֹ מְעֻבֶּרֶת:

ז יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין מְעַבְּרִין בִּשְׁבִילָן כְּלָל אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתָן סָעַד לְשָׁנָה שֶׁצְּרִיכָה עִבּוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאָבִיב וּפֵרוֹת הָאִילָן. וְאֵלּוּ הֵן. מִפְּנֵי הַגְּדִיִּים וְהַטְּלָאִים שֶׁעֲדַיִן לֹא נוֹלְדוּ אוֹ שֶׁהֵן מְעַט. וּמִפְּנֵי הַגּוֹזָלוֹת שֶׁלֹּא פָּרְחוּ. אֵין מְעַבְּרִין בִּשְׁבִיל אֵלּוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַגְּדָיִים וְהַטְּלָאִים מְצוּיִין לִפְסָחִים וְהַגּוֹזָלוֹת מְצוּיִין לִרְאִיָּה אוֹ לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּקֶרְבַּן הָעוֹף. אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתָן סָעַד לְשָׁנָה:

ח כֵּיצַד עוֹשִׂין אוֹתָן סָעַד לְשָׁנָה. אוֹמְרִין שָׁנָה זוֹ צְרִיכָה עִבּוּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה שֶׁמָּשְׁכָה אוֹ מִפְּנֵי הָאָבִיב וּפֵרוֹת הָאִילָן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ וְעוֹד שֶׁהַגְּדָיִים קְטַנִּים וְהַגּוֹזָלוֹת רַכִּים:

ט אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בִּמְזֻמָּנִין לָהּ. כֵּיצַד. יֹאמַר רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי מִן הַסַּנְהֶדְרִין הֱיוּ מְזֻמָּנִין לְמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁנִּתְחַשֵּׁב וְנִרְאֶה וְנֵדַע אִם שָׁנָה זוֹ צְרִיכָה עִבּוּר אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה. וְאוֹתָן שֶׁהֻזְמְנוּ בִּלְבַד הֵן שֶׁמְּעַבְּרִין אוֹתָהּ. וּבְכַמָּה מְעַבְּרִין אוֹתָהּ. מַתְחִילִין בִּשְׁלֹשָׁה דַּיָּנִין מִכְּלַל סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה מִמִּי שֶׁסָּמְכוּ אוֹתָן. אָמְרוּ שְׁנַיִם לֹא נַשֵּׁב וְלֹא נִרְאֶה אִם צְרִיכָה עִבּוּר אִם לָאו וְאֶחָד אָמַר נַשֵּׁב וְנִבְדֹּק. בָּטֵל יָחִיד בְּמִעוּטוֹ. אָמְרוּ שְׁנַיִם נַשֵּׁב וְנִרְאֶה וְאֶחָד אוֹמֵר לֹא נַשֵּׁב. מוֹסִיפִין עוֹד שְׁנַיִם מִן הַמְזֻמָּנִים וְנוֹשְׁאִים וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר:

י שְׁנַיִם אוֹמְרִים צְרִיכָה עִבּוּר וּשְׁלֹשָׁה אוֹמְרִין אֵינָהּ צְרִיכָה. בָּטְלוּ שְׁנַיִם בְּמִעוּטָן. שְׁלֹשָׁה אוֹמְרִין צְרִיכָה עִבּוּר וּשְׁנַיִם אוֹמְרִין אֵינָהּ צְרִיכָה עִבּוּר. מוֹסִיפִין שְׁנַיִם מִן הַמְזֻמָּנִין לָהּ וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין וְגוֹמְרִין בִּשְׁבִעָה. אִם גָּמְרוּ כֻּלָּם לְעַבֵּר אוֹ שֶׁלֹּא לְעַבֵּר עוֹשִׂין כְּמוֹ שֶׁגָּמְרוּ. וְאִם נֶחְלְקוּ הוֹלְכִים אַחַר הָרֹב בֵּין לְעַבֵּר בֵּין שֶׁלֹּא לְעַבֵּר. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁהוּא רֹאשׁ יְשִׁיבָה שֶׁל אֶחָד וְשִׁבְעִים מִכְּלַל הַשִּׁבְעָה. וְאִם גָּמְרוּ בִּשְׁלֹשָׁה לְעַבֵּר הֲרֵי זוֹ מְעֻבֶּרֶת וְהוּא שֶׁיְּהֵא הַנָּשִׂיא עִמָּהֶן אוֹ שֶׁיִּרְצֶה. וּבְעִבּוּר הַשָּׁנָה מַתְחִילִין מִן הַצַּד. וּלְקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל:

יא אֵין מוֹשִׁיבִין לְעִבּוּר הַשָּׁנָה לֹא מֶלֶךְ וְלֹא כֹּהֵן גָּדוֹל. מֶלֶךְ מִפְּנֵי חֵילוֹתָיו וּמִלְחֲמוֹתָיו שֶׁמָּא דַּיְּתוֹ נוֹטָה בִּשְׁבִילָן לְעַבֵּר אוֹ שֶׁלֹּא לְעַבֵּר. וְכֹהֵן גָּדוֹל מִפְּנֵי הַצְּנָעָה שֶׁמָּא לֹא תִּהְיֶה דַּיְּתוֹ נוֹטָה לְעַבֵּר כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא תִּשְׁרֵי בִּימֵי הַקֹּר וְהוּא טוֹבֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים חָמֵשׁ טְבִילוֹת:

יב הָיָה רֹאשׁ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וְהוּא הַנִּקְרָא נָשִׂיא בְּדַרְכְּךָ רְחוֹקָה אֵין מְעַבְּרִין אוֹתָהּ אֶלָּא עַל תְּנַאי אִם יִרְצֶה הַנָּשִׂיא. בָּא וְרָצָה הֲרֵי זוֹ מְעֻבֶּרֶת. לֹא רָצָה אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת. וְאֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יְהוּדָה שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּתוֹכָהּ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יב ה) "לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ". וְאִם עִבְּרוּהָ בַּגְּלִיל מְעֻבֶּרֶת. וְאֵין מְעַבְּרִין אֶלָּא בַּיּוֹם. וְאִם עִבְּרוּהָ בַּלַּיְלָה אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת:

יג יֵשׁ לְבֵית דִּין לְחַשֵּׁב וּלְקַבֵּעַ וְלֵידַע אִי זוֹ שָׁנָה תִּהְיֶה מְעֻבֶּרֶת בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה אֲפִלּוּ לְכַמָּה שָׁנִים. אֲבָל אֵין אוֹמְרִין שָׁנָה פְּלוֹנִית מְעֻבֶּרֶת אֶלָּא אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא שֶׁאוֹמֵר שָׁנָה זוֹ מְעֻבֶּרֶת. וְדָבָר זֶה מִפְּנֵי הַדְּחָק אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק אֵין מוֹדִיעִין שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת אֶלָּא בַּאֲדָר הוּא שֶׁאוֹמֵר שָׁנָה זוֹ מְעֻבֶּרֶת וְחֹדֶשׁ הַבָּא אֵינוֹ נִיסָּן אֶלָּא אֲדָר שֵׁנִי. אֲמִרוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁנָה זוֹ שֶׁתִּכָּנֵס מְעֻבֶּרֶת אֵינָהּ מְעֻבֶּרֶת בַּאֲמִירָה זוֹ:

יד הִגִּיעַ יוֹם שְׁלֹשִׁים בַּאֲדָר וְלֹא עִבְּרוּ עֲדַיִן הַשָּׁנָה לֹא יְעַבְּרוּ אוֹתָהּ כְּלָל. שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם רָאוּי לִהְיוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָּן וּמִשֶּׁיִּכָּנֵס נִיסָּן וְלֹא עִבְּרוּ אֵינָן יְכוֹלִים לְעַבֵּר. וְאִם עִבְּרוּהָ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שֶׁל אֲדָר הֲרֵי זוֹ מְעֻבֶּרֶת. בָּאוּ עֵדִים אַחַר שֶׁעִבְּרוּ וְהֵעִידוּ עַל הַיְּרֵחַ הֲרֵי אֵלּוּ מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְיִהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי. וְאִלּוּ קִדְּשׁוּהוּ קֹדֶם שֶׁיְּעַבְּרוּ אֶת הַשָּׁנָה שׁוּב לֹא הָיוּ מְעַבְּרִין שֶׁאֵין מְעַבְּרִין בְּנִיסָּן:

טו אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה בִּשְׁנַת רָעָבוֹן שֶׁהַכֹּל רָצִים לְבֵית הַגְּרָנוֹת לֶאֱכל וְלִחְיוֹת וְאִי אֶפְשָׁר לְהוֹסִיף לָהֶן זְמַן לֶאֱסֹר הֶחָדֶשׁ. וְאֵין מְעַבְּרִין בִּשְׁבִיעִית שֶׁיַּד הַכֹּל שׁוֹלֶטֶת עַל הַסְּפִיחִין וְלֹא יִמְצְאוּ לְקָרֵב הָעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם. וּרְגִילִין הָיוּ לְעַבֵּר בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית:

טז יֵרָאֶה לִי שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מְעַבְּרִין בִּשְׁנַת רָעָבוֹן וּבִשְׁבִיעִית. שֶׁלֹּא יְעַבְּרוּ בָּהֶם מִפְּנֵי צֹרֶךְ הַדְּרָכִים וְהַגְּשָׁרִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם. אֲבָל אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה רְאוּיָה לְהִתְעַבֵּר מִפְּנֵי הַתְּקוּפָה אוֹ מִפְּנֵי הָאָבִיב וּפֵרוֹת הָאִילָן מְעַבְּרִין לְעוֹלָם בְּכָל זְמַן:

יז כְּשֶׁמְּעַבְּרִין בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה כּוֹתְבִין אִגְּרוֹת לְכָל הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקִים וּמוֹדִיעִים אוֹתָן שֶׁעִבְּרוּהָ וּמִפְּנֵי מָה עִבְּרוּ. וְעַל לְשׁוֹן הַנְּשִׂיא נִכְתָּבוֹת. וְאוֹמֵר לָהֶן יוֹדֵעַ לָכֶם שֶׁהִסְכַּמְתִּי אֲנִי וַחֲבֵרַי וְהוֹסַפְנוּ עַל שָׁנָה זוֹ כָּךְ וְכָךְ. רְצוּ תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם רְצוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם. שֶׁחֹדֶשׁ הָעִבּוּר הָרְשׁוּת לְבֵית דִּין לְהוֹסִיפוֹ מָלֵא אוֹ חָסֵר לְאֲנָשִׁים הָרְחוֹקִים שֶׁמּוֹדִיעִין אוֹתָם. אֲבָל הֵם לְפִי הָרְאִיָּה הֵם עוֹשִׂים אִם מָלֵא אִם חָסֵר:

פרק ה

א כָּל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ מְקֻבִּיעוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ עַל הָרְאִיָּה וְעִבּוּר הַשָּׁנָה מִפְּנֵי הַזְּמַן אוֹ מִפְּנֵי הַצֹּרֶךְ. אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ אֶלָּא סַנְהֶדְרִין שֶׁבָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ בֵּית דִּין הַסְּמוּכִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְנוּ לָהֶן הַסַּנְהֶדְרִין רְשׁוּת. שֶׁכָּךְ נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן (שמות יב ב) "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים" וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ אִישׁ מֵאִישׁ מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁכָּךְ הוּא פֵּרוּשׁ הַדָּבָר עֵדוּת זוֹ תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֶם וּלְכָל הָעוֹמֵד אַחֲרֵיכֶם בְּמִקּוֹמְכֶם. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם סַנְהֶדְרִין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין קוֹבְעִין חֳדָשִׁים וְאֵין מְעַבְּרִין שָׁנִים אֶלָּא בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין בּוֹ הַיּוֹם:

ב וְדָבָר זֶה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא. שֶׁבִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ סַנְהֶדְרִין קוֹבְעִין עַל פִּי הָרְאִיָּה וּבִזְמַן שֶׁאֵין שָׁם סַנְהֶדְרִין קוֹבְעִין עַל פִּי הַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין בּוֹ הַיּוֹם וְאֵין נִזְקָקִין לִרְאִיָּה. אֶלָּא פְּעָמִים שֶׁיִּהְיֶה יוֹם שֶׁקּוֹבְעִין בּוֹ בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה הוּא יוֹם הָרְאִיָּה אוֹ קוֹדֶם לוֹ בַּיּוֹם אוֹ אַחֲרָיו בַּיּוֹם. וְזֶה שֶׁיִּהְיֶה אַחַר הָרְאִיָּה בְּיוֹם פֶּלֶא הוּא וּבַאֲרָצוֹת שֶׁהֵן לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

ג וּמֵאֵימָתַי הִתְחִילוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְחַשֵּׁב בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה. מִסּוֹף חֲכְמֵי הַגְּמָרָא בְּעֵת שֶׁחָרְבָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם בֵּית דִּין קָבוּעַ. אֲבָל בִּימֵי חֲכְמֵי מִשְׁנָה וְכֵן בִּימֵי חֲכְמֵי הַגְּמָרָא עַד יְמֵי אַבָּיֵי וְרָבָא עַל קְבִיעַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ סוֹמְכִין:

ד כְּשֶׁהָיְתָה סַנְהֶדְרִין קַיֶּמֶת וְהֵן קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה. הָיוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמַּגִּיעִין אֲלֵיהֶן שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי עוֹשִׂין יָמִים טוֹבִים יוֹם אֶחָד בְּלִבַּד. וּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקוֹת שֶׁאֵין שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי מַגִּיעִין אֲלֵיהֶם הָיוּ עוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים מִסָּפֵק לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֹדֶשׁ:

ה בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין שָׁם סַנְהֶדְרִין וּבֵית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל חֶשְׁבּוֹן זֶה. הָיָה מִן הַדִּין שֶׁיִּהְיוּ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת עוֹשִׂין יוֹם טוֹב אֶחָד בִּלְבַד אֲפִלּוּ הַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקוֹת שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ כְּמוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. שֶׁהַכֹּל עַל חֶשְׁבּוֹן אֶחָד סוֹמְכִין וְקוֹבְעִין. אֲבָל תַּקָּנַת חֲכָמִים הוּא שֶׁיְּהֵרוּ בְּמִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁבִּידֵיהֶם:

ו לְפִיכָךְ כָּל מָקוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי מַגִּיעִין אֵלָיו כְּשֶׁהָיוּ הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין. יַעֲשׂוּ שְׁנֵי יָמִים וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בִּזְמַן שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה. וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּזְּמַן הַזֶּה עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד כְּמִנְהָגָן שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא עָשׂוּ שְׁנֵי יָמִים. נִמְצָא יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין בְּגָלְיוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁתִּקְּנוּ דָּבָר זֶה:

ז יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּזְמַן שֶׁהָיוּ קוֹבְעִין עַל הָרְאִיָּה הָיוּ רֹב בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁנֵי יָמִים מִסָּפֵק. לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בֵּית דִּין אֶת הַחֹדֶשׁ שֶׁאֵין הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין בְּיוֹם טוֹב:

ח וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם עַצְמָהּ שֶׁהוּא מְקוֹם בֵּית דִּין פְּעָמִים רַבּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים. שֶׁאִם לֹא בָּאוּ הָעֵדִים כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים נוֹהֲגִין הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁמְּצַפִּין לְעֵדִים קִדֵּשׁ וּלְמָחָר קִדֵּשׁ. וְהוֹאִיל וְהָיוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁנֵי יָמִים וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן הָרְאִיָּה הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂין אֲפִלּוּ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ תָּמִיד שְׁנֵי יָמִים בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁקּוֹבְעִין עַל הַחֶשְׁבּוֹן. הִנֵּה לָמַדְתָּ שֶׁאֲפִלּוּ יוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּזְּמַן הַזֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים:

ט אֵין עֲשִׂיַּת יוֹם טוֹב אֶחָד תְּלוּיָה בִּקְרִיבַת הַמָּקוֹם. כֵּיצַד. אִם יִהְיֶה מָקוֹם בֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ חֲמִשָּׁה יָמִים אוֹ פָּחוֹת שֶׁבְּוַדַּאי אֶפְשָׁר שֶׁיַּגִּיעוּ לָהֶן שְׁלוּחִין. אֵין אוֹמְרִין

שֶׁאֲנַשֵּׁי מָקוֹם זֶה עוֹשִׂין יוֹם טוֹב אֶחָד. שֶׁמִּי יֹאמַר לָנוּ שֶׁהָיוּ הַשָּׁלוּחִים יוֹצְאִין לְמָקוֹם זֶה. שֶׁמָּא לֹא הָיוּ הַשָּׁלוּחִים יוֹצְאִין לְמָקוֹם זֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל וְאַחַר שֶׁחָזְרוּ לִקְבֹּעַ עַל הַחֶשְׁבּוֹן יָשְׁבוּ שָׁם יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵן חַיָּבִין לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים. אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חֵרוּם בַּדֶּרֶךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה בֵּין יְהוּדָה וְגָלִיל בִּימֵי חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה. אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ הַכּוּתִים מוֹנְעִין אֶת הַשָּׁלוּחִין לַעֲבֹר בֵּינֵיהֶן:

י וְאֵלּוּ הָיָה הַדָּבָר תָּלוּי בִּקְרִיבַת הַמָּקוֹם הָיוּ כָּל בְּנֵי מִצְרַיִם עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד. שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיַּגִּיעוּ לָהֶם שְׁלוּחֵי תִּשְׁרֵי. שֶׁאֵין בֵּין יְרוּשָׁלַיִם וּמִצְרַיִם עַל דֶּרֶךְ אַשְׁקְלוֹן אֶלָּא מַהֲלַךְ שְׁמוֹנָה יָמִים אוֹ פָּחוֹת וְכֵן רַב סוּרְיָא. הָא לְמַדְתָּ שֶׁאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּהֶיּוֹת הַמָּקוֹם קָרוֹב:

יא נִמְצָא עִקַּר דָּבָר זֶה עַל דֶּרֶךְ זוֹ כָּךְ הוּא. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ יֶתֶר עַל עֲשָׂרָה יָמִים גְּמוּרִים עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים לְעוֹלָם כְּמִנְהָגָם מִקֶּדֶם. שֶׁאֵין שְׁלוּחֵי כָּל תִּשְׁרֵי וְתִשְׁרֵי מַגִּיעִין אֶלָּא לְמָקוֹם שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ עֲשָׂרָה יָמִים אוֹ פָּחוֹת. וְכָל מָקוֹם שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין יְרוּשָׁלַיִם מַהֲלַךְ עֲשָׂרָה יָמִים בְּשָׁוֶה אוֹ פָּחוֹת שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁלוּחִין מַגִּיעִין אֲלֵיהֶן. רוֹאִים אִם אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת הָרְאִיָּה בְּכִבּוּשׁ שֵׁנִי כְּגוֹן אוּשָׁא וּשְׁפַרְעָם וְלוּז וְיִבְנֶה וְנֹב וּטְבֶרְיָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן עוֹשִׂין יוֹם אֶחָד בְּלָבַד. וְאִם אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מִסּוּרְיָא כְּגוֹן צוֹר וְדַמֶּשֶׂק וְאַשְׁקְלוֹן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אוֹ מִחוּצָה לָאָרֶץ כְּגוֹן מִצְרַיִם וְעַמּוֹן וּמוֹאָב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. עוֹשִׂין כְּמִנְהַג אֲבוֹתֵיהֶן שֶׁבִּידֵיהֶן אִם יוֹם אֶחָד יוֹם אֶחָד וְאִם שְׁנֵי יָמִים שְׁנֵי יָמִים:

יב מָקוֹם שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם עֲשָׂרָה יָמִים אוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה וְהוּא סוּרְיָא אוֹ חוּצָה לָאָרֶץ וְאֵין לָהֶם מִנְהָג. אוֹ שֶׁהִיא עִיר שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה בְּמִדְבַּר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוֹ מָקוֹם שֶׁשָּׁכְנוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל עַתָּה. עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּמִנְהַג רֹב הָעוֹלָם. וְכָל יוֹם טוֹב שֶׁנֵּי מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים וַאֲפִלּוּ יוֹם טוֹב שֶׁנֵּי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין אוֹתוֹ בִּזְמַן הַזֶּה:

יג זֶה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין בַּזְּמַן הַזֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּעִירוֹ וְאוֹמְרִין שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ יוֹם פְּלוֹנִי וְיוֹם טוֹב בְּיוֹם פְּלוֹנִי. לֹא בַּחֶשְׁבּוֹן שֶׁלָּנוּ אָנוּ קוֹבְעִין וְלֹא עָלָיו אָנוּ סוֹמְכִין. שֶׁאֵין מְעַבְּרִין שָׁנִים וְקוֹבְעִין חֳדָשִׁים בְּחוּצָה לָאָרֶץ. וְאֵין אָנוּ סוֹמְכִין אֶלָּא עַל חֶשְׁבּוֹן בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּקְבִיעָתָם. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין לְנַלּוֹת הַדָּבָר בִּלְבַד הוּא. כֵּיוָן שֶׁאָנוּ יוֹדְעִין שֶׁעַל חֶשְׁבּוֹן זֶה הֵן סוֹמְכִין אָנוּ מְחַשְּׁבִין לֵידַע יוֹם שֶׁקָּבְעוּ בּוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵי זֶה יוֹם הוּא. וּקְבִיעַת בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הוּא שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם טוֹב. לֹא מִפְּנֵי חֶשְׁבּוֹן שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין:

פרק ו

א בִּזְמַן שֶׁעוֹשִׂין עַל הָרְאִיָּה הָיוּ מְחַשְּׁבִין וְיוֹדְעִין שֶׁעָה שֶׁיִּתְקַבֵּץ בּוֹ הַיֶּרַח עִם הַחַמָּה בְּדַקְדּוּק הַרְבֵּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאִיצְטַגְנִינִין עוֹשִׂין. כְּדֵי לֵידַע אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. וּתְחִלַּת אוֹתוֹ הַחֶשְׁבּוֹן הוּא הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁמְּחַשְּׁבִין אוֹתוֹ בְּקֵרוּב וְיוֹדְעִין שְׁעַת קִבּוּצָם בְּלֹא דִּקְדּוּק אֶלָּא בְּמַהֲלָכָם הָאֶמְצָעִי הוּא הַנִּקְרָא מוֹלָד. וְעִקְּרֵי הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁמְּחַשְּׁבִין בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם בֵּית דִּין שֶׁיְּקַבְּעוּ בּוֹ עַל הָרְאִיָּה וְהוּא חֶשְׁבּוֹן שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין הַיּוֹם הוּא הַנִּקְרָא עִבּוּר:

ב הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת בְּכָל זְמַן. שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בַּיּוֹם וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בַּלַּיְלָה. וְהַשָּׁעָה מְחֻלֶּקֶת לְאֲלָפִּין וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים. וְלָמָּה חִלְּקוּ הַשָּׁעָה לְמִנְיָן זֶה. לְפִי שֶׁמִּנְיָן זֶה יֵשׁ בּוֹ חֲצִי וּרְבִיעַ וּשְׁמִינִית וּשְׁלִישׁ וּשְׁתוּת וְתֵשַׁע וְחֹמֶשׁ וְעִשּׂוּר. וְהָרְבֵּה חֲלָקִים יֵשׁ לְכָל אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת:

ג מִשֶּׁיִּתְקַבֵּץ הַיֶּרַח וְהַחַמָּה לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה עַד שֶׁיִּתְקַבְּצוּ פַּעַם שְׁנִיָּה בְּמַהֲלָכָם הָאֶמְצָעִי. תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת מִיּוֹם שְׁלֹשִׁים מִתְּחִלַּת לֵילוֹ. וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים מִשְּׁעַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. וְזֶה הוּא הַזְּמַן שֶׁבֵּין כָּל מוֹלָד וּמוֹלָד וְזֶה הוּא חֶדְשָׁהּ שֶׁל לְבָנָה:

ד שָׁנָה שֶׁל לְבָנָה אִם תִּהְיֶה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מֵחֳדָשִׁים אֵלּוּ יִהְיֶה כְּלָלָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת יוֹם וְאַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים יוֹם וּשְׁמוֹנָה שָׁעוֹת וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים חֲלָקִים. וְאִם תִּהְיֶה מְעֻבֶּרֶת וְתִהְיֶה הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ יִהְיֶה כְּלָלָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה יוֹם וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים. וּשְׁנַת הַחַמָּה הִיא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת. נִמְצָא תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחַמָּה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה עֶשְׂרָה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וּמְאתַיִם וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים:

ה כְּשֶׁתַּשְׁלִיךְ יְמֵי חֹדֶשׁ הַלְּבָנָה שִׁבְעָה שֶׁהֵן יְמֵי הַשָּׁבוּעַ. יִשָּׁאֵר יוֹם אֶחָד וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם אי"ב תשצ"ג. וְזוֹ הִיא שְׁאֵרִית חֹדֶשׁ הַלְּבָנָה. וְכֵן כְּשֶׁתַּשְׁלִיךְ יְמֵי שְׁנַת הַלְּבָנָה שִׁבְעָה שִׁבְעָה. אִם שָׁנָה פְּשׁוּטָה הִיא יִשָּׁאֵר מִמֶּנָּה אַרְבָּעָה יָמִים וּשְׁמוֹנָה שָׁעוֹת וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם ד"ח תתע"ו. וְזוֹ הִיא שְׁאֵרִית שָׁנָה פְּשׁוּטָה. וְאִם שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת הִיא תִּהְיֶה שְׁאֵרִיתָהּ חֲמִשָּׁה יָמִים וְאַחַת וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעָה וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם הכ"א תקפ"ט:

ו כְּשֶׁיִּהְיֶה עִמְּךָ יָדוּעַ מוֹלַד חֹדֶשׁ מִן הֶחֳדָשִׁים וְתוֹסִיף עָלָיו אי"ב תשצ"ג יֵצֵא מוֹלָד שֶׁאַחֲרָיו. וְתֵדַע בְּאֵי זֶה יוֹם מִימֵי הַשָּׁבוּעַ וּבְאֵי זוֹ שָׁעָה וּבְכַמָּה חֲלָקִים יִהְיֶה:

ז כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיָה מוֹלַד נִיסָן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת בְּחָמֵשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם וּמֵאָה וְשִׁבְעָה חֲלָקִים סִימָן לָהֶם אהק"ז. כְּשֶׁתּוֹסִיף עָלָיו שְׁאֵרִית חֹדֶשׁ הַלְּבָנָה וְהוּא אי"ב תשצ"ג. יֵצֵא מוֹלַד אִיָּר בְּלֵיל שְׁלִישִׁי חָמֵשׁ שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה וּתְשַׁע מֵאוֹת חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם ג"ה תת"ק. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ:

ח וְכֵן כְּשֶׁיִּהְיֶה עִמְּךָ יָדוּעַ מוֹלַד שָׁנָה זוֹ וְתוֹסִיף שְׁאֵרִיתָהּ עַל יְמֵי הַמּוֹלָד. אִם פְּשׁוּטָה הִיא שְׁאֵרִית הַפְּשׁוּטָה וְאִם מְעֻבֶּרֶת הִיא שְׁאֵרִית הַמְעֻבֶּרֶת. יֵצֵא לְךָ מוֹלַד שָׁנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ. וְכֵן שָׁנָה אַחַר שָׁנָה עַד סוֹף הָעוֹלָם. וְהַמּוֹלָד הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ תַּתְחִיל הוּא מוֹלַד שֶׁהָיָה בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה. וְהוּא הָיָה בְּלֵיל שֵׁנִי חָמֵשׁ שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה וּמָאתַיִם וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם בהר"ד וּמִמֶּנּוּ הוּא תְּחִלַּת הַחֶשְׁבּוֹן:

ט בְּכָל הַחֶשְׁבּוֹנוֹת הָאֵלּוּ שֶׁתֵּדַע מֵהֶן הַמּוֹלָד. כְּשֶׁתּוֹסִיף שְׁאֵרִית עִם שְׁאֵרִית. כְּשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַחֲלָקִים אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים תַּשְׁלִים שָׁעָה אַחַת וְתוֹסִיף אוֹתָהּ לְמִנְיַן הַשָּׁעוֹת. וּכְשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַשָּׁעוֹת אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים תַּשְׁלִים יוֹם וְתוֹסִיף מִמֶּנּוּ לְמִנְיַן הַיָּמִים. וּכְשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַיָּמִים יוֹתֵר עַל שִׁבְעָה תַּשְׁלִיךְ שִׁבְעָה מִן הַמִּנְיָן וְתַנִּיחַ הַשְּׁאָר. שֶׁאֵין אָנוּ מְחַשְּׁבִין לֵידַע מִנְיַן הַיָּמִים אֶלָּא לֵידַע בְּאֵי זֶה יוֹם מִימֵי הַשָּׁבוּעַ וּבְאֵי זֶה שָׁעָה וְאֵי זֶה חֵלֶק יִהְיֶה הַמּוֹלָד:

י כָּל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁיִּהְיוּ מֵהֶן שֶׁבַע שָׁנִים מְעֻבָּרוֹת וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה פְּשׁוּטוֹת נִקְרָא מַחֲזוֹר. וְלִמָּה סָמְכנוּ עַל מִנְיַן זֶה. שֶׁבְּזְמַן שֶׁאַתָּה מְקַבֵּץ מִנְיַן יְמֵי שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה פְּשׁוּטוֹת וְשֶׁבַע מְעֻבָּרוֹת וּשְׁעוֹתֵיהֶן וְחֶלְקֵיהֶן וְתַשְׁלִים כָּל אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים חֲלָקִים שָׁעָה. וְכָל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים שָׁעוֹת יוֹם. וְתוֹסִיף לְמִנְיַן הַיָּמִים. תִּמְצָא הַכֹּל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִשְּׁנֵי הַחַמָּה שֶׁכָּל שָׁנָה מֵהֶן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּשָׁוֶה. וְלֹא יִשָּׁאֵר מִמִּנְיַן יְמֵי הַחַמָּה בְּכָל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה חוּץ מִשָּׁעָה אַחַת וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם אתפ"ה:

יא נִמְצָא בְּמַחֲזוֹר שֶׁהוּא כְּזֶה הֶחָדְשִׁים כֻּלָּם חִדְשֵׁי הַלְּבָנָה וְהַשָּׁנִים שְׁנֵי הַחַמָּה. וְהַשֶּׁבַע שָׁנִים הַמְעֻבָּרוֹת שֶׁבְּכָל מַחֲזוֹר וּמַחֲזוֹר לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה הֵם שָׁנָה שְׁלִישִׁית מִן הַמַּחֲזוֹר וְשִׁשִּׁית וּשְׁמִינִית וּשְׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה וּשְׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה וּשְׁנַת שֶׁבַע עֶשְׂרֵה וּשְׁנַת י"ט. סִימָן לָהֶם גו"ח י"א י"ד י"ז י"ט:

יב כְּשֶׁתְּקַבֵּץ שְׁאֵרִית כָּל שָׁנָה מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה הַפְּשׁוּטוֹת שֶׁהִיא ד"ח תתע"ו. וּשְׁאֵרִית כָּל שָׁנָה מִשֶּׁבַע שָׁנִים הַמְעֻבָּרוֹת שֶׁהִיא הכ"א תקפ"ט. וְתַשְׁלִיךְ הַכֹּל שִׁבְעָה שִׁבְעָה יִשָּׁאֵר שְׁנֵי יָמִים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם בי"ו תקצ"ה. וְזֶה הוּא שְׁאֵרִית הַמַּחֲזוֹר:

יג כְּשֶׁיִּהְיֶה לְךָ יָדוּעַ מוֹלַד תְּחִלַּת מַהֲזוֹר וְתוֹסִיף עָלָיו בי"ו תקצ"ה. יָצָא לְךָ תְּחִלַּת הַמַּהֲזוֹר שֶׁאַחֲרָיו וְכֵן מוֹלַד כָּל מַהֲזוֹר וּמַהֲזוֹר עַד סוֹף הָעוֹלָם. וּכְבָר אָמַרְנוּ שֶׁמּוֹלַד תְּחִלַּת הַמַּהֲזוֹר הָרִאשׁוֹן הָיָה לִבְהר"ד. וּמוֹלַד הַשָּׁנָה הוּא מוֹלַד תִּשְׁרֵי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה:

יד וּבַדֶּרֶךְ הַזֹּאת תֵּדַע מוֹלַד כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה שֶׁתִּרְצֶה. וּמוֹלַד כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שֶׁתִּרְצֶה. מִשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ אוֹ מִשָּׁנִים שֶׁעֲתִידִים לָבֹא. כֵּיצַד. תִּקַּח שְׁנֵי יְצִירָה שֶׁעָבְרוּ וְנִמְרוּ וְתַעֲשֶׂה אוֹתָם מַהֲזוֹרִין שֶׁל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה עַד תִּשְׁרֵי שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה. וְתֵדַע מִנַּיִן הַמַּהֲזוֹרִין שֶׁעָבְרוּ וּמִנַּיִן הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ מִמַּהֲזוֹר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁלַם. וְתִקַּח לְכָל מַהֲזוֹר וּמַהֲזוֹר בי"ו תקצ"ה. וּלְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה פְּשׁוּטָה מִשְּׁנֵי הַמַּהֲזוֹר שֶׁלֹּא נִשְׁלַם ד"ח תתע"ו. וּלְכָל שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת הכ"א תקפ"ט. וְתַקְבֵּץ הַכֹּל וְתַשְׁלִים הַחֲלָקִים שְׁעוֹת. וְתַשְׁלִים הַשָּׁעוֹת יָמִים. וְהַיָּמִים תַּשְׁלִיכֵם שִׁבְעָה שִׁבְעָה. וְהַנִּשְׁאָר מִן הַיָּמִים וּמִן הַשָּׁעוֹת וְהַחֲלָקִים הוּא מוֹלַד שָׁנָה הַבָּאָה שֶׁתִּרְצֶה לֵידַע מוֹלָדָהּ:

טו מוֹלַד הַשָּׁנָה שֶׁיֵּצֵא בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה הוּא מוֹלַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי. וּכְשֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אי"ב תשצ"ג יֵצֵא מוֹלַד מַרְחֶשְׁוָן. וּכְשֶׁתּוֹסִיף עַל מַרְחֶשְׁוָן אי"ב תשצ"ג יֵצֵא מוֹלַד כִּסְלֵו. וְכֵן לְכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ זֶה אַחַר זֶה עַד סוֹף הָעוֹלָם:

פרק ז

א אֵין קוֹבְעִין לְעוֹלָם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה לֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת וְלֹא בִּרְבִיעִי בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת. סִימָן לָהֶם אד"ו. אֶלָּא כְּשֶׁיִּהְיֶה מוֹלַד תִּשְׁרֵי בְּאֶחָד מִשִּׁלְשָׁה יָמִים הָאֵלּוּ קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמּוֹלָד בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי יוֹם שֵׁנִי. וְאִם הָיָה הַמּוֹלָד בִּרְבִיעִי קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ יוֹם חֲמִישִׁי. וְאִם הָיָה הַמּוֹלָד בְּשִׁשִּׁי קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּשִׁבִּיעִי:

ב וְכֵן אִם יִהְיֶה הַמּוֹלָד בַּחֲצִי הַיּוֹם אוֹ לְמַעְלָה מֵחֲצִי הַיּוֹם קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמּוֹלָד בְּיוֹם שֵׁנִי בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם אוֹ יֶתֶר עַל שֵׁשׁ שָׁעוֹת קוֹבְעִין רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּשְׁלִישִׁי. וְאִם יִהְיֶה הַמּוֹלָד קֹדֶם חֲצִי הַיּוֹם אֲפִלּוּ בְּחֵלֶק אֶחָד קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם הַמּוֹלָד עַצְמוֹ. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה אוֹתוֹ הַיּוֹם מִימֵי אד"ו:

ג כְּשֶׁיִּהְיֶה הַמּוֹלָד בַּחֲצִי הַיּוֹם אוֹ אַחַר חֲצוֹת וְיִדָּחֶה לַיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו. אִם יִהְיֶה יוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו מִימֵי אד"ו הֲרֵי זֶה נִדְחֶה לְשֶׁלְּאַחֲרָיו וְיִהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ קָבוּעַ בִּשְׁלִישִׁי מִיּוֹם הַמּוֹלָד. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁיִּהְיֶה הַמּוֹלָד בְּשַׁבָּת בַּחֲצוֹת סִימָן זי"ח קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה שֶׁמּוֹלָדָהּ כָּזֶה בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת. וְכֵן אִם הָיָה הַמּוֹלָד בִּשְׁלִישִׁי בַּחֲצוֹת אוֹ אַחַר חֲצוֹת קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת:

ד מוֹלַד תִּשְׁרֵי שֶׁיָּצָא בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה בְּלֵיל שְׁלִישִׁי בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה וּמָאתַיִם וְאַרְבָּעָה חֲלָקִים מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית סִימָנָהּ ג"ט ר"ד. אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה. אִם הָיְתָה שָׁנָה פְּשׁוּטָה דּוֹחִין אֶת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ וְאֵין קוֹבְעִים אוֹתוֹ בִּשְׁלִישִׁי בְּשָׁנָה זוֹ אֶלָּא בַּחֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת:

ה וְכֵן אִם יָצָא מוֹלַד תִּשְׁרֵי בְּיוֹם שֵׁנִי בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בְּיוֹם וְתקפ"ט חֲלָקִים מִשָּׁעָה רְבִיעִית. סִימָנָהּ בט"ו תקפ"ט. אוֹ יֶתֶר עַל כֵּן. אִם הָיְתָה אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מוֹצָאֵי הַמְעֻבֶּרֶת שֶׁהָיְתָה הַשָּׁנָה הַסְּמוּכָה לָהּ שֶׁעֻבְּרָה מְעֻבֶּרֶת. אֵין קוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ בְּשֵׁנִי בְּשָׁנָה זוֹ אֶלָּא בִּשְׁלִישִׁי:

ו הָיָה מוֹלַד הַשָּׁנָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁתִּדָּחֶה לַחֲמִישִׁי פְּחוֹת חֵלֶק אֶחָד. כְּגוֹן שֶׁיָּצָא סִימָנָהּ ג"ט ר"ג אוֹ פְּחוֹת מִזֶּה. קוֹבְעִין אוֹתָהּ בִּשְׁלִישִׁי. וְכֵן אִם הָיָה מוֹלַד מוֹצָאֵי הָעִבּוּר בְּיוֹם שֵׁנִי פְּחוֹת חֵלֶק. כְּגוֹן שֶׁהָיָה סִימָנָהּ בט"ו תקפ"ח אוֹ פְּחוֹת מִזֶּה. קוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּשֵׁנִי. נִמְצָא דֶּרֶךְ קְבִיעַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה כָּךְ הוּא. תַּחְשֹׁב וְתֵדַע הַמּוֹלָד בְּאֵי זֶה יוֹם יִהְיֶה וּבְכַמָּה שָׁעוֹת מִן הַיּוֹם אוֹ מִן הַלַּיְלָה וּבְכַמָּה חֲלָקִים מִן הַשָּׁעָה. וְיוֹם הַמּוֹלָד הוּא יוֹם הַקְּבִיעָה לְעוֹלָם. אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בִּרְבִיעִי אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. אוֹ אִם הָיָה הַמּוֹלָד בַּחֲצוֹת הַיּוֹם אוֹ אַחַר חֲצוֹת. אוֹ אִם הָיָה בר"ד חֲלָקִים מִשָּׁעָה עֲשִׂירִית מִלֵּיל שְׁלִישִׁי אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה וְהָיְתָה שָׁנָה פְּשׁוּטָה. אוֹ שֶׁהָיָה הַמּוֹלָד בתקפ"ט חֲלָקִים מִשָּׁעָה רְבִיעִית מִיּוֹם שֵׁנִי וְהָיְתָה הַשָּׁנָה פְּשׁוּטָה שֶׁאַחַר הַמְעֻבֶּרֶת. שֶׁאִם יֵאָרַע בְּאֶחָד מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים הָאֵלּוּ אֵין קוֹבְעִין בְּיוֹם הַמּוֹלָד אֶלָּא בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו אוֹ שֶׁלְּאַחַר אַחֲרָיו כַּדֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ז וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹבְעִין בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה בִּימֵי אד"ו. לְפִי שֶׁהַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה הוּא לְקִבּוּץ הַיְרֵחַ וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּהִלּוּכָהּ הָאֶמְצָעִי לֹא בַּמָּקוֹם הָאֶמְתִּי כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ. לְפִיכָךְ עָשׂוּ יוֹם קְבִיעָה וְיוֹם דְּחִיָּה כְּדֵי לְפַגֵּעַ בְּיוֹם קִבּוּץ הָאֶמְתִּי. כֵּיצַד. בִּשְׁלִישִׁי קוֹבְעִין בִּרְבִיעִי דּוֹחִין. בַּחֲמִישִׁי קוֹבְעִין בְּשִׁשִּׁי דּוֹחִין. בְּשַׁבָּת קוֹבְעִין אֶחָד בְּשַׁבָּת דּוֹחִין. בְּשֵׁנִי קוֹבְעִין:

ח וְעִקַּר שְׁאָר הָאַרְבַּע דְּחִיּוֹת אֵלּוּ הוּא זֶה הָעִקָּר שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה בְּמַהֲלָךְ אֶמְצָעִי. וּרְאָיָה לַדָּבָר שֶׁהַמּוֹלָד יִהְיֶה בְּלֵיל שְׁלִישִׁי וְיִדָּחֶה לַחֲמִישִׁי פְּעָמִים רַבּוֹת לֹא יֵרָאֶה יָרֵחַ בְּלֵיל חֲמִישִׁי וְלֹא בְּלֵיל שִׁשִּׁי מִכְּלַל שֶׁלֹּא נִתְקַבְּצוּ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ קִבּוּץ אֲמִתִּי אֶלָּא בַּחֲמִישִׁי:

פרק ח

א חֻדְשָׁה שֶׁל לְבָנָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמֶחֱצָה וְתשצ"ג חֲלָקִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ יִהְיֶה בְּמִקְצָת הַיּוֹם עַד שֶׁיִּהְיֶה מִקְצָת הַיּוֹם מֵחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר וּמִקְצָתוֹ מֵהַבָּא. שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא כ) "עַד חֹדֶשׁ יָמִים" מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁיָּמִים אַתָּה מְחַשֵּׁב לְחֹדֶשׁ וְאִי אַתָּה מְחַשֵּׁב שָׁעוֹת:

ב לְפִיכָךְ עוֹשִׂין חֲדָשֵׁי הַלְּבָנָה מֵהֶן חֹדֶשׁ חָסֵר וּמֵהֶם חֹדֶשׁ מָלֵא. חֹדֶשׁ חָסֵר תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם בִּלְבַד וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁהּ שֶׁל לְבָנָה יֶתֶר עַל זֶה בְּשָׁעוֹת. וְחֹדֶשׁ מָלֵא מִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲדָשָׁהּ שֶׁל לְבָנָה פָּחוֹת מִזֶּה בְּשָׁעוֹת. כְּדֵי שֶׁלֹּא לְחַשֵּׁב שָׁעוֹת בַּחֹדֶשׁ אֶלָּא יָמִים שְׁלֵמִים:

ג אֵלּוּ הָיָה חֲדָשָׁהּ שֶׁל לְבָנָה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם וּמֶחֱצָה בִּלְבַד הָיוּ כָּל הַשָּׁנִים חֹדֶשׁ מָלֵא וְחֹדֶשׁ חָסֵר. וְיִהְיוּ יְמֵי שָׁנַת הַלְּבָנָה שנ"ד, שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים חֲסֵרִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מְלֵאִים. אֲבָל מִפְּנֵי הַחֲלָקִים שֶׁיֵּשׁ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ יוֹתֵר עַל חֲצִי הַיּוֹם יִתְקַבֵּץ מֵהֶן שָׁעוֹת וְיָמִים. עַד שֶׁיִּהְיוּ מִקְצָת הַשָּׁנִים חֳדָשִׁים חֲסֵרִים יוֹתֵר עַל הַמְּלֵאִים וּבְמִקְצָת הַשָּׁנִים חֳדָשִׁים מְלֵאִים יוֹתֵר עַל הַחֲסֵרִים:

ד יוֹם שְׁלֹשִׁים לְעוֹלָם עוֹשִׂין אוֹתוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה. אִם הָיָה הַחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר חֲסֵר יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ חֹדֶשׁ הַבָּא. וְאִם יִהְיֶה הַחֹדֶשׁ שֶׁעָבַר מָלֵא יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוֹאִיל וּמִקְצָתוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְיִהְיֶה תַּשְׁלוּם הַחֹדֶשׁ הַמָּלֵא שֶׁעָבַר. וְיִהְיֶה יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַבָּא וּמִמֶּנּוּ הוּא הַמְנָיָן. וְהוּא יוֹם הַקְּבִיעָה. וּלְפִיכָךְ עוֹשִׂין רָאשֵׁי חֳדָשִׁים בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה חֹדֶשׁ אֶחָד יוֹם אֶחָד בִּלְבַד וְחֹדֶשׁ אֶחָד שְׁנֵי יָמִים:

ה סֵדֶר הֶחֳדָשִׁים הַמְּלֵאִים וְהַחֲסֵרִים לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה כָּךְ הוּא. תִּשְׁרֵי לְעוֹלָם מָלֵא. וְטֵבֵת לְעוֹלָם חָסֵר. וּמִטֵּבֵת וְאֵילָךְ אֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר עַל הַסֵּדֶר. כֵּיצַד. טֵבֵת חָסֵר שְׁבָט מָלֵא. אֲדָר חָסֵר נִיסָן מָלֵא. אִיָּר חָסֵר סִיוָן מָלֵא. תַּמּוּז חָסֵר אָב מָלֵא. אֱלוּל חָסֵר. וּבְשָׁנָה הַמְעֻבֶּרֶת אֲדָר רִאשׁוֹן מָלֵא וַאֲדָר שֵׁנִי חָסֵר:

ו נִשְׁאֲרוּ שְׁנֵי הֶחֳדָשִׁים שֶׁהֵן מַרְחֶשְׁוָן וְכִסְלֵו. פְּעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים וּפְעָמִים יִהְיוּ שְׁנֵיהֶם חֲסֵרִים וּפְעָמִים יִהְיֶה מַרְחֶשְׁוָן חָסֵר וְכִסְלֵו מָלֵא. וְשָׁנָה שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ שְׁנֵי חֳדָשִׁים אֵלּוּ מְלֵאִים הֵיא שֶׁנִּקְרְאוּ חֳדָשֶׁיהָ שְׁלֵמִים. וְשָׁנָה שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ שְׁנֵי חֳדָשִׁים אֵלּוּ חֲסֵרִים נִקְרְאוּ חֳדָשֶׁיהָ חֲסֵרִין. וְשָׁנָה שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ מַרְחֶשְׁוָן חָסֵר וְכִסְלֵו מָלֵא נִקְרְאוּ חֳדָשֶׁיהָ כִּסְדְּרָן:

ז דֶּרֶךְ יְדִיעַת הַשָּׁנָה אִם חֳדָשֶׁיהָ מְלֵאִים אוֹ חֲסֵרִין אוֹ כִּסְדְּרָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה כָּךְ הוּא. תֵּדַע תְּחִלָּה יוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לֵידַע סִדּוּר חֳדָשֶׁיהָ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּפֶרֶק שְׁבִיעִי. וְתֵדַע יוֹם שֶׁיִּקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ. וּתְחַשֵּׁב מִנַּיִן הַיָּמִים שֶׁבֵּינֵיהֶן חוּץ מִיּוֹם הַקְּבִיעָה שֶׁל זוֹ וְשֶׁל זוֹ. אִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶן שְׁנֵי יָמִים יִהְיוּ חֳדְשֵׁי הַשָּׁנָה חֲסֵרִין. וְאִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים יִהְיוּ כִּסְדְּרָן. וְאִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶם אַרְבָּעָה יָמִים יִהְיוּ חֳדְשֵׁי הַשָּׁנָה שְׁלֵמִים:

ח בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיְתָה הַשָּׁנָה שֶׁתִּרְצֶה לֵידַע סִדּוּר חֳדָשֶׁיהָ פְּשׁוּטָה. אֲבָל אִם הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת. אִם תִּמְצָא בֵּין יוֹם קְבִיעָתָהּ וּבֵין יוֹם קְבִיעַת שָׁנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ אַרְבָּעָה יָמִים

יִהְיוּ חֳדָשֵׁי אוֹתָהּ שָׁנָה הַמְעֻבֶּרֶת חֲסֵרִים. וְאִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶם חֲמִשָּׁה יָמִים יִהְיוּ כְּסִדְרָן. וְאִם תִּמְצָא בֵּינֵיהֶם שִׁשָּׁה יִהְיוּ שְׁלֵמִים:

ט כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע סִדּוּר חָדְשֵׁי שָׁנָה זוֹ. וְהָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּחֲמִישִׁי וְהִיא פְּשׁוּטָה וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת. נִמְצָא בֵּינֵיהֶן שִׁלְשָׁה יָמִים. יָדַעְנוּ שֶׁשָּׁנָה זוֹ חֲדָשֶׁיהָ כְּסִדְרָן. וְאִלּוּ הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ חֳדָשֵׁי הַשָּׁנָה זוֹ שְׁלֵמִים. וְאִלּוּ הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה זוֹ בְּשַׁבָּת וּבַשָּׁנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ בַּשְּׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת הָיוּ חֳדָשֵׁי שָׁנָה זוֹ חֲסֵרִין. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תְּחַשֵּׁב לְשָׁנָה הַמְעֻבֶּרֶת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

י יֵשׁ שָׁם סִימָנִין שֶׁתִּסְמֹךְ עֲלֵיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטְעֶה בְּחֶשְׁבּוֹן סִדּוּר חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה וְהֵן בְּנוּיִין עַל עִקְּרֵי זֶה הַחֶשְׁבּוֹן וְהַקְּבִיעוֹת וְהַדְּחִיּוֹת שֶׁבֵּאַרְנוּ דַּרְכָּם. וְאֵלּוּ הֵן. כָּל שָׁנָה שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּהּ בַּשְּׁלִישִׁי תִּהְיֶה לְעוֹלָם כְּסִדְרָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה. בֵּין פְּשׁוּטָה בֵּין מְעֻבֶּרֶת. וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּשֵׁנִי לֹא תִּהְיֶה כְּסִדְרָן לְעוֹלָם בֵּין בִּפְשׁוּטָה בֵּין בִּמְעֻבֶּרֶת. וְאִם יִהְיֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּחֲמִישִׁי. אִם פְּשׁוּטָה הִיא אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ חֳדָשֶׁיהָ חֲסֵרִים לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה. וְאִם מְעֻבֶּרֶת הִיא אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ חֳדָשֶׁיהָ כְּסִדְרָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה:

פרק ט

א שְׁנַת הַחַמָּה יֵשׁ מֵהֶם שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהִיא שְׁסַ"ה יוֹם וּרְבִיעַ יוֹם שֶׁהוּא שֵׁשׁ שָׁעוֹת. וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁאוֹמְרִים שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵרְבִיעַ הַיּוֹם. וְכֵן חַכְמֵי יָוָן וּפָרַס יֵשׁ בֵּינֵיהֶן מַחֲלֹקֶת בְּדָבָר זֶה:

ב מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא שְׁסַ"ה יוֹם וּרְבִיעַ יוֹם. יִשְׁאֵר מִכָּל מַחֲזוֹר שֶׁל תְּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שִׁבְעָה אַחַת וְתפ"ה חֲלָקִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְיִהְיֶה בֵּין תְּקוּפָה לִתְקוּפָה אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וַחֲצִי שָׁעָה. וּמִשֶּׁתֵּדַע תְּקוּפָה אַחַת בְּאֵי זֶה יוֹם בְּאֵיזוֹ שָׁעָה הִיא תַּתְחִיל לִמְנוֹת מִמֶּנָּה לַתְּקוּפָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁאַחֲרֶיהָ וּמִן הַשְּׁנִיָּה לַשְּׁלִישִׁית עַד סוֹף הָעוֹלָם:

ג תְּקוּפַת נִיסָן הִיא הַשָּׁעָה וְהַחֵלֶק שֶׁתִּכָּנֵס בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מַזַּל טָלֶה. וּתְקוּפַת תַּמּוּז הֱיוֹת הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מַזַּל סַרְטָן. וּתְקוּפַת תִּשְׁרֵי הֱיוֹת הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מַזַּל מֹאזְנַיִם. וּתְקוּפַת טֵבֵת הֱיוֹת הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֹאשׁ מַזַּל גְּדִי. וּתְקוּפַת נִיסָן הָיְתָה בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה לִפְי חֶשְׁבּוֹן זֶה קֹדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּשִׁבְעָה יָמִים וְתֵשַׁע שָׁעוֹת וְתרמ"ב חֲלָקִים, סִימָנוֹ ז"ט תרמ"ב:

ד דֶּרֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַתְּקוּפָה כָּךְ הִיא. תֵּדַע תְּחִלָּה כַּמָּה מַחֲזוֹרִין שְׁלֵמִים מִשְּׁנַת הַיְצִירָה עַד מַחֲזוֹר שֶׁתִּרְצֶה. וְקַח לְכָל מַחֲזוֹר מֵהֶן שָׁעָה אַחַת וְתפ"ה חֲלָקִים. קַבֵּץ כָּל הַחֲלָקִים שָׁעוֹת וְכָל הַשָּׁעוֹת יָמִים וְתִגְרַע מִן הַכֹּל שִׁבְעָה יָמִים וְתֵשַׁע שָׁעוֹת וְתרמ"ב חֲלָקִים. וְהַשְׁאֵר תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמַּחֲזוֹר. יֵצֵא לְךָ בְּאֵי זוֹ שָׁעָה וּבְכַמָּה בַּחֹדֶשׁ

תְּהֶיה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה מִן הַמַּחֲזוֹר. וּמִמֶּנָּה תַּתְחִיל לְמָנוֹת אֶחָד וְתִשְׁעִים יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה לְכָל תְּקוּפָה וּתְקוּפָה. וְאִם תִּרְצֶה לֵידַע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת כָּךְ וְכָךְ בַּמַּחֲזוֹר שֶׁאַתָּה עוֹמֵד בּוֹ. קַח לְכָל הַמַּחֲזוֹרִין הַשְׁלֵמִים שָׁעָה וְתפ"ה לְכָל מַחֲזוֹר. וּלְכָל הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שֶׁשִּׁלְמוּ מִן הַמַּחֲזוֹר עֲשָׂרָה יָמִים וְכ"א שָׁעוֹת וְר"ד חֲלָקִים לְכָל שָׁנָה וְקַבֵּץ הַכֹּל. וְתִגְרַע מִמֶּנּוּ ז' יָמִים וְט' שָׁעוֹת וְתרמ"ב חֲלָקִים. וְהַנִּשְׁאָר פָּחוֹת מֵחֹדֶשׁ הַלְּבָנָה חֶדְשֵׁי הַלְּבָנָה כ"ט יוֹם וְי"ב שָׁעוֹת וְז' מֵאוֹת וְצ"ג חֲלָקִים. וְהַנִּשְׁאָר פָּחוֹת מֵחֹדֶשׁ הַלְּבָנָה תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה. וְתֵדַע זְמַן תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה בְּכַמָּה יוֹם בַּחֹדֶשׁ הִיא וּבְכַמָּה שָׁעָה. תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה אֵינָהּ לְעוֹלָם אֶלָּא אוֹ בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה אוֹ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה אוֹ בְּתְחִלַּת הַיּוֹם אוֹ בַּחֲצִי הַיּוֹם. וּתְקוּפַת תַּמּוּז לְעוֹלָם אֵינָהּ אֶלָּא אוֹ בְּז' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה אוֹ בְּשָׁעָה אַחַת וּמֶחֱצָה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וּתְקוּפַת תִּשְׁרֵי לְעוֹלָם אֵינָהּ אֶלָּא אוֹ בְּט' שָׁעוֹת אוֹ בְּג' שָׁעוֹת בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. וּתְקוּפַת טֵבֵת לְעוֹלָם אֵינָהּ אֶלָּא אוֹ בְּי' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה אוֹ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אִם תִּרְצֶה לֵידַע בְּאֵי זֶה יוֹם מִימֵי הַשָּׁבוּעַ וּבְאֵי זוֹ שָׁעָה תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה. קַח שָׁנִים גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִשְּׁנַת הַיְצִירָה עַד שָׁנָה שֶׁתִּרְצֶה וְהַשְׁלֵךְ הַכֹּל כ"ח כ"ח וְהַנִּשְׁאָר יוֹתֵר מִכ"ח קַח לְכָל שָׁנָה יוֹם אֶחָד ו' שָׁעוֹת. וְקַבֵּץ הַכֹּל וְהוֹסֵיף עָלָיו ג' וְהַשְׁלֵךְ הַכֹּל ז' ז'. וְהַנִּשְׁאָר מִן הַיָּמִים וּמִן הַשָּׁעוֹת תַּתְחִיל לִמְנוֹת מִתְּחִלַּת לֵיל אֶחָד בְּשַׁבָּת וְלַאֲשֶׁר יַגִּיעַ הַחֶשְׁבּוֹן בּוֹ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן. וְלָמָּה מוֹסִיפִין שִׁלְשָׁה לְפִי שֶׁתְּקוּפָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁנַת הַיְצִירָה הָיְתָה בְּתְחִלַּת לֵיל רְבִיעִי׃

ה כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שְׁנַת תְּשַׁע מֵאוֹת שִׁלֹּשִׁים וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיִצִירָה. כְּשֶׁתַּשְׁלִיךְ הַכֹּל כ"ח כ"ח תִּשָּׁאֵר שָׁנָה אַחַת. תִּקַּח לָהּ יוֹם אֶחָד וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת וְתוֹסִיף עָלָיו ג' נִמְצֵאת תְּקוּפַת נִיסָן בְּלֵיל חֲמִישִׁי שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּלַּיְלָה. וּכְשֶׁתּוֹסִיף עָלֶיהָ שֶׁבַע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה הֲרֵי תִּהְיֶה תְּקוּפַת תַּמּוּז בְּשָׁעָה וּמֶחֱצָה מִיּוֹם ה'. וּכְשֶׁתּוֹסִיף עָלֶיהָ שֶׁבַע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה תִּהְיֶה תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי בְּט' שָׁעוֹת מִיּוֹם ה'. וּכְשֶׁתּוֹסִיף עָלֶיהָ שֶׁבַע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה תִּהְיֶה תְּקוּפַת טֵבֵת בְּד' שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה מִלֵּיל ז'. וּכְשֶׁתּוֹסִיף עָלֶיהָ שֶׁבַע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן הַבָּאָה בִּתְחִלַּת יוֹם ו'. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם תְּקוּפָה אַחַר תְּקוּפָה׃

ו אִם תִּרְצֶה לֵידַע בְּכַמָּה יוֹם בַּחֹדֶשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה זוֹ. תֵּדַע תְּחִלָּה בְּאֵי זֶה יוֹם מִימֵי הַשָּׁבוּעַ תִּהְיֶה וּבְאֵי זֶה יוֹם יִקָּבְעוּ נִיסָן שֶׁל שָׁנָה זוֹ וְכַמָּה שָׁנִים גְּמוּרוֹת עָבְרוּ מִן הַמַּחֲזוֹר. וְתִקַּח לְכָל שָׁנָה אַחַד עָשָׂר יוֹם וְתוֹסִיף עַל סְכוּם הַיָּמִים ז' יָמִים בְּזִמְנִים אֵלּוּ. וְהַשְׁלֵךְ הַכֹּל ל' ל' וְהַנִּשְׁאָר פָּחוֹת מִל' תַּתְחִיל לִמְנוֹתוֹ מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן. אִם יַגִּיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה מוּטָב וְאִם לָאו הוֹסֵיף יוֹם אוֹ שְׁנֵי יָמִים אוֹ שִׁלשָׁה יָמִים עַל הַמִּנְיָן עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיוֹם

הַתְּקוּפָה. וְאִם תִּהְיֶה הַשָּׁנָה מְעֻבֶּרֶת תַּתְחִיל לִמְנוֹת מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי וְלַיּוֹם שֶׁיַּגִּיעַ הַחֶשְׁבּוֹן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִן הַחֹדֶשׁ תִּהְיֶה הַתְּקוּפָה:

ז כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שְׁנַת תתק"ל. שֶׁהִיא שָׁנָה תְּשִׁיעִית מִמַּחֲזוֹר ר"ס. מָצָאנוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן נִקְבָּע בָּהּ בַּחֲמִישִׁי וּתְקוּפַת נִיסָן בַּחֲמִישִׁי. וּלְפִי שֶׁהָיְתָה שָׁנָה זוֹ תְּשִׁיעִית לַמַּחֲזוֹר יִהְיוּ הַשָּׁנִים הַגְּמוּרוֹת שְׁמוֹנֶה. כְּשֶׁתִּקַּח לְכָל שָׁנָה מֵהֶן י"א יוֹם יִהְיוּ כָּל הַיָּמִים פ"ח. תּוֹסִיף ז' הֲרֵי הַכֹּל צ"ה. תַּשְׁלִיךְ הַכֹּל ל' ל' נִשְׁאֲרוּ ה' יָמִים. כְּשֶׁתַּתְחִיל לִמְנוֹת ה' יָמִים מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן שֶׁהָיָה בַּחֲמִישִׁי יַגִּיעַ הַחֶשְׁבּוֹן לְיוֹם שֵׁנִי. וּכְבָר יָדַעְנוּ שֶׁאֵין הַתְּקוּפָה בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת אֶלָּא בַּחֲמִישִׁי. לְפִיכָךְ תּוֹסִיף יוֹם אֶחָד יוֹם עַד שֶׁתַּגִּיעַ לַחֲמִישִׁי שֶׁהוּא יוֹם הַתְּקוּפָה. נִמְצֵאת תְּקוּפַת נִיסָן בְּשָׁנָה זוֹ בְּיוֹם שְׁמִינִי מֵחֹדֶשׁ נִיסָן. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת תַּעֲשֶׂה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה:

ח זֶה שֶׁאָמַרְנוּ תּוֹסִיף יוֹם אֶחָד עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְיוֹם הַתְּקוּפָה. לְעוֹלָם לֹא תִּהְיֶה צְרִיכָּה לְהוֹסִיף אֶלָּא יוֹם אֶחָד אוֹ ב' אוֹ ג'. וּפֶלֶא גָּדוֹל הוּא שֶׁתִּהְיֶה צְרִיכָּה לְהוֹסִיף אַרְבָּעָה יָמִים. וְאִם מָצָאתָ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְהוֹסִיף עַל זֶה תֵּדַע שֶׁטָּעִיתָ בַּחֶשְׁבּוֹן וְתַחֲזֹר וְתַחְשֹׁב בְּדִקְדּוּק:

פרק י

א שְׁנַת הַחַמָּה לְמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא פָּחוֹת מֵרְבִיעַ מֵחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שס"ה יוֹם וְחֲמֵשׁ שָׁעוֹת וְתתקצ"ז חֲלָקִים וּמ"ח רֶגַע. וְהָרֶגַע אֶחָד מֵע"ו בְּחֵלֶק. וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה תִּהְיֶה תּוֹסֶפֶת שְׁנַת הַחַמָּה עַל שְׁנַת הַלְּבָנָה י' יָמִים וְכ"א שָׁעָה וְקכ"א חֵלֶק וּמ"ח רֶגַע. סִימָן לָהֶן יכ"א קכ"א מ"ח. וְלֹא תִּמְצָא תּוֹסֶפֶת בְּמַחֲזוֹר שֶׁל י"ט שָׁנָה כְּלָל אֶלָּא בְּכָל מַחֲזוֹר מֵהֶם יִשְׁלְמוּ שְׁנֵי הַחַמָּה עִם שְׁנֵי הַלְּבָנָה הַפְּשׁוּטוֹת וְהַמְעֻבָּרוֹת:

ב בֵּין כָּל תְּקוּפָה וּתְקוּפָה לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה צ"א יוֹם וְז' שָׁעוֹת וְתקי"ט חֲלָקִים וְל"א רֶגַע. סִימָן לָהֶם צ"א ת"ק י"ט ל"א. וּכְשֶׁתֵּדַע תְּקוּפָה מִן הַתְּקוּפוֹת אֵימָתַי הָיְתָה. תַּחְשֹׁב מֵאוֹתוֹ רֶגַע מִנְיַן זֶה וְתֵדַע תְּקוּפָה שֶׁאַחֲרֶיהָ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּתְקוּפַת הַשָּׁנָה שֶׁהִיא רְבִיעִי:

ג תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה הָיְתָה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יְצִירָה קֹדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּט' שָׁעוֹת וְתרמ"ב חֲלָקִים. סִימָן לָהֶם ט' תרמ"ב. וְכֵן הִיא לְעוֹלָם בְּכָל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל מַחֲזוֹר קֹדֶם מוֹלַד נִיסָן בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת וְתרמ"ב חֲלָקִים:

ד כְּשֶׁתֵּדַע תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל שָׁנָה רִאשׁוֹנָה מִן הַמַּחֲזוֹר. תַּחְשֹׁב מִמֶּנָּה צ"א יוֹם וְז' שָׁעוֹת וְתקי"ט חֲלָקִים וְל"א רֶגַע לְכָל תְּקוּפָה וּתְקוּפָה עַד סוֹף הַמַּחֲזוֹר:

ה אִם תִּרְצֶה לֵידַע מָתַי תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה. תֵּדַע תְּחִלָּה שָׁנִים גְּמוּרוֹת שֶׁעָבְרוּ מִן הַמַּחֲזוֹר. וְתִקַּח לְכָל שָׁנָה מֵהֶן תּוֹסֶפֶת. וְהִיא יכ"א קכ"א מ"ח. וְקַבֵּץ כָּל הָרְגָעִים

חֲלָקִים וְכָל הַחֲלָקִים שָׁעוֹת יְמִים כְּדֶרֶךְ שֶׁתַּחְשֹׁב בַּמּוֹלָדוֹת. וְתִגְרַע מִן הַכֹּל הַט' שָׁעוֹת וְתרמ"ב חֲלָקִים. וְהַנִּשְׁאָר תַּשְׁלִיךְ חָדְשֵׁי לְבָנָה. וְהַנִּשְׁאָר שֶׁאֵין בּוֹ חֹדֶשׁ לְבָנָה תּוֹסִיף אוֹתוֹ עַל מוֹלַד נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה. וּבְרֶגַע שֶׁיַּגִּיעַ הַמִּנְיָן בּוֹ תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה:

ו וְנִרְאִין לִי הַדְּבָרִים שֶׁעַל חֶשְׁבּוֹן תְּקוּפָה זוֹ הָיוּ סוֹמְכִין לְעִנְיַן עִבּוּר הַשָּׁנָה בְּעֵת שֶׁבֵּית דִּין הַגָּדוֹל מָצוּי. שֶׁהָיוּ מְעַבְּרִין מִפְּנֵי הַזְּמַן אוֹ מִפְּנֵי הַצֹּרֶךְ. לְפִי שֶׁחֶשְׁבּוֹן זֶה הוּא הָאֱמֶת יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן. וְהוּא קָרוֹב מִן הַדְּבָרִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּאַצְטַגְנִינוּת יוֹתֵר מִן הַחֶשְׁבּוֹן הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיְתָה בּוֹ שְׁנַת הַחַמָּה שס"ה יוֹם וּרְבִיעַ יוֹם:

ז וְחֶשְׁבּוֹן שְׁתֵּי תְּקוּפוֹת הָאֵלּוּ שֶׁבְּאַרְנוּ דַּרְכָּם הַכֹּל בְּקֵרוּב הוּא וּבְמַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי לֹא בְּמָקוֹמָהּ הָאֲמִתִּי. אֲבָל בְּמָקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי תִּהְיֶה תְּקוּפַת נִיסָן בְּזְמַנִּים אֵלּוּ בְּכָמוֹ שְׁנֵי יָמִים קֹדֶם שְׁתֵּי הַתְּקוּפוֹת שֶׁיּוֹצְאִין בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה. בֵּין בְּחֶשְׁבּוֹן מִי שֶׁחִשַּׁב רְבִיעַ יוֹם גָּמוּר בֵּין לְמִי שֶׁמְּחַשֵּׁב לְפָחוֹת מֵרְבִיעַ יוֹם:

פרק יא

א לְפִי שֶׁאָמַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין הָיוּ מְחַשְּׁבִין בְּדִקְדּוּק וְיוֹדְעִים אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. יָדַעְנוּ שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּחוֹ נְכוֹנָה וְלִבּוֹ תָּאֵב לְדִבְרֵי הַחָכְמוֹת וְלַעֲמֹד עַל הַסּוֹדוֹת יִתְאַוֶּה לֵידַע אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁמְּחַשְּׁבִין בָּהֶם עַד שֶׁיֵּדַע אָדָם אִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל זֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה:

ב וְדַרְכֵי הַחֶשְׁבּוֹן יֵשׁ בָּהֶן מַחֲלוֹקוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּין חַכְמֵי הַגּוֹיִם הַקְּדָמוֹנִים שֶׁחָקְרוּ עַל חֶשְׁבּוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימַטְרִיָּאוֹת. וַאֲנָשִׁים חֲכָמִים גְּדוֹלִים נִשְׁתַּבְּשׁוּ בָּהֶן וְנִתְעַלְּמוּ מֵהֶן דְּבָרִים וְנוֹלְדוּ לָהֶן סְפֵקוֹת. וְיֵשׁ מִי שֶׁדִּקְדֵּק הַרְבֵּה וְלֹא פָּגַע בַּדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה בְּחֶשְׁבּוֹן רְאִיַּת הַיָּרֵחַ אֶלָּא צָלַל בְּמַיִם אַדִּירִים וְהֶעֱלָה חֶרֶס בְּיָדוֹ:

ג וּלְפִי אֹרֶךְ הַיָּמִים וְרֹב הַבְּדִיקוֹת וְהַחֲקִירוֹת נוֹדְעוּ לְמַקְצַת הַחֲכָמִים דַּרְכֵי חֶשְׁבּוֹן זֶה. וְעוֹד שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּעִקָּרִים אֵלּוּ קַבָּלוֹת מִפִּי הַחֲכָמִים וּרְאָיוֹת שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בַּסְּפָרִים הַיְדוּעִים לַכֹּל. וּמִפְּנֵי כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים כָּשֵׁר בְּעֵינַי לְבָאֵר דַּרְכֵי חֶשְׁבּוֹן זֶה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נָכוֹן לְמִי שֶׁמְּלָאוֹ לִבּוֹ לְקָרְבָה אֶל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ:

ד וְאַל יְהִיוּ דְּרָכִים אֵלּוּ קַלִּים בְּעֵינֶיךָ מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ צְרִיכִין לָהֶם בַּזְּמַן הַזֶּה. שֶׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים דְּרָכִים רְחוֹקִים וַעֲמֻקִּים הֵן. וְהוּא סוֹד הָעִבּוּר שֶׁהָיוּ הַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ וְאֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם אֶלָּא לִסְמוּכִים נְבוֹנִים. אֲבָל זֶה הַחֶשְׁבּוֹן בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁאֵין בֵּית דִּין

לְקִבּעַ עַל פִּי הָרְאִיָּה שֶׁאָנוּ מְחַשְּׁבִין בּוֹ הַיּוֹם אֲפִלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מַגִּיעִין עַד סוֹפוֹ בִּשְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה יָמִים:

ה שֶׁמָּא יִתְבּוֹנֵן חָכָם מֵחָכְמֵי הָאֻמּוֹת אוֹ מֵחָכְמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלָּמְדוּ חָכְמַת יָוָן בְּדָרָכִים אֵלּוּ שֶׁאֲנִי מְחַשֵּׁב בָּהֶן לִרְאִיַּת הַיָּרֵחַ וְיִרְאֶה קֵרוּב מִעַט בְּמִקְצָת הַדְּרָכִים. וְיַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁנִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ דָּבָר זֶה וְלֹא יָדָעְנוּ שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ קֵרוּב. אַל יַעֲלֶה זֶה עַל דַּעְתּוֹ אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא דִּקְדְּקָנוּ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁיָּדַעְנוּ בְּעִקְּרֵי הַגִּימַטְרִיָּאוֹת בְּרִאְיוֹת בְּרוּרוֹת שֶׁאֵין דָּבָר זֶה מַפְסִיד בִּידִיעַת הָרְאִיָּה וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ. לְפִיכָךְ לֹא דִּקְדְּקָנוּ בּוֹ:

ו וְכֵן כְּשֶׁיִּרְאֶה בְּדֶרֶךְ מִן הַדְּרָכִים חֶסְרוֹן מְעַט מֵחֶשְׁבּוֹן הָרְאוּי לְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. בְּכַוָּנָה עָשׂינוּ זֶה לְפִי שֶׁיֵּשׁ כְּנֶגְדּוֹ יִתְרוֹן בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת עַד שֶׁיֵּצֵא הַדָּבָר לַאֲמִתּוֹ בְּדְרָכִים קְרוֹבִים בְּלֹא חֶשְׁבּוֹן אָרֹךְ. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבָּהֵל הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בִּדְבָרִים אֵלּוּ בְּרֹב הַחֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאֵין מוֹעִילִין בִּרְאִיַּת הַיָּרֵחַ:

ז הָעִקָּרִים שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לֵידַע תְּחִלָּה לְכָל חֶשְׁבּוֹנוֹת הָאִצְטַגְנִינוּת. בֵּין לְדַרְכֵי חֶשְׁבּוֹן הָרְאִיָּה בֵּין לִשְׁאָר דְּבָרִים. אֵלּוּ הֵן. הַגַּלְגַּל מוחלק בְּש"ס מַעֲלוֹת. כָּל מַזָּל וּמַזָּל שְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת. וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת מַזַּל טָלֶה וְכָל מַעֲלָה וּמַעֲלָה ס' חֲלָקִים. וְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק ס' שְׁנִיּוֹת. וְכָל שְׁנִיָּה וּשְׁנִיָּה שִׁשִּׁים שְׁלִישִׁיּוֹת. וְכֵן תְּדַקְדֵּק הַחֶשְׁבּוֹן וּתְחַלֵּק כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה:

ח לְפִיכָךְ אִם יָצָא לְךָ בַּחֶשְׁבּוֹן שֶׁכּוֹכָב פְּלוֹנִי מְקוֹמוֹ בַּגַּלְגַּל בְּע' מַעֲלוֹת וְל' חֲלָקִים וּמ' שְׁנִיּוֹת. תֵּדַע שֶׁכּוֹכָב זֶה הוּא בְּמַזַּל תְּאוֹמִים בַּחֲצִי מַעֲלָה אַחַת עֶשְׂרֵה מִמַּזָּל זֶה. לְפִי שֶׁמַּזָּל טָלֶה ל' מַעֲלוֹת וּמַזָּל שׁוֹר ל' מַעֲלוֹת נִשְׁאַר עֶשֶׂר מַעֲלוֹת וּמֶחֱצָה מִמַּזָּל תְּאוֹמִים וּמ' שְׁנִיּוֹת מֶחֱצִי הַמַּעֲלָה הָאַחֲרוֹן:

ט וְכֵן אִם יָצָא מְקוֹמוֹ בַּגַּלְגַּל בְּש"כ מַעֲלוֹת. תֵּדַע שֶׁכּוֹכָב זֶה בְּמַזַּל דְּלִי בְּכ' מַעֲלָה בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָל הַמִּנְיָנוֹת. וְסֵדֶר הַמַּזָּלוֹת כָּךְ הוּא. טָלֶה שׁוֹר תְּאוֹמִים סַרְטָן אַרְיֵה בְּתוּלָה מֹאזְנַיִם עַקְרָב קֶשֶׁת גְּדִי דְּלִי דָּגִים:

י הַחֶשְׁבּוֹנוֹת כֻּלָּם כְּשֶׁתְּקַבֵּץ שְׁאֵרִית לִשְׁאֵרִית אוֹ כְּשֶׁתּוֹסִיף מִנְיָן עַל מִנְיָן. תְּקַבֵּץ כָּל מִין עִם מִינוֹ. הַשְּׁנִיּוֹת עִם הַשְּׁנִיּוֹת וְהַחֲלָקִים עִם הַחֲלָקִים וְהַמַּעֲלוֹת עִם הַמַּעֲלוֹת. וְכָל זְמַן שֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַשְּׁנִיּוֹת ס' תָּשִׂים חֵלֶק אֶחָד וְתוֹסִיף עַל הַחֲלָקִים. וְכָל שֶׁיִּתְקַבֵּץ מִן הַחֲלָקִים ס' תָּשִׂים אוֹתוֹ מַעֲלָה וְתוֹסִיף אוֹתָהּ עַל הַמַּעֲלוֹת. וּכְשֶׁתְּקַבֵּץ הַמַּעֲלוֹת תַּשְׁלִיךְ אוֹתָן ש"ס וְהַנִּשְׁאָר מִש"ס וּלְמַטָּה הוּא שֶׁתּוֹפְסִין אוֹתוֹ לְחֶשְׁבּוֹן:

יא בְּכָל הַחֶשְׁבּוֹנוֹת כֻּלָּן כְּשֶׁתִּרְצֶה לִגְרֹעַ מִנְיָן מִמִּנְיָן. אִם יִהְיֶה זֶה שֶׁגּוֹרְעִין אוֹתוֹ יֶתֶר עַל זֶה שֶׁגּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּחֵלֶק אֶחָד תּוֹסִיף עַל זֶה שֶׁגּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ ש"ס מַעֲלוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לִגְרֹעַ זֶה הַמִּנְיָן מִמֶּנּוּ:

יב כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהִצְרִיכְךָ הַחֶשְׁבּוֹן לִגְרֹעַ מֵאתַיִם מַעֲלוֹת וְנ' חֲלָקִים וּמ' שְׁנִיּוֹת. סִימָן רנ"ם. מִק' מַעֲלוֹת וְכ' חֲלָקִים וְל' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָן קכ"ל. תּוֹסִיף עַל הַק' ש"ס יִהְיוּ הַמַּעֲלוֹת ת"ס וְתַתְחִיל לִגְרֹעַ הַשְּׁנִיּוֹת מִן הַשְּׁנִיּוֹת תָּבוֹא לִגְרֹעַ אַרְבָּעִים מִשְּׁלֹשִׁים אִי אֶפְשָׁר. תָּרִים חֵלֶק אֶחָד מִן הָעֶשְׂרִים חֲלָקִים וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ שִׁשִּׁים שְׁנִיּוֹת וְתוֹסִיף עַל הַשְּׁלֹשִׁים וְנִמְצְאוּ הַשְּׁנִיּוֹת תִּשְׁעִים. תִּגְרַע מֵהֶם הַמ' יִשְׁאֵר חֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. וְתַחֲזֹר לִגְרֹעַ חֲמִשִּׁים חֲלָקִים מי"ט חֲלָקִים שֶׁכְּבָר הֲרִימוֹתָ מֵהֶם חֵלֶק אֶחָד וַעֲשִׂיתוֹ שְׁנִיּוֹת. וְאִי אֶפְשָׁר לִגְרֹעַ חֲמִשִּׁים מִתִּשְׁעָה עָשָׂר. לְפִיכָךְ תָּרִים מַעֲלָה אַחַת מִן הַמַּעֲלוֹת וְתַעֲשֶׂה אוֹתָהּ שִׁשִּׁים חֲלָקִים וְתוֹסִיף עַל הַתִּשְׁעָה עָשָׂר וְנִמְצְאוּ הַחֲלָקִים ע"ט. תִּגְרַע מֵהֶן הַחֲמִשִּׁים יִשָּׁאֵר תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים. וְתַחֲזֹר לִגְרֹעַ הַמָּאתַיִם מַעֲלוֹת מִן אַרְבַּע מֵאוֹת וְנ"ט מַעֲלוֹת שֶׁכְּבָר הֲרִימוֹתָ מַעֲלָה אַחַת וְעָשִׂיתָ חֲלָקִים. יִשָּׁאֵר מָאתַיִם וְתֵשַׁע וַחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת וְנִמְצָא הַשְּׁאָר סִימָנוֹ רנ"ט כ"ט נ'. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָל גֵּרָעוֹן וְגֵרָעוֹן:

יג הַשֵּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְכֵן שְׁאָר הַשִּׁבְעָה כּוֹכָבִים מַהֲלַךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן בַּגַּלְגַּל שֶׁלּוֹ מַהֲלָךְ שָׁוֶה. אֵין בּוֹ לֹא קַלּוּת וְלֹא כְּבֵדוּת אֶלָּא כְּמוֹ מַהֲלָכוֹ הַיּוֹם כְּמוֹ מַהֲלָכוֹ אֶמֶשׁ כְּמוֹ מַהֲלָכוֹ לְמָחָר כְּמוֹ מַהֲלָכוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם. וְגַלְגַּל שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַקִּיף אֶת הָעוֹלָם אֵין הָאָרֶץ בְּאֶמְצָעוֹ:

יד לְפִיכָךְ אִם תַּעֲרֹךְ מַהֲלַךְ כָּל אֶחָד מֵהֶן לַגַּלְגַּל הַמַּקִּיף אֶת הָעוֹלָם שֶׁהָאָרֶץ בְּאֶמְצָעוֹ שֶׁהוּא גַּלְגַּל הַמַּזָּלוֹת. יִשְׁתַּנֶּה הִלּוּכוֹ וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּיוֹם זֶה בְּגַלְגַּל הַמַּזָּלוֹת פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר עַל מַהֲלָכוֹ אֶמֶשׁ אוֹ עַל מַהֲלָכוֹ לְמָחָר:

טו הַמַּהֲלָךְ הַשָּׁוֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ הַכּוֹכָב אוֹ הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ הַיָּרֵחַ בְּגַלְגַּלּוֹ הוּא הַנִּקְרָא אֶמְצַע הַמַּהֲלָךְ. וְהַמַּהֲלָךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּגַלְגַּל הַמַּזָּלוֹת שֶׁהוּא פְּעָמִים יוֹתֵר וּפְעָמִים חָסֵר הוּא הַמַּהֲלָךְ הָאֲמִתִּי. וּבוֹ יִהְיֶה מָקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ מָקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי:

טז כְּבָר אָמַרְנוּ שֶׁאֵלּוּ הַדְּרָכִים שֶׁאָנוּ מְבָאֲרִים בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ אֵינָן אֶלָּא לְחֶשְׁבּוֹן רְאִיַּת הַיָּרֵחַ בִּלְבַד. לְפִיכָךְ עָשִׂינוּ הָעִקָּר שֶׁמִּמֶּנּוּ מַתְחִילִין לְעוֹלָם לְחֶשְׁבּוֹן זֶה מִתְּחִלַּת לֵיל חֲמִישִׁי שֶׁיּוֹמוֹ יוֹם שְׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ נִיסָן מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת י"ז מִמַּחֲזוֹר ר"ס. שֶׁהִיא שְׁנַת תתקל"ח וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לִיצִירָה. שֶׁהִיא שְׁנַת תפ"ט וְאֶלֶף לַשְּׁטָרוֹת. שֶׁהִיא שְׁנַת ק"ט וְאֶלֶף לְחֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי. וְזוֹ הִיא שֶׁאָנוּ קוֹרְאִים אוֹתָהּ שְׁנַת הָעִקָּר בְּחֶשְׁבּוֹן זֶה:

יז וּלְפִי שֶׁהָרְאִיָּה לֹא תִּהְיֶה אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. עָשִׂינוּ כָּל דַּרְכֵי חֶשְׁבּוֹן הַזֶּה בְּנוּיִים עַל עִיר יְרוּשָׁלַיִם וְלִשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת הַסּוֹבְבִין אוֹתָהּ בְּכְמוֹ שִׁשָּׁה אוֹ שִׁבְעָה יָמִים שֶׁבָּהֶן רוֹאִין אֶת הַיָּרֵחַ תָּמִיד וּבָאִים וּמְעִידִים בְּבֵית דִּין. וּמָקוֹם זֶה הוּא נוֹטֶה מִתַּחַת הַקַּו

הַשָּׁוֶה הַמְסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם כְּנֶגֶד רוּחַ צְפוֹנִית בִּכְמוֹ ל"ב מַעֲלוֹת עַד ל"ה וְעַד כ"ט. וְכֵן הוּא נוֹטֶה מֵאֶמְצַע הַיִּשּׁוּב כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב בִּכְמוֹ כ"ד מַעֲלוֹת עַד כ"ז וְעַד כ"א:

פרק יב

א מַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי בְּיוֹם אֶחָד שֶׁהוּא כ"ד שָׁעוֹת נ"ט חֲלָקִים וּשְׁמוֹנָה שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם כ"ד נט"ח. נִמְצָא מַהֲלָכָהּ בַּעֲשָׂרָה יָמִים תֵּשַׁע מַעֲלוֹת וְנ"א חֲלָקִים וְכ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם טנ"א כ"ג. וְנִמְצָא מַהֲלָכָהּ בְּמֵאָה יוֹם צ"ח מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְנ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם צ"ח ל"ג נ"ג. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכָהּ בְּאֶלֶף יוֹם אַחַר שֶׁתַּשְׁלִיךְ כָּל ש"ס מַעֲלוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. רס"ה מַעֲלוֹת וְל"ח חֲלָקִים וְנ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רס"ה לח"ן. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכָהּ בַּעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יוֹם. קל"ו מַעֲלוֹת וְכ"ח חֲלָקִים וְכ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קל"ו כ"ח כ'. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תִּכְפֹּל וְתוֹצִיא מַהֲלָכָהּ לְכָל מִנְיָן שֶׁתִּרְצֶה. וְכֵן אִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת סִימָנִין יְדוּעִים אֶצְלְךָ לְמַהֲלָכָהּ לִשְׁנֵי יָמִים וְלִשְׁלֹשָׁה וּלְאַרְבָּעָה עַד עֲשָׂרָה תַּעֲשֶׂה. וְכֵן אִם תִּרְצֶה לִהְיוֹת לְךָ סִימָנִין יְדוּעִים מוּכָנִין לְמַהֲלָכָהּ לְכ' יוֹם וּלְל' וּלְמ' עַד מֵאָה תַּעֲשֶׂה. וְדָבָר גָּלוּי הוּא וְיָדוּעַ מֵאַחַר שֶׁיָּדַעְתָּ מַהֲלַךְ יוֹם אֶחָד. וְרָאוּי הוּא לִהְיוֹת מוּכָן וְיָדוּעַ אֶצְלְךָ מַהֲלַךְ אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ לְכ"ט יוֹם וּלְשנ"ד יוֹם שֶׁהֵן יְמֵי שְׁנַת הַלְּבָנָה בִּזְמַן שֶׁחֲדָשֶׁיהָ כְּסִדְרָן. וְהִיא הַנִּקְרֵאת שָׁנָה סְדוּרָה. שֶׁבִּזְמַן שֶׁיִּהְיוּ לְךָ אֶמְצָעִיּוֹת אֵלּוּ מוּכָנִין יִהְיֶה הַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה קַל עָלֶיךָ לְרְאִיַּת הַחֹדֶשׁ. לְפִי שֶׁכ"ט יוֹם גְּמוּרִים מִלֵּיל הָרְאִיָּה עַד לֵיל הָרְאִיָּה שֶׁל חֹדֶשׁ הַבָּא וְכֵן בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ אֵין פָּחוֹת מִכ"ט יוֹם וְלֹא יוֹתֵר. שֶׁאֵין חֶפְצֵנוּ בְּכָל אֵלּוּ הַחֶשְׁבּוֹנוֹת אֶלָּא לָדַעַת הָרְאִיָּה בִּלְבַד. וְכֵן מִלֵּיל הָרְאִיָּה שֶׁל חֹדֶשׁ זֶה עַד לֵיל הָרְאִיָּה לְאוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ לַשָּׁנָה הַבָּאָה שָׁנָה סְדוּרָה אוֹ שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. וְכֵן בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. וּמַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי לְכ"ט יוֹם כ"ח מַעֲלוֹת וְל"ה חֲלָקִים וּשְׁנַיִם אַחַת. סִימָנָן כ"ח ל"ה א'. וּמַהֲלָכָהּ לְשָׁנָה סְדוּרָה שמ"ח מַעֲלוֹת וְנ"ה חֲלָקִים וְט"ו שְׁנִיּוֹת סִימָנָן שמ"ח נ"ה ט"ו:

ב נְקֻדָּה אַחַת יֵשׁ בְּגַלְגַּל הַשֶּׁמֶשׁ וְכֵן בַּשְּׁאָר גַּלְגְּלֵי הַשִּׁבְעָה כּוֹכָבִים. בְּעֵת שֶׁיִּהְיֶה הַכּוֹכָב בָּהּ יִהְיֶה גָּבוֹהַּ מֵעַל הָאָרֶץ כָּל מְאוֹרוֹ. וְאוֹתָהּ הַנְּקֻדָּה שֶׁל גַּלְגַּל הַשֶּׁמֶשׁ וּשְׁאָר הַכּוֹכָבִים חוּץ מִן הַיָּרֵחַ סוֹבֶבֶת בְּשָׁוֶה. וּמַהֲלָכָהּ בְּכָל שִׁבְעִים שָׁנָה בְּקֵרוּב מַעֲלָה אַחַת. וּנְקֻדָּה זוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת גֹּבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ. מַהֲלָכוֹ בְּכָל עֲשָׂרָה יָמִים שְׁנֵיָּה אַחַת וַחֲצִי שְׁנֵיָּה שֶׁהִיא ל' שְׁלִישִׁיּוֹת. נִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּק' יוֹם ט"ו שְׁנִיּוֹת. וּמַהֲלָכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם שְׁנֵי חֲלָקִים וּשְׁלֹשִׁים שְׁנִיּוֹת. וּמַהֲלָכוֹ בַּעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יוֹם כ"ה חֲלָקִים. וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ לְתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם אַרְבַּע שְׁנִיּוֹת וְעוֹד. וּמַהֲלָכוֹ בִּשְׁנָה סְדוּרָה נ"ג שְׁנִיּוֹת. כְּבָר אָמַרְנוּ שֶׁהָעִקָּר שֶׁמִּמֶּנּוּ הַתְּחָלַת חֶשְׁבּוֹן זֶה הוּא מִתְּחִלַּת לֵיל חֲמִישִׁי שֶׁיּוֹמוֹ שְׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ נִיסָן מִשְּׁנַת תתקל"ח וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לַיְצִירָה.

וּמִקּוֹם הַשֶּׁמֶשׁ בְּמַהֲלָכָהּ הָאֶמְצָעִי הָיָה בָּעִקָּר הַזֶּה בְּשֶׁבַע מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים וְל"ב שְׁנִיּוֹת מִמַּזַּל טָלֶה. סִימָנָן ז"ג ל"ב. וּמִקּוֹם גֹּבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ הָיָה בְּעִקָּר זֶה בְּכ"ו מַעֲלוֹת מ"ה חֲלָקִים וּשְׁמוֹנָה שְׁנִיּוֹת מִמַּזַּל תְּאוֹמִים. סִימָנָם כ"ו מ"ה ח'. כְּשֶׁתִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ בְּמַהֲלָכָהּ הָאֶמְצָעִי בְּכָל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה. תִּקַּח מִנְיַן הַיָּמִים שֶׁמִּתְּחִלַּת יוֹם הָעִקָּר עַד הַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה. וְתוֹצִיא מַהֲלָכָהּ הָאֶמְצָעִי בְּאוֹתָן הַיָּמִים מִן הַסִּימָנִין שֶׁהוֹדַעְנוּ. וְהוֹסֵיף הַכֹּל עַל הָעִקָּר וּתְקַבֵּץ כָּל מִין עִם מִינוֹ. וְהַיּוֹצֵא הוּא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ בְּמַהֲלָכָהּ הָאֶמְצָעִי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי בִּתְחִלַּת לֵיל הַשַּׁבָּת שֶׁיּוֹמוֹ אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ תַּמּוּז מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת הָעִקָּר. מָצָאנוּ מִנְיַן הַיָּמִים מִיּוֹם הָעִקָּר עַד תְּחִלַּת הַיּוֹם זֶה שֶׁאָנוּ רוֹצִים לֵידַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ בּוֹ מֵאָה יוֹם. לָקַחְנוּ אֶמְצַע מַהֲלָכָהּ לְק' יוֹם שֶׁהוּא צ"ח ל"ג נ"ג וְהוֹסַפְנוּ עַל הָעִקָּר שֶׁהוּא ז"ג ל"ב. יָצָא מִן הַחֶשְׁבּוֹן מֵאָה וְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְל"ז חֲלָקִים וְכ"ה שְׁנִיּוֹת. סִימָנָן ק"ה ל"ז כ"ה. וְנִמְצָא מְקוֹמָהּ בְּמַהֲלָכָהּ אֶמְצָעִי בִּתְחִלַּת לֵיל זֶה בְּמַזַּל סַרְטָן בְּט"ו מַעֲלוֹת בּוֹ וְל"ז חֲלָקִים מִמַּעֲלַת ט"ז. וְהָאֶמְצָעִי שֶׁיָּצָא בֶּחֶשְׁבּוֹן זֶה פְּעָמִים יִהְיֶה בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה בְּשָׁוֶה. אוֹ קֹדֶם שְׁקִיעַת הַחַמָּה בְּשָׁעָה. אוֹ אַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה בְּשָׁעָה. וְדָבָר זֶה לֹא תְּחוּשׁ לוֹ בַּשֶּׁמֶשׁ בְּחֶשְׁבּוֹן הָרְאִיָּה. שֶׁהֲרֵי אָנוּ מַשְׁלִימִים קֵרוּב זֶה כְּשֶׁנַּחְשֹׁב לְאֶמְצַע הַיֵּרַח. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת תַּעֲשֶׂה תָּמִיד לְכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה וַאֲפִלּוּ אַחַר אֶלֶף שָׁנִים. שֶׁתְּקַבֵּץ כָּל הַשְּׁאֵרִית וְתוֹסִיף עַל הָעִקָּר יֵצֵא לְךָ הַמָּקוֹם הָאֶמְצָעִי. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּאֶמְצַע הַיֵּרַח וּבְאֶמְצַע כָּל כּוֹכָב וְכוֹכָב. מֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מַהֲלָכוֹ בְּיוֹם אֶחָד כַּמָּה הוּא וְתֵדַע הָעִקָּר שֶׁמִּמֶּנּוּ תַּתְחִיל. וּתְקַבֵּץ מַהֲלָכוֹ לְכָל הַשָּׁנִים וְהַיָּמִים שֶׁתִּרְצֶה וְתוֹסִיף עַל הָעִקָּר וְיֵצֵא לְךָ מְקוֹמוֹ בְּמַהֲלָכוֹ אֶמְצָעִי. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּגֹבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ תּוֹסִיף מַהֲלָכוֹ בְּאוֹתָם הַיָּמִים אוֹ הַשָּׁנִים עַל הָעִקָּר יֵצֵא לְךָ מְקוֹם גֹּבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה. וְכֵן אִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת עִקָּר אַחֵר שֶׁתַּתְחִיל מִמֶּנּוּ חוּץ מֵעִקָּר זֶה שֶׁהִתְחַלְנוּ מִמֶּנּוּ בְּשָׁנָה זוֹ. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אוֹתוֹ עִקָּר בִּתְחִלַּת שְׁנַת מַחֲזוֹר יְדוּעַ. אוֹ בִּתְחִלַּת מֵאָה מִן הַמֵּאוֹת. הָרְשׁוּת בְּיָדְךָ. וְאִם תִּרְצֶה לְהָיוֹת הָעִקָּר שֶׁתַּתְחִיל מִמֶּנּוּ מִשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ קֹדֶם עִקָּר זֶה אוֹ לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים מֵעִקָּר זֶה הַדֶּרֶךְ יְדוּעָה. כֵּיצַד הִיא הַדֶּרֶךְ. כְּבָר יָדַעְתָּ מַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ לְשָׁנָה סִדּוּרָה וּמַהֲלָכָהּ לְכ"ט יוֹם וּמַהֲלָכָהּ לְיוֹם אֶחָד. וְדָבָר יָדוּעַ שֶׁהַשָּׁנָה שֶׁחֲדָשֶׁיהָ שְׁלֵמִים הִיא יְתֵרָה עַל הַסִּדּוּרָה יוֹם אֶחָד. וְהַשָּׁנָה שֶׁחֲדָשֶׁיהָ חֲסֵרִין הִיא חֲסֵרָה מִן הַסִּדּוּרָה יוֹם אֶחָד. וְהַשָּׁנָה הַמְעֻבֶּרֶת אִם יִהְיוּ חֲדָשֶׁיהָ כְּסִדְרָן תִּהְיֶה יְתֵרָה עַל הַשָּׁנָה הַסִּדּוּרָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם יִהְיוּ חֲדָשֶׁיהָ שְׁלֵמִים הִיא יְתֵרָה עַל הַסִּדּוּרָה ל"א יוֹם. וְאִם יִהְיוּ חֲדָשֶׁיהָ חֲסֵרִין הִיא יְתֵרָה עַל הַסִּדּוּרָה כ"ט יוֹם. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ יְדוּעִים תּוֹצִיא מַהֲלַךְ אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ לְכָל הַשָּׁנִים וְהַיָּמִים שֶׁתִּרְצֶה וְתוֹסִיף עַל הָעִקָּר שֶׁעָשִׂינוּ. יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעָהּ לַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִשָּׁנִים הַבָּאוֹת. וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ

הַיּוֹם עִקָּר. אוֹ תִּגְרַע הָאֶמְצַע שֶׁהוֹצֵאתָ מִן הָעִקָּר שֶׁעָשִׂינוּ וְיֵצֵא לְךָ הָעִקָּר לַיּוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ. וְתַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אֶמְצַע הָעִקָּר. וְכָזֶה תַּעֲשֶׂה בְּאֶמְצַע הַיָּרֵחַ וּשְׁאָר הַכּוֹכָבִים אִם יִהְיוּ יְדוּעִים לְךָ. וּכְבָר נִתְבָּאֵר לְךָ מִכְּלַל דְּבָרֵינוּ שֶׁכְּשֵׁם שֶׁתֵּדַע אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ לְכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִיָּמִים הַבָּאִים כָּךְ תֵּדַע אֶמְצָעָהּ לְכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה מִיָּמִים שֶׁעָבְרוּ:

פרק יג

א אִם תִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְתִּי בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה. תּוֹצִיא תְּחִלָּה מְקוֹמָהּ הָאֶמְצָעִי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְתוֹצִיא מְקוֹם גֹּבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ. וְתִגְרַע מְקוֹם גֹּבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ מִמְּקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי וְהַנִּשְׁאָר הוּא הַנִּקְרָא מַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ:

ב וְתִרְאֶה כַּמָּה מַעֲלוֹת הוּא מַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ. אִם הָיָה הַמַּסְלוּל פָּחוֹת מִק"פ מַעֲלוֹת. תִּגְרַע מִנַּת הַמַּסְלוּל מִמְּקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי. וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל יוֹתֵר עַל ק"פ מַעֲלוֹת עַד ש"ס תּוֹסִיף מִנַּת הַמַּסְלוּל עַל מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ הוּא הַמָּקוֹם הָאֶמְתִּי:

ג וְדַע שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל ק"פ בְּשָׁוֶה אוֹ ש"ס בְּשָׁוֶה. אֵין לוֹ מָנָה אֶלָּא יִהְיֶה הַמָּקוֹם הָאֶמְצָעִי הוּא הַמָּקוֹם הָאֶמְתִּי:

ד וְכַמָּה הִיא מִנַּת הַמַּסְלוּל. אִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל עֶשֶׂר מַעֲלוֹת. תִּהְיֶה מְנָתוֹ כ' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה כ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מ' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ל' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ נ"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וט"ו חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה נ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וכ"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ס' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ומ"א חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ע' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ונ"א חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה פ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ונ"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה צ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ונ"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ונ"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"י תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ונ"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"כ תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ומ"ה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"ל תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת ל"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"מ תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וי"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"נ תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְחֵלֶק אֶחָד. וְאִם יִהְיֶה ק"ס תִּהְיֶה מְנָתוֹ מ"ב חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"ע תִּהְיֶה מְנָתוֹ כ"א חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"פ בְּשָׁוֶה אֵין לוֹ מָנָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ אֶלָּא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְצָעִי הוּא מְקוֹמָהּ הָאֶמְתִּי:

ה הָיָה הַמַּסְלוּל יֶתֶר עַל ק"פ מַעֲלוֹת. תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס מַעֲלוֹת וְתֵדַע מְנָתוֹ. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל ר' מַעֲלוֹת. תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס תִּשְׁאַר ק"ס מַעֲלוֹת. וּכְבָר הוֹדַעְנוּ שֶׁמְּנַת ק"ס מַעֲלוֹת מ"ב חֲלָקִים. וְכֵן מְנַת הַמְּאתַיִם מ"ב חֲלָקִים:

י וְכֵן אִם הָיָה הַמַּסְלוּל ש' מַעֲלוֹת. תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס יִשָּׁאֵר ס'. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁמְּנַת ס' מַעֲלוֹת מַעֲלָה אַחַת וּמ"א חֲלָקִים. וְכֵן הִיא מְנַת הַש' מַעֲלוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָל מִנְיָן וּמִנְיָן:

יא הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל ס"ה מַעֲלוֹת. וּכְבָר יָדַעְנוּ שֶׁמְּנַת הַשִּׁשִּׁים הִיא מַעֲלָה אַחַת וּמ"א חֲלָקִים. וּמְנַת הָע' הִיא מַעֲלָה אַחַת וְנ"א חֲלָקִים. נִמְצָא בֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת י' חֲלָקִים. וּלְפִי חֶשְׁבּוֹן הַמַּעֲלוֹת יִהְיֶה לְכָל מַעֲלָה חֵלֶק אֶחָד. וְיִהְיֶה מְנַת הַמַּסְלוּל שֶׁהוּא ס"ה מַעֲלָה אַחַת וּמ"ו חֲלָקִים:

יב וְכֵן אִלּוּ הָיָה הַמַּסְלוּל ס"ז הָיְתָה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וּמ"ח חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תַּעֲשֶׂה בְּכָל מַסְלוּל שֶׁיִּהְיֶה בְּמִנְיָנוֹ אֲחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת. בֵּין בְּחֶשְׁבּוֹן הַשֶּׁמֶשׁ בֵּין בְּחֶשְׁבּוֹן הַיָּרֵחַ:

יג כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי בְּתְחִלַּת לֵיל הַשַּׁבָּת י"ד יוֹם לְחֹדֶשׁ תַּמּוּז מִשָּׁנָה זוֹ. תּוֹצִיא אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ תְּחִלָּה לְעֵת הַזֹּאת. וְסִימָנוֹ ק"ה ל"ז כ"ה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְתוֹצִיא מְקוֹם גֹּבַהּ הַשֶּׁמֶשׁ לְעֵת הַזֹּאת. יֵצֵא לְךָ סִימָנוֹ פ"ו מ"ה כ"ג. וְתִגְרַע מְקוֹם הַגֹּבַהּ מִן הָאֶמְצָעִי. יֵצֵא לְךָ הַמַּסְלוּל י"ח מַעֲלוֹת וְנ"ב חֲלָקִים וּשְׁתֵּי שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם י"ח נ"ב ב'. וְאַל תַּקְפִּיד בְּכָל מַסְלוּל עַל הַחֲלָקִים אֶלָּא אִם יִהְיוּ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים אַל תִּפְנֶה אֲלֵיהֶם. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשִׁים אוֹ יוֹתֵר תַּחְשֹׁב אוֹתָם מַעֲלָה אַחַת וְתוֹסִיף אוֹתָהּ עַל מִנְיַן מַעֲלוֹת הַמַּסְלוּל. לְפִיכָךְ יִהְיֶה מַסְלוּל זֶה י"ט מַעֲלוֹת וְתִהְיֶה מְנָתוֹ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ ל"ח חֲלָקִים:

יד וּלְפִי שֶׁהַמַּסְלוּל הַזֶּה הָיָה פָּחוֹת מִק"פ. תִּגְרַע הַמָּנָה שֶׁהִיא ל"ח חֲלָקִים מֵאֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ יִשָּׁאֵר ק"ד מַעֲלוֹת וְנ"ט חֲלָקִים וְכ"ה שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ק"ד נ"ט כ"ה. וְנִמְצָא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי בְּתְחִלַּת לֵיל זֶה בְּמַזַּל סַרְטָן בְּט"ו מַעֲלוֹת בּוֹ פָּחוֹת ל"ה שְׁנִיּוֹת. וְאַל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנִיּוֹת כְּלָל לֹא בְּמְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ וְלֹא בְּמְקוֹם הַיָּרֵחַ וְלֹא בְּשְׁאָר חֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה. אֶלָּא חֲקֹר עַל הַחֲלָקִים בִּלְבַד. וְאִם יִהְיוּ הַשְּׁנִיּוֹת קָרוֹב לִשְׁלֹשִׁים עֲשֵׂה אוֹתָם חֵלֶק אֶחָד וְהוֹסִיפוֹ עַל הַחֲלָקִים:

טו וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה. תֵּדַע יוֹם הַתְּקוּפָה הָאֲמִתִּי כָּל תְּקוּפָה שֶׁתִּרְצֶה. בֵּין תְּקוּפוֹת הַבָּאוֹת אַחַר עִקַּר זֶה שֶׁמִּמֶּנּוּ הִתְחַלְנוּ. בֵּין תְּקוּפוֹת שֶׁעָבְרוּ מִשָּׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

פרק יד

א הַיָּרֵחַ שְׁנֵי מַהֲלָכִים אֶמְצָעִיים יֵשׁ לוֹ. הַיָּרֵחַ עַצְמוֹ מְסַבֵּב בְּגַלְגַּל קָטָן שֶׁאֵינוֹ מַקִּיף אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וּמַהֲלָכוֹ הָאֶמְצָעִי בְּאוֹתוֹ הַגַּלְגַּל הַקָּטָן נִקְרָא אֶמְצָעִי הַמַּסְלוּל. וְהַגַּלְגַּל הַקָּטָן עַצְמוֹ מְסַבֵּב בְּגַלְגַּל גָּדוֹל הַמַּקִּיף אֶת הָעוֹלָם. וּבְמַהֲלַךְ אֶמְצָעִי זֶה שֶׁל גַּלְגַּל הַקָּטָן בְּאוֹתוֹ

הַגַּלְגַּל הַגָּדוֹל הַמַּקִּיף אֶת הָעוֹלָם הוּא הַנִּקְרָא אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ. מַהֲלַךְ אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ בְּיוֹם אֶחָד י"ג מַעֲלוֹת וְי' חֲלָקִים וְל"ה שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם י"ג יל"ה:

ב נִמְצָא מַהֲלָכוֹ בַּעֲשָׂרָה יָמִים קל"א מַעֲלוֹת וּמ"ה חֲלָקִים וַחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קל"א מה"נ. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּק' יוֹם רל"ז מַעֲלוֹת וְל"ח חֲלָקִים וְכ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רל"ז ל"ח כ"ג. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם ריו"ו מַעֲלוֹת וְכ"ג חֲלָקִים וְנ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ריו"ו כג"ן. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּי' אֲלָפִים יוֹם ג' מַעֲלוֹת וְנ"ח חֲלָקִים וְכ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ג' נ"ח כ'. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּכ"ט יוֹם כ"ב מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה חֲלָקִים וְנ"ו שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם כב"ו ונ"ו. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּשָׁנָה סְדוּרָה שמ"ד מַעֲלוֹת וְכ"ו חֲלָקִים וּמ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָן לָהֶם שד"ם כ"ו מ"ג. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תִּכְפֹּל לְכָל מִנְיַן יָמִים אוֹ שָׁנִים שֶׁתִּרְצֶה:

ג וּמַהֲלַךְ אֶמְצַע הַמַּסְלוּל בְּיוֹם אֶחָד י"ג מַעֲלוֹת וּשְׁלִשָּׁה חֲלָקִים וְנ"ד שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם י"ג גנ"ד. נִמְצָא מַהֲלָכוֹ בַּעֲשָׂרָה יָמִים ק"ל מַעֲלוֹת ל"ט חֲלָקִים בְּלֹא שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ק"ל ל"ט. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּמֵאָה יוֹם רכ"ו מַעֲלוֹת וְכ"ט חֲלָקִים וְנ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם רכ"ו כ"ט נ"ג. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם ק"ד מַעֲלוֹת וְנ"ח חֲלָקִים וַחֲמִשִּׁים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ק"ד נח"ן. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בַּעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יוֹם שכ"ט וּמ"ח חֲלָקִים וְעֶשְׂרִים שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם שכ"ט מח"כ. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּכ"ט יוֹם י"ח מַעֲלוֹת וְנ"ג חֲלָקִים וְד' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם י"ח נג"ד:

ד וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בְּשָׁנָה סְדוּרָה ש"ה מַעֲלוֹת וְי"ג שְׁנִיּוֹת בְּלֹא חֲלָקִים. סִימָנָם ש"ה י"ג. מְקוֹם אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ הָיָה בְּתִחִלַּת לֵיל חֲמִישִׁי שֶׁהוּא הָעִקָּר לְחֶשְׁבּוֹנוֹת אֵלּוּ בְּמַזַּל שׁוֹר מַעֲלָה אַחַת וְי"ד חֲלָקִים וּמ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם (א') [ל"א] י"ד מ"ג. וְאֶמְצַע הַמַּסְלוּל הָיָה בְּעִקָּר זֶה פ"ד מַעֲלוֹת וְכ"ח חֲלָקִים וּמ"ב שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם פ"ד כ"ח מ"ב. מֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מַהֲלַךְ אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ וְהָאֶמְצַע שֶׁהוּא הָעִקָּר שֶׁעָלָיו תּוֹסִיף. תֵּדַע מְקוֹם אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה עַל דֶּרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ בְּאֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ. וְאַחַר שֶׁתּוֹצִיא אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ לִתְחִלַּת הַלַּיְלָה שֶׁתִּרְצֶה הִתְבּוֹנֵן בַּשֶּׁמֶשׁ וְדַע בְּאֵי זֶה מַזָּל הוּא:

ה אִם הָיְתָה הַשֶּׁמֶשׁ מֵחֲצִי מַזָּל דָּגִים עַד חֲצִי מַזַּל טָלֶה. תָּנִיחַ אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ כְּמוֹת שֶׁהוּא. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מֵחֲצִי מַזַּל טָלֶה עַד תְּחִלַּת מַזַּל תְּאוֹמִים. תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ ט"ו חֲלָקִים. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּחִלַּת מַזַּל תְּאוֹמִים עַד תְּחִלַּת מַזַּל אַרְיֵה. תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ ט"ו ל' חֲלָקִים. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּחִלַּת מַזַּל אַרְיֵה עַד חֲצִי מַזַּל בְּתוּלָה תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ ט"ו חֲלָקִים. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מֵחֲצִי מַזַּל בְּתוּלָה עַד חֲצִי מֹאזְנַיִם. הָנַח אֶמְצַע הַיֵּרֵחַ כְּמוֹת שֶׁהוּא. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מֵחֲצִי מֹאזְנַיִם עַד תְּחִלַּת מַזַּל קֶשֶׁת. תִּגְרַע מֵאֶמְצַע הַיֵּרֵחַ ט"ו חֲלָקִים. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּחִלַּת מַזַּל קֶשֶׁת עַד תְּחִלַּת מַזַּל דְּלִי.

תִּגְרַע מֵאֶמְצַע הַיֶּרַח ל' חֲלָקִים. וְאִם תִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּחִלַּת מַזַּל דְּלִי עַד חֲצִי מַזַּל דָּגִים. תִּגְרַע מֵאֶמְצַע הַיֶּרַח ט"ו חֲלָקִים:

ו וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֶמְצַע אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ אוֹ תָּנִיחַ אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא. הוּא אֶמְצַע הַיֶּרַח לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה בְּכָמוֹ שְׁלִישׁ שָׁעָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁתּוֹצִיא הָאֶמְצַע לוֹ. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא אֶמְצַע הַיֶּרַח לִשְׁעַת הָרְאִיָּה:

פרק טו

א אִם תִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בְּכָל יוֹם שֶׁתִּרְצֶה. תּוֹצִיא תְּחִלָּה אֶמְצַע הַיֶּרַח לִשְׁעַת הָרְאִיָּה לְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה שֶׁתִּרְצֶה. וְכֵן תּוֹצִיא אֶמְצַע הַמַּסְלוּל וְאֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹתוֹ הָעֵת. וְתִגְרַע אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ מֵאֶמְצַע הַיֶּרַח. וְהַנִּשְׁאָר תִּכְפֹּל אוֹתוֹ. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מֶרְחָק הַכָּפוּל:

ב וּכְבָר הוֹדַעְנוּ שֶׁלֹּא בָּאנוּ בְּכָל אֵלּוּ הַחֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁעָשִׂינוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ אֶלָּא לְדַעַת רְאִיַּת הַיֶּרַח. וּלְעוֹלָם אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה מֶרְחָק זֶה הַכָּפוּל בְּלֵיל הָרְאִיָּה שֶׁיִּרָאֶה בָּהּ הַיֶּרַח אֶלָּא מֵחֲמֵשׁ מַעֲלוֹת עַד ס"ב מַעֲלוֹת. וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁיּוֹסִיף עַל זֶה וְלֹא יִגְרַע מִמֶּנּוּ:

ג וְהוֹאִיל וְהַדָּבָר כֵּן. הִתְבּוֹנֵן בְּמֶרְחָק זֶה הַכָּפוּל. אִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת אוֹ קָרוֹב לְחֲמֵשׁ אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתוֹסֶפֶת וְלֹא תּוֹסִיף כְּלוּם. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מְשֵׁשׁ מַעֲלוֹת עַד אַחַת עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל מַעֲלָה אַחַת. וְאִם יִהְיֶה מֶרְחָק הַכָּפוּל מְשֻׁתִּים עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת עַד י"ח מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שְׁתֵּי מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִי"ט מַעֲלוֹת עַד כ"ד מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִכ"ה מַעֲלוֹת עַד ל"א מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל ד' מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִל"ב מַעֲלוֹת עַד ל"ח מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל ה' מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִל"ט מַעֲלוֹת עַד מ"ה מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שֵׁשׁ מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִמ"ו מַעֲלוֹת עַד נ"א מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל שֶׁבַע מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִנ"ב מַעֲלוֹת עַד נ"ט מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל ח' מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל מִס' מַעֲלוֹת עַד ס"ג מַעֲלוֹת תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל ט' מַעֲלוֹת. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה אֶמְצַע הַמַּסְלוּל אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו מַעֲלוֹת אֵלּוּ הוּא הַנִּקְרָא מַסְלוּל הַנָּכוֹן:

ד וְאַחַר כָּךְ תִּרְאֶה כַּמָּה מַעֲלוֹת הוּא הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן. אִם הָיָה פָּחוֹת מִק"פ מַעֲלוֹת תִּגְרַע מִנַּת הַמַּסְלוּל הַזֶּה הַנָּכוֹן מֵאֶמְצַע הַיֶּרַח לִשְׁעַת הָרְאִיָּה. וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן יוֹתֵר עַל ק"פ מַעֲלוֹת עַד ש"ס תּוֹסִיף מִנַּת זֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן עַל אֶמְצַע הַיֶּרַח לִשְׁעַת הָרְאִיָּה.

וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֶמְצַע אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ הוּא מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְתִּי לִשְׁעַת הָרְאִיָּה:

ה וְדַע שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן ק"פ בְּשָׁוֶה אוֹ ש"ס בְּשָׁוֶה אֵין לוֹ מָנָה. אֶלָּא יִהְיֶה מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְצָעִי לִשְׁעַת הָרְאִיָּה הוּא מְקוֹם הָאֶמְתִּי:

ו וְכַמָּה הִיא מְנַת הַמַּסְלוּל. אִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן עֶשֶׂר מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ נ' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן כ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְל"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה שְׁלֹשִׁים תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְכ"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה מ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְשִׁשָּׁה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה נ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּמ"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ס' תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְט"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ע' תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וּמ"א חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה פ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה צ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְה' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק' תִּהְיֶה מְנָתוֹ ה' מַעֲלוֹת וְח' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"י תִּהְיֶה מְנָתוֹ ד' מַעֲלוֹת וְנ"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"כ תִּהְיֶה מְנָתוֹ ד' מַעֲלוֹת וְכ' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"ל תִּהְיֶה מְנָתוֹ ד' מַעֲלוֹת וְי"א חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"מ תִּהְיֶה מְנָתוֹ ג' מַעֲלוֹת וְל"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"נ תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וּמ"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"ס תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְנ"ו חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"ע תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וְנ"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה ק"פ בְּשָׁוֶה אֵין לוֹ מָנָה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ אֶלָּא מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְצָעִי הוּא הַמְּקוֹם הָאֶמְתִּי:

ז וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן יוֹתֵר עַל ק"פ מַעֲלוֹת. תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס וְתֵדַע מְנָתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשִׂיתָ בְּמַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ. וְכֵן אִם יִהְיוּ בְּמִנְיַן הַמַּסְלוּל אֲחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת תִּקַּח מִן הַיּוֹתֵר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת הָאֲחָדִים. כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּמַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ בַּמָּנוֹת שֶׁלּוֹ כָּךְ תַּעֲשֶׂה בַּמַּסְלוּל הַנָּכוֹן בַּמָּנוֹת שֶׁלּוֹ:

ח כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְתִּי בְּתְחִלַּת לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיּוֹמוֹ שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת הָעִקָּר. וּמִנַּיִן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתְּחִלַּת לֵיל הָעִקָּר עַד תְּחִלַּת לֵיל זֶה שֶׁאָנוּ רוֹצִים לֵידַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְתִּי בּוֹ כ"ט יוֹם. תּוֹצִיא אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ תְּחִלַּת לֵיל זֶה. יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעוֹ ל"ה מַעֲלוֹת וְל"ח חֲלָקִים וְל"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ל"ה ל"ח ל"ג. וְתוֹצִיא אֶמְצַע הַיֶּרַח לִשְׁעַת הָרְאִיָּה לְעֵת זוֹ. יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעוֹ נ"ג מַעֲלוֹת וְל"ו חֲלָקִים וְל"ט שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם נ"ג ל"ו ל"ט. וְתוֹצִיא אֶמְצַע הַמַּסְלוּל לְעֵת זוֹ יֵצֵא לְךָ אֶמְצָעוֹ ק"ג מַעֲלוֹת וְכ"א חֲלָקִים וּמ"ו שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ק"ג כ"א מ"ו. תִּגְרַע אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ מֵאֶמְצַע הַיֶּרַח יִשָּׁאֵר י"ז מַעֲלוֹת וְנ"ח חֲלָקִים וְשֵׁשׁ שְׁנִיּוֹת. וְזֶה הוּא הַמֶּרְחָק. תַּכְפֵּל אוֹתוֹ יֵצֵא לְךָ הַמֶּרְחָק הַכָּפוּל ל"ה מַעֲלוֹת וְנ"ו חֲלָקִים וְי"ב שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ל"ה נ"ו י"ב. לְפִיכָךְ תּוֹסִיף עַל אֶמְצַע הַמַּסְלוּל חֲמֵשׁ

מַעֲלוֹת כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּ וְיֵצֵא לְךָ הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן ק"פ מַעֲלוֹת וְכ"א חֲלָקִים. וְאֵין מַקְפִּידִין עַל הַחֲלָקִים בְּמַסְלוּל כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּשֵּׁמֶשׁ:

ט וּבָאנוּ לַחְקֹר עַל מְנַת זֶה הַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן שֶׁהוּא ק"ח נִמְצֵאת מָנָה שֶׁלּוֹ חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֵלֶק אֶחָד. וּלְפִי שֶׁהַמַּסְלוּל הַנָּכוֹן הָיָה פָּחוֹת מִק"פ תִּגְרַע הַמָּנָה שֶׁהוּא חָמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֵלֶק אֶחָד מִן אֶמְצַע הַיֶּרַח. יִשָּׁאֵר מ"ח מַעֲלוֹת וְל"ג חֲלָקִים וְל"ט שְׁנִיּוֹת. תַּעֲשֶׂה הַשְּׁנִיּוֹת חֵלֶק וְתוֹסִיף עַל הַחֲלָקִים. וְנִמְצָא מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בְּשָׁעָה זוֹ בְּמַזַּל שׁוֹר בְּי"ח מַעֲלוֹת וְל"ו חֲלָקִים מִמַּעֲלַת י"ט. סִימָנָם י"ח ל"ו. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תֵּדַע מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֲמִתִּי בְּכָל עֵת רְאִיָּה שֶׁתִּרְצֶה מִתְּחִלַּת שָׁנָה זוֹ שֶׁהִיא הָעִקָּר עַד סוֹף הָעוֹלָם:

פרק טז

א הָעֲגָלָה שֶׁסּוֹבֶבֶת בָּהּ הַיֶּרַח תָּמִיד הִיא נוֹטָה מֵעַל הָעֲגָלָה שֶׁסּוֹבֶבֶת בָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ תָּמִיד. חֶצְיָהּ נוֹטֶה לְצָפוֹן וְחֶצְיָהּ נוֹטֶה לְדָרוֹם. וּשְׁתֵּי נְקֻדּוֹת יֵשׁ בָּהּ זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ שֶׁבָּהֶן פּוֹגְעוֹת שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת זוֹ בָּזוֹ. לְפִיכָךְ כְּשֶׁיִּהְיֶה הַיֶּרַח בְּאַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן נִמְצָא סוֹבֵב בְּעִגּוּלָהּ שֶׁל שֶׁמֶשׁ כְּנֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ בְּשָׁוֶה. וְאִם יֵצֵא הַיֶּרַח מֵאַחַת מִשְּׁתֵּי הַנְּקֻדּוֹת נִמְצָא מְהַלֵּךְ לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְדָרוֹמָהּ. הַנְּקֻדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יַתְחִיל הַיֶּרַח לִנְטוֹת לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ הִיא הַנִּקְרֵאת רֹאשׁ. וְהַנְּקֻדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יַתְחִיל הַיֶּרַח לִנְטוֹת לְדָרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הִיא הַנִּקְרֵאת זָנָב. וּמַהֲלַךְ שָׁוֶה יֵשׁ לְזֶה הָרֹאשׁ שֶׁאֵין בּוֹ לֹא תּוֹסֶפֶת וְלֹא גֵּרָעוֹן. וְהוּא הוֹלֵךְ בַּמַּזָּלוֹת אֲחוֹרַנִּית מִטָּלֶה לְדָגִים וּמִדָּגִים לְדִלִּי וְכֵן הוּא סוֹבֵב תָּמִיד:

ב מַהֲלַךְ הָרֹאשׁ הָאֶמְצָעִי בְּיוֹם אֶחָד ג' חֲלָקִים וי"א שְׁנִיּוֹת. נִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּי' יָמִים ל"א חֲלָקִים וּמ"ז שְׁנִיּוֹת. וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּק' יוֹם ה' מַעֲלוֹת וי"ז חֲלָקִים וּמ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם הי"ז מ"ג. וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ בְּאֶלֶף יוֹם נ"ב מַעֲלוֹת וְנ"ז חֲלָקִים וְי' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם נ"ב נז"י. וְנִמְצָא שְׁאֵרִית מַהֲלָכוֹ בַּעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יוֹם קס"ט מַעֲלוֹת וְל"א חֲלָקִים וּמ' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קס"ט לא"מ. וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ לְכ"ט יוֹם מַעֲלָה אַחַת וְל"ב חֲלָקִים וְט' שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם א' לב"ט. וְנִמְצָא מַהֲלָכוֹ לְשָׁנָה סְדוּרָה י"ח מַעֲלוֹת וּמ"ד חֲלָקִים וּמ"ב שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם י"ח מ"ד מ"ב. וְאֶמְצַע הָרֹאשׁ בִּתְחִלַּת לֵיל ה' שֶׁהוּא הָעִקָּר הָיָה ק"פ מַעֲלוֹת וְנ"ז חֲלָקִים וְכ"ח שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם ק"פ נ"ז כ"ח:

ג אִם תִּרְצֶה לֵידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה. תּוֹצִיא אֶמְצָעָם לְאוֹתוֹ הָעֵת כְּדֶרֶךְ שֶׁתּוֹצִיא אֶמְצַע הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶמְצַע הַיֶּרַח. וְתִגְרַע הָאֶמְצַע מִש"ס מַעֲלוֹת. וְהַנִּשְׁאָר הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּאוֹתָהּ הָעֵת. וּכְנֶגְדּוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם הַזָּנָב:

ד כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ לִתְחִלַּת לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֶׁיּוֹמוֹ שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ שֶׁהִיא שְׁנַת הָעִקָּר. וּמִנַּיִן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתְּחִלַּת לֵיל הָעִקָּר עַד תְּחִלַּת לֵיל זוֹ שֶׁאָנוּ רוֹצִים לֵידַע מִקּוֹם הָרֹאשׁ בּוֹ כ"ט יוֹם:

ה תּוֹצִיא אֶמְצַע הָרֹאשׁ לָעֵת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁיָּדַעְתָּ. וְהוּא שֶׁתּוֹסִיף מַהֲלָכוֹ לְכ"ט יוֹם עַל הָעִקָּר. יֵצֵא לְךָ אֶמְצַע הָרֹאשׁ קפ"ב מַעֲלוֹת וְכ"ט חֲלָקִים וְל"ז שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קפ"ב כ"ט ל"ז. תִּגְרַע אֶמְצַע זֶה מִשּׁ"ס יִשָּׁאֵר לְךָ קע"ז מַעֲלוֹת וְל' חֲלָקִים וְכ"ג שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם קע"ז לְכָ"ג. וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ. וְאַל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנִיּוֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּמַזַּל בְּתוּלָה בְּכ"ז מַעֲלוֹת וְל' חֲלָקִים. וּמְקוֹם הַזָּנָב כְּנֶגְדּוֹ בְּמַזַּל דָּגִים בְּכ"ז מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים:

ו לְעוֹלָם יִהְיֶה בֵּין הָרֹאשׁ וּבֵין הַזָּנָב חֲצִי הַגַּלְגַּל בְּשָׁוֶה. לְפִיכָךְ כָּל מַזַּל שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מְקוֹם הָרֹאשׁ יִהְיֶה הַזָּנָב בְּמַזַּל ז' מִמֶּנּוּ בְּכָמוֹ מִנַּיִן הַמַּעֲלוֹת וְהַחֲלָקִים בְּשָׁוֶה. אִם יִהְיֶה הָרֹאשׁ בְּי' מַעֲלוֹת בְּמַזַּל פְּלוֹנִי יִהְיֶה הַזָּנָב בְּי' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל ז' מִמֶּנּוּ:

ז וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַזָּנָב וּמְקוֹם הַיֶּרַח הָאֱמִתִּי. הִתְבּוֹנֵן בִּשְׁלִשְׁתָּן. אִם מָצָאתָ הַיֶּרַח עִם הָרֹאשׁ אוֹ עִם הַזָּנָב בְּמַעֲלָה אַחַת בְּחֵלֶק אֶחָד. תֵּדַע שֶׁאֵין הַיֶּרַח נוֹטֶה לֹא לִצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ וְלֹא לִדְרוֹמָהּ. וְאִם רָאִיתָ מְקוֹם הַיֶּרַח לִפְנֵי מְקוֹם הָרֹאשׁ וְהוּא הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הַזָּנָב. תֵּדַע שֶׁהַיֶּרַח נוֹטֶה לִצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ. וְאִם הָיָה הַיֶּרַח לִפְנֵי מְקוֹם הַזָּנָב וַהֲרֵי הוּא הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הָרֹאשׁ. תֵּדַע שֶׁהַיֶּרַח נוֹטֶה לִדְרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ:

ח הַנִּטְיָה שֶׁנּוֹטֶה הַיֶּרַח לִצְפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לִדְרוֹמָהּ. הִיא הַנִּקְרֵאת רֹחַב הַיֶּרַח. וְאִם הָיָה נוֹטֶה לַצָּפוֹן נִקְרָא רֹחַב צְפוֹנִי. וְאִם הָיָה נוֹטֶה לַדָּרוֹם נִקְרָא רֹחַב דְּרוֹמִי. וְאִם הָיָה הַיֶּרַח בְּאַחַת מִשְּׁתֵּי הַנְּקֻדּוֹת לֹא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ט לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה רֹחַב הַיֶּרַח יֶתֶר עַל ה' מַעֲלוֹת בֵּין בַּצָּפוֹן בֵּין בַּדָּרוֹם. אֶלָּא כְּךָ הוּא דַּרְכּוֹ יַתְחִיל מִן הָרֹאשׁ וְיִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט. וְהַמֶּרְחָק הוֹלֵךְ וְנוֹסֵף עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת. וְיַחֲזֹר וְיִתְקָרֵב מְעַט מְעַט עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב כְּשֶׁיַּגִּיעַ לַזָּנָב. וְיַחֲזֹר וְיִתְרַחֵק מְעַט מְעַט וְהַמֶּרְחָק נוֹסֵף עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְחָמֵשׁ מַעֲלוֹת. וְיַחֲזֹר וְיִתְקָרֵב עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ רֹחַב:

י אִם תִּרְצֶה לֵידַע רֹחַב הַיֶּרַח כַּמָּה הוּא בְּכָל עֵת שֶׁתִּרְצֶה. וְאִם צְפוֹנִי הוּא אוֹ דְּרוֹמִי. תּוֹצִיא מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַיֶּרַח הָאֱמִתִּי לְאוֹתָהּ הָעֵת. וְתִגְרַע מְקוֹם הָרֹאשׁ מִמְּקוֹם הַיֶּרַח הָאֱמִתִּי. וְהַנִּשְׁאָר הוּא הַנִּקְרָא מַסְלוּל הָרֹחַב. וְאִם יִהְיֶה מַסְלוּל הָרֹחַב מִמַּעֲלָה אַחַת עַד ק"פ. תֵּדַע שֶׁרֹחַב הַיֶּרַח צְפוֹנִי. וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל יֶתֶר עַל ק"פ תֵּדַע שֶׁרֹחַב הַיֶּרַח דְּרוֹמִי. וְאִם הָיָה ק"פ בְּשָׁוֶה אוֹ ש"ס בְּשָׁוֶה אֵין לַיֶּרַח רֹחַב כְּלָל. וְתַחֲזֹר וְתִרְאֶה מְנַת מַסְלוּל הָרֹחַב כַּמָּה הִיא. וְהוּא שֶׁעוּר נְטִיָּתוֹ לַצָּפוֹן אוֹ לַדָּרוֹם. וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחַב הַיֶּרַח הַדְּרוֹמִי אוֹ הַצְּפוֹנִי כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

יא וְכַמָּה הִיא מְנַת מַסְלוּל הָרִחַב. אִם יִהְיֶה מַסְלוּל הָרִחַב עֶשֶׂר מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ נ"ב חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל הַזֶּה כ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ מַעֲלָה אַחַת וּמ"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל ל' תִּהְיֶה מְנָתוֹ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְל' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל מ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְי"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל נ' מַעֲלוֹת תִּהְיֶה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְנ' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל ס' תִּהְיֶה מְנָתוֹ אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְכ' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל ע' תִּהְיֶה מְנָתוֹ ד' מַעֲלוֹת וּמ"ב חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל פ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ ד' מַעֲלוֹת וְנ"ה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל צ' תִּהְיֶה מְנָתוֹ ה' מַעֲלוֹת:

יב וְאִם יִהְיוּ אֲחָדִים עִם הָעֲשָׂרוֹת תִּקַּח הָרְאוּי לָהֶם לְפִי הַיֶּתֶר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ בְּמַסְלוּל הַשֶּׁמֶשׁ וּבְמַסְלוּל הַיָּרֵחַ. כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיָה מַסְלוּל הָרִחַב נ"ג מַעֲלוֹת. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁאִלּוּ הָיָה הַמַּסְלוּל נ' הָיְתָה מְנָתוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְנ' חֲלָקִים. וְאִלּוּ הָיָה הַמַּסְלוּל ס' הָיְתָה מְנָתוֹ ד' מַעֲלוֹת וְכ' חֲלָקִים. נִמְצָא הַיֶּתֶר בֵּין שְׁתֵּי הַמָּנוֹת ל' חֲלָקִים ג' חֲלָקִים לְכָל מַעֲלָה. וְנִמְצָא לְפִי חֶשְׁבּוֹן מַסְלוּל זֶה שֶׁהוּא נ"ג שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְנ"ט חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ תַּעֲשֶׂה בְּכָל מִנְיָן וּמִנְיָן:

יג מֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מְנָתוֹ שֶׁל מַסְלוּל הָרִחַב עַד צ' כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ. תֵּדַע מָנוֹת שֶׁל כָּל מִנְיָנוֹת הַמַּסְלוּל. שֶׁאִם יִהְיֶה הַמַּסְלוּל יֶתֶר עַל צ' עַד ק"פ תִּגְרַע הַמַּסְלוּל מִק"פ וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה:

יד וְזֶה הוּא רִחַב הַיָּרֵחַ בְּתְחִלַּת לֵיל זֶה. וְהוּא דְּרוֹמֵי שֶׁהֲרֵי הַמַּסְלוּל יֶתֶר עַל ק"פ. וְכֵן אִם הָיָה הַמַּסְלוּל יֶתֶר מִק"פ עַד ר"ע תִּגְרַע מִמֶּנּוּ ק"פ וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה:

טו וְאִם הָיָה הַמַּסְלוּל יֶתֶר עַל ר"ע עַד ש"ס. תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע בּוֹ הַמָּנָה:

טז כֵּיצַד. הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל ק"נ תִּגְרַע אוֹתוֹ מִק"פ נִשְׁאַר ל'. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁמְּנַת שִׁלְשִׁים שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים וְכָךְ תִּהְיֶה מְנַת ק"נ שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וּשְׁלֹשִׁים חֲלָקִים:

יז הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל ר'. תִּגְרַע מִמֶּנּוּ ק"פ יִשָּׁאֵר כ'. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁמְּנַת כ' הִיא מַעֲלָה אַחַת וּמ"ג חֲלָקִים. וְכֵן אִם תְּהְיֶה מְנַת ר' תִּהְיֶה מַעֲלָה אַחַת וּמ"ג חֲלָקִים:

יח הֲרֵי שֶׁהָיָה הַמַּסְלוּל ש' תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס נִשְׁאַר ס'. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁמְּנַת שִׁשִּׁים אַרְבַּע מַעֲלוֹת וְכ' חֲלָקִים. וְכָךְ הִיא מְנַת ש' ד' מַעֲלוֹת וְכ' חֲלָקִים. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָל הַמִּנְיָנוֹת:

יט הֲרֵי שֶׁרָצִינוּ לֵידַע רֹחַב הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא וּבְאֵיזוֹ רוּחַ הוּא אִם צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי בְּתְחִלַּת לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֱמִתִּי הָיָה בְּלֵיל זֶה בְּי"ח מַעֲלוֹת וְל"ו חֲלָקִים מִמַּזַּל שׁוֹר. סִימָנוֹ י"ח ל"ו. וּמְקוֹם הָרֹאשׁ הָיָה בְּאוֹתָהּ הָעֵת בְּכ"ז מַעֲלוֹת וְל' חֲלָקִים מִמַּזַּל בְּתוּלָה. סִימָנוֹ כז"ל. תִּגְרַע מְקוֹם הָרֹאשׁ מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ. יֵצֵא לְךָ מַסְלוּל הָרִחַב רל"א מַעֲלוֹת ו' חֲלָקִים. סִימָנוֹ רל"א ו'. לְפִי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַחֲלָקִים

בְּכָל הַמַּסְלוּל. וְנִמְצֵאת הַמָּנָה שֶׁל מַסְלוּל זֶה בַּדְּרָכִים שֶׁבַּאַרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְנ"ג חֲלָקִים. וְזֶהוּ רֹחַב הַיָּרֵחַ בִּתְחִלַּת לַיִל זֶה. וְהוּא דְּרוֹמִי שֶׁהָרֵי הַמַּסְלוּל יֶתֶר עַל ק"פ:

פרק יז

א כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עֲתִידִים וּמוּכָנִים לִידִיעַת הָרְאִיָּה. וּכְשֶׁתִּרְצֶה לָדַעַת זֹאת תַּתְחִיל וְתַחְשֹׁב וְתוֹצִיא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְתִּי וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֶמְתִּי וּמְקוֹם הָרֹאשׁ לִשְׁעַת הָרְאִיָּה. וְתִגְרַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֶמְתִּי מִמְּקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֶמְתִּי וְהַנִּשְׁאָר הוּא הַנִּקְרָא אֹרֶךְ רְאשׁוֹן:

ב וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע מְקוֹם הָרֹאשׁ וּמְקוֹם הַיָּרֵחַ תֵּדַע מְקוֹם הַיָּרֵחַ כַּמָּה הוּא. וְאִם הוּא רֹחַב צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי וְהוּא הַנִּקְרָא רֹחַב רִאשׁוֹן. וְהִזְהֵר בְּאֹרֶךְ הַזֶּה הָרִאשׁוֹן וּבְרֹחַב הָרִאשׁוֹן וְיִהְיוּ שְׁנֵיהֶם מוּכָנִים לְךָ:

ג וְהִתְבּוֹנֵן בְּאֹרֶךְ זֶה הָרִאשׁוֹן וּבְרֹחַב הַזֶּה הָרִאשׁוֹן. אִם יֵצֵא לְךָ תִּשַׁע מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה אוֹ פָּחוֹת. תֵּדַע בְּוַדַּאי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם שֶׁיֵּרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵין אַתָּה צָרִיךְ חֶשְׁבּוֹן אַחֵר. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יֶתֶר עַל ט"ו מַעֲלוֹת תֵּדַע בְּוַדַּאי שֶׁהַיָּרֵחַ יֵרָאֶה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵין אַתָּה צָרִיךְ לְחֶשְׁבּוֹן אַחֵר. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן מ"ט מַעֲלוֹת וְעַד ט"ו תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ וְלַחֲקֹר בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה עַד שֶׁתֵּדַע אִם יֵרָאֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה:

ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁהָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֶמְתִּי מִתְּחִלַּת מַזָּל גְּדִי עַד סוֹף מַזָּל תְּאוֹמִים. אֲבָל אִם הָיָה מְקוֹם הַיָּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזָּל סַרְטָן עַד סוֹף מַזָּל קֶשֶׁת וְיִהְיֶה אֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אוֹ פָּחוֹת. תֵּדַע שֶׁאֵין הַיָּרֵחַ נִרְאֶה כְּלָל בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם הָיָה הָרִאשׁוֹן יֶתֶר עַל כ"ד מַעֲלוֹת וַדַּאי יֵרָאֶה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת עַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ וְלַחֲקֹר בְּחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה אִם יֵרָאֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה:

ה וְאֵלּוּ הֵן חֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה. הִתְבּוֹנֵן וּרְאֵה הַיָּרֵחַ בְּאֵיזֶה מַזָּל הוּא. אִם יִהְיֶה בְּמַזַּל טָלֶה תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן נ"ט חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל שׁוֹר תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ מַעֲלָה אַחַת. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל תְּאוֹמִים תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ נ"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל סַרְטָן תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ (מ"ג) [נ"ב] חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל אַרְיֵה תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ מ"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל בְּתוּלָה תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ ל"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל מֹאזְנַיִם תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ ל"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל עַקְרָב תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ ל"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל קֶשֶׁת תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ ל"ו חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל גְּדִי תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ מ"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דְּלִי

תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ נ"ג חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דָּגִים תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ נ"ח חֲלָקִים. וְהַנִּשְׁאָר מִן הָאֹרֶךְ אַחַר שֶׁתִּגְרַע מִמֶּנּוּ אֵלּוּ הַחֲלָקִים הוּא הַנִּקְרָא אֹרֶךְ שֵׁנִי:

ו וְלָמָּה גּוֹרְעִין חֲלָקִים אֵלּוּ. לְפִי שֶׁמָּקוֹם הַיֵּרֵחַ הָאֲמִתִּי אֵינוֹ הַמָּקוֹם שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ אֶלָּא שִׁנּוּי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם בָּאֹרֶךְ וּבָרֹחַב. וְהוּא הַנִּקְרָא שִׁנּוּי הַמַּרְאֶה. וְשִׁנּוּי מַרְאֶה הָאֹרֶךְ בְּשָׁעַת הָרְאִיָּה לְעוֹלָם גּוֹרְעִין אוֹתוֹ מִן הָאֹרֶךְ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ:

ז אֲבָל שִׁנּוּי מַרְאֶה הָרֹחַב. אִם הָיָה רֹחַב הַיֵּרֵחַ צְפוֹנִי גּוֹרְעִין חֲלָקִים שֶׁל שִׁנּוּי מַרְאֶה הָרֹחַב מִן הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן. וְאִם הָיָה רֹחַב הַיֵּרֵחַ הַדָּרוֹמִי מוֹסִיפִין הַחֲלָקִים שֶׁל שִׁנּוּי מַרְאֶה הָרֹחַב עַל הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן אַחַר שֶׁמּוֹסִיפִין עָלָיו אוֹ גּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹתָם הַחֲלָקִים הוּא הַנִּקְרָא רֹחַב שֵׁנִי:

ח וְכַמָּה הֵם הַחֲלָקִים שֶׁמּוֹסִיפִין אוֹ גּוֹרְעִין אוֹתָן. אִם יִהְיֶה הַיֵּרֵחַ בְּמַזַּל טָלֶה תִּשְׁעָה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל שׁוֹר י' חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל תְּאוֹמִים ט"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל סַרְטָן כ"ז חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל אַרְיֵה ל"ח חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל בְּתוּלָה מ"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל מֹאזְנַיִם מ"ו חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל עַקְרָב מ"ה חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל קֶשֶׁת מ"ד חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל גְּדִי ל"ו חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דְּלִי (כ"ד) [כ"ז] חֲלָקִים. וְאִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דָּגִים י"ב חֲלָקִים:

ט מֵאַחַר שֶׁתֵּדַע חֲלָקִים אֵלּוּ תִּגְרַע אוֹתָן מִן הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן אוֹ תּוֹסִיף אוֹתָן עָלָיו כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ וְיֵצֵא לְךָ הָרֹחַב הַשֵּׁנִי. וּכְבָר יָדַעְתָּ אִם הוּא צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי. וְתֵדַע כַּמָּה מַעֲלוֹת וְכַמָּה חֲלָקִים נַעֲשָׂה זֶה הָרֹחַב הַשֵּׁנִי וְתָכִין אוֹתוֹ לְפָנֶיךָ וְיִהְיֶה עָתִיד:

י וְאַחַר כָּךְ תַּחֲזֹר וְתִקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי הַזֶּה מִקְצָתוֹ. מִפְּנֵי שֶׁהַיֵּרֵחַ נָלוֹז מְעַט בְּמַעְגָּלוֹ. וְכַמָּה הוּא הַמִּקְצָת שֶׁתִּקַּח מִמֶּנּוּ. אִם יִהְיֶה מָקוֹם הַיֵּרֵחַ מַתְחִלַּת מַזַּל טָלֶה עַד כ' מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ. אוֹ מִתְּחִלַּת מַזַּל מֹאזְנַיִם עַד כ' מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ. תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁנֵי חֲמִשִּׁיו. וְאִם יִהְיֶה הַיֵּרֵחַ מִכ' מִמַּזַּל טָלֶה עַד י' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר אוֹ מִכ' מִמַּזַּל מֹאזְנַיִם עַד י' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל עַקְרָב תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֵּרֵחַ מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר עַד כ' מִמֶּנּוּ אוֹ מֵעֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמַּזַּל עַקְרָב עַד כ' מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעִיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֵּרֵחַ מִכ' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר עַד סוֹפוֹ אוֹ מִכ' מִמַּזַּל עַקְרָב עַד סוֹפוֹ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֵּרֵחַ מִתְּחִלַּת מַזַּל תְּאוֹמִים עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ אוֹ מִתְּחִלַּת מַזַּל קֶשֶׁת עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֵּרֵחַ מִי' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל תְּאוֹמִים וְעַד כ' מִמֶּנּוּ אוֹ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל קֶשֶׁת עַד כ' מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲצִי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה מָקוֹם הַיֵּרֵחַ מִכ' מִמַּזַּל תְּאוֹמִים עַד כ"ה מִמֶּנּוּ אוֹ מִכ' מִמַּזַּל קֶשֶׁת עַד כ"ה מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעַ שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה מָקוֹם הַיֵּרֵחַ מִכ"ה מִמַּזַּל תְּאוֹמִים

עַד חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת מִמַּזַּל סַרְטָן אוֹ מִכ"ה מִמַּזַּל קֶשֶׁת עַד חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת מִמַּזַּל גְּדִי לֹא תִּקַּח כְּלוּם. לְפִי שֶׁאֵין כָּאן נְלִיזַת מַעְגָּל. וְאִם יִהְיֶה הַיֶּרַח מֻחְמָשׁ מִמַּזַּל סַרְטָן עַד עֶשֶׂר מִמֶּנּוּ אוֹ מֻחְמָשׁ מִמַּזַּל גְּדִי עַד עֶשֶׂר מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעַ שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיֶּרַח מִי' מִמַּזַּל סַרְטָן עַד כ' מִמֶּנּוּ אוֹ מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל גְּדִי עַד עֶשְׂרִים מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֻצִּי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה מְקוֹם הַיֶּרַח מִכ' מִמַּזַּל סַרְטָן עַד סוֹפוֹ אוֹ מִכ' מִמַּזַּל גְּדִי עַד סוֹפוֹ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֶּרַח מִתְּחִלַּת מַזַּל אַרְיֵה עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ אוֹ מִתְּחִלַּת מַזַּל דְּלִי עַד עֶשֶׂר מַעֲלוֹת מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִמֶּנּוּ הָרֹחַב הַשֵּׁנִי חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֶּרַח מִי' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל אַרְיֵה עַד כ' מִמֶּנּוּ אוֹ מִי' מִמַּזַּל דְּלִי עַד כ' מִמֶּנּוּ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעִיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֶּרַח מִכ' מִמַּזַּל אַרְיֵה עַד עֶשֶׂר מִמַּזַּל בְּתוּלָה אוֹ מִכ' מִמַּזַּל דְּלִי עַד עֶשֶׂר מִמַּזַּל דָּגִים תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי שְׁלִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיֶּרַח מֵעֶשֶׂר מִמַּזַּל בְּתוּלָה עַד סוֹפוֹ אוֹ מִי' מַעֲלוֹת מִמַּזַּל דָּגִים עַד סוֹפוֹ תִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי ב' חֲמִשִּׁיו. וְזֹאת הַמִּקְצָת שֶׁתִּקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי הִיא הַנִּקְרֵאת מַעְגַּל הַיֶּרַח׃

יא וְאַחַר כָּךְ תַּחֲזֹר וְתִתְבּוֹנֵן בְּרֹחַב הַיֶּרַח וְתִרְאֶה אִם הוּא צָפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי. אִם הָיָה צָפוֹנִי תִּגְרַע מַעְגַּל הַיֶּרַח הַזֶּה מִן הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. וְאִם הָיָה רֹחַב הַיֶּרַח דְּרוֹמִי תּוֹסִיף הַמַּעְגָּל הַזֶּה עַל הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיָה מְקוֹם הַיֶּרַח מִתְּחִלַּת מַזַּל גְּדִי עַד סוֹף מַזַּל תְּאוֹמִים. אֲבָל אִם הָיָה הַיֶּרַח מִתְּחִלַּת מַזַּל סַרְטָן עַד סוֹף מַזַּל קֶשֶׁת יִהְיֶה הַדָּבָר הֵפֶךְ. שֶׁאִם יִהְיֶה רֹחַב הַיֶּרַח צָפוֹנִי תּוֹסִיף הַמַּעְגָּל עַל הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. וְאִם הָיָה רֹחַב הַיֶּרַח דְּרוֹמִי תִּגְרַע הַמַּעְגָּל מִן הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי עַצְמוֹ הוּא הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי בְּלֹא פָּחוֹת וּבְלֹא יֶתֶר׃

יב וְאַחַר כָּךְ תַּחֲזֹר וְתִרְאֶה הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה וְהוּא הַמַּעֲלוֹת שֶׁבֵּין הַיֶּרַח וְהַשֶּׁמֶשׁ בְּאֵיזֶה מַזָּל הוּא. אִם יִהְיֶה בְּמַזַּל דָּגִים אוֹ בְּמַזַּל טָלֶה. תּוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל דְּלִי אוֹ בְּמַזַּל שׁוֹר. תּוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִשִּׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל גְּדִי אוֹ בְּמַזַּל תְּאוֹמִים. תּוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שְׁתוּתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל קֶשֶׁת אוֹ בְּמַזַּל סַרְטָן. תְּנִיחַ הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי כְּמוֹת שֶׁהוּא וְלֹא תּוֹסִיף עָלָיו וְלֹא תִּגְרַע מִמֶּנּוּ. וְאִם הָיָה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל עַקְרָב אוֹ בְּמַזַּל אַרְיֵה. תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הָאֹרֶךְ בְּמַזַּל מֹאזְנַיִם אוֹ בְּמַזַּל בְּתוּלָה. תִּגְרַע מִן הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שְׁלִישִׁיתוֹ. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי אַחַר שֶׁתּוֹסִיף עָלָיו אוֹ תִּגְרַע מִמֶּנּוּ אוֹ תְּנִיחַ אוֹתוֹ כְּמוֹת שֶׁהוּא. הוּא הַנִּקְרָא אֹרֶךְ רְבִיעִי. וְאַחַר כָּךְ תַּחֲזֹר אֵצֶל רֹחַב הַיֶּרַח הָרִאשׁוֹן וְתִקַּח שְׁנֵי שְׁלִישָׁיו לְעוֹלָם. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה. וְתִתְבּוֹנֵן וְתִרְאֶה אִם יִהְיֶה רֹחַב הַיֶּרַח צָפוֹנִי.

תּוֹסִיף מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה עַל הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי. וְאִם יִהְיֶה רֹחַב הַיֵּרַח דְּרוֹמִי. תִּגְרַע מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה מִן הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי. וּמַה שֶּׁיִּהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי אַחַר שֶׁגּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁמּוֹסִיפִין עָלָיו הוּא הַנִּקְרָא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה:

יג כֵּיצַד. הָרֵי שֶׁבָּאנוּ לַחְקֹר אִם יֵרָאֶה הַיֵּרַח בְּלֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ אוֹ לֹא יֵרָאֶה. תּוֹצִיא מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי וּמְקוֹם הַיֵּרַח הָאֲמִתִּי וְרֹחַב הַיֵּרַח לְשָׁנָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ. יֵצֵא לְךָ מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ הָאֲמִתִּי בְּז' מַעֲלוֹת וְט' חֲלָקִים מִמַּזַּל שׁוֹר. סִימָנוֹ ז"ט. וְיֵצֵא לְךָ מְקוֹם הַיֵּרַח הָאֲמִתִּי בְּי"ח מַעֲלוֹת וְל"ו חֲלָקִים מִמַּזַּל שׁוֹר. סִימָנוֹ י"ח ל"ו. וְיֵצֵא לְךָ רֹחַב הַיֵּרַח בְּרוּחַ דְּרוֹם שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת וְנ"ג חֲלָקִים. סִימָנוֹ נ"ג ג'. וְזֶה הוּא הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן. וְתִגְרַע מְקוֹם הַשֶּׁמֶשׁ מִמְּקוֹם הַיֵּרַח יִשְׁאַר י"א מַעֲלוֹת וְכ"ז חֲלָקִים. סִימָנוֹ י"א כ"ז. וְזֶה הוּא הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן. וּלְפִי שֶׁהָיָה הַיֵּרַח בְּמַזַּל שׁוֹר יִהְיֶה שִׁנּוּי מַרְאֵה הָאֹרֶךְ מַעֲלָה אַחַת וְרָאוּי לִגְרֹעַ אוֹתָהּ מִן הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן. יֵצֵא לְךָ הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי י' מַעֲלוֹת וְכ"ז חֲלָקִים. סִימָנוֹ יכ"ז. וְכֵן יִהְיֶה שִׁנּוּי מַרְאֵה הָרֹחַב י' חֲלָקִים. וּלְפִי שֶׁרֹּחַב הַיֵּרַח הָיָה דְּרוֹמִי רָאוּי לְהוֹסִיף עָלָיו שִׁנּוּי הַמַּרְאֶה שֶׁהוּא עֶשְׂרָה חֲלָקִים. יֵצֵא לְךָ הָרֹחַב הַשֵּׁנִי ד' מַעֲלוֹת וְג' חֲלָקִים. סִימָנוֹ ד"ג. וּלְפִי שֶׁהָיָה הַיֵּרַח בְּי"ח מַעֲלוֹת מִמַּזַּל שׁוֹר רָאוּי לִקַּח מִן הָרֹחַב הַשֵּׁנִי רְבִיעִיתוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא מַעְגַּל הַיֵּרַח. יֵצֵא לְךָ מַעְגַּל הַיֵּרַח לְעֵת זוֹ מַעֲלָה אַחַת וְחֵלֶק אֶחָד לִפְנֵי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בִּשְׁנִיּוֹת:

יד וּלְפִי שֶׁרֹּחַב הַיֵּרַח דְּרוֹמִי וּמְקוֹם הַיֵּרַח הָאֲמִתִּי בֵּין רֹאשׁ גְּדִי וְרֹאשׁ סַרְטָן. רָאוּי לְהוֹסִיף הַמַּעְגַּל עַל הָאֹרֶךְ הַשֵּׁנִי. יֵצֵא לְךָ הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי י"א מַעֲלוֹת וְכ"ח חֲלָקִים. סִימָנוֹ י"א כ"ח. וּלְפִי שֶׁהָאֹרֶךְ הַזֶּה בְּמַזַּל שׁוֹר רָאוּי לְהוֹסִיף עַל הָאֹרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי חֲמִישִׁיתוֹ שֶׁהוּא שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְי"ח חֲלָקִים. וְיֵצֵא לְךָ הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי י"ג מַעֲלוֹת וּמ"ו חֲלָקִים. סִימָנוֹ י"ג מ"ו. וְחָזַרְנוּ אֵצֶל הָרֹחַב הָרִאשׁוֹן וְלָקַחְנוּ שְׁנֵי שְׁלִישָׁיו וְיֵצֵא מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה וְהוּא שְׁתֵּי מַעֲלוֹת וְל"ה חֲלָקִים. וּלְפִי שֶׁהָיָה הָרֹחַב דְּרוֹמִי. רָאוּי לִגְרֹעַ מִמֶּנּוּ מְנַת גֹּבַהּ הַמְּדִינָה מִן הָאֹרֶךְ הָרְבִיעִי. יִשְׁאַר לְךָ י"א מַעֲלוֹת וְי"א חֲלָקִים. סִימָנוֹ י"א י"א. וְזוֹ הִיא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְתֵדַע קֶשֶׁת הָרְאִיָּה כַּמָּה מַעֲלוֹת וְכַמָּה חֲלָקִים יֵשׁ בָּהּ בְּכָל לֵיל רְאִיָּה שֶׁתִּרְצֶה לְעוֹלָם:

טו וְאַחַר שֶׁתֵּצֵא קֶשֶׁת זוֹ תָּבִין בָּהּ. וְדַע שֶׁאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה תֵּשַׁע מַעֲלוֹת אוֹ פָּחוֹת אָז אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה יֶתֶר עַל י"ד מַעֲלוֹת אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה וְיִהְיֶה גָּלוּי לְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

טז וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מִתְּחִלַּת מַעֲלָה עֲשִׂירִית עַד סוֹף מַעֲלַת י"ד. תַּעֲרֹךְ קֶשֶׁת הָרְאִיָּה אֶל הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן וְתֵדַע אִם יֵרָאֶה אוֹ לֹא יֵרָאֶה מִן הַקְּצִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ. וְהֵן הַנִּקְרָאִין קְצֵי הָרְאִיָּה:

יז וְאִלּוּ הֵן קְצֵי הָרְאִיָּה. אִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מְיֻתָּר עַל ט' מַעֲלוֹת עַד סוֹף עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אוֹ יֶתֶר עַל עֶשֶׂר. וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן י"ג מַעֲלוֹת אוֹ יוֹתֵר. וַדַּאי יֵרָאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה לֹא יֵרָאֶה:

יח וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מְיֻתָּר עַל עֶשֶׂר מַעֲלוֹת עַד סוֹף י"א מַעֲלוֹת אוֹ יֶתֶר עַל אַחַת עֶשְׂרֵה. וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן י"ב מַעֲלוֹת אוֹ יוֹתֵר. וַדַּאי יֵרָאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה לֹא יֵרָאֶה:

יט וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מְיֻתָּר עַל י"א עַד סוֹף י"ב מַעֲלוֹת אוֹ יֶתֶר עַל י"ב. וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן י"א מַעֲלוֹת אוֹ יוֹתֵר וַדַּאי יֵרָאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה לֹא יֵרָאֶה:

כ וְאִם תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה מְיֻתָּר עַל י"ב מַעֲלוֹת עַד סוֹף י"ג מַעֲלוֹת אוֹ יֶתֶר עַל י"ג. וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן י' מַעֲלוֹת אוֹ יוֹתֵר וַדַּאי יֵרָאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה לֹא יֵרָאֶה:

כא וְאִם תִּהְיֶה הָרְאִיָּה מְיֻתָּר עַל י"ג מַעֲלוֹת עַד סוֹף י"ד מַעֲלוֹת אוֹ יֶתֶר עַל י"ד. וְיִהְיֶה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן תֵּשַׁע מַעֲלוֹת אוֹ יוֹתֵר וַדַּאי יֵרָאֶה. וְאִם תִּהְיֶה הַקֶּשֶׁת פָּחוֹת מִזֶּה אוֹ יִהְיֶה הָאֹרֶךְ פָּחוֹת מִזֶּה לֹא יֵרָאֶה. וְעַד כָּאן סוֹף הַקְּצִין:

כב כֵּיצַד. בָּאנוּ לְהִתְבּוֹנֵן בְּקֶשֶׁת הָרְאִיָּה שֶׁל לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אִיָּר מִשָּׁנָה זוֹ. יֵצֵא לָנוּ בְּחֶשְׁבּוֹן קֶשֶׁת הָרְאִיָּה י"א מַעֲלוֹת וְי"א חֲלָקִים כְּמוֹ שֶׁיְּדַעְתָּ. וּלְפִי שֶׁהָיָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה בֵּין עֶשֶׂר עַד אַרְבַּע עֶשְׂרֵה עָרַכְנוּ אוֹתָהּ אֶל הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁהָאֹרֶךְ הָיָה בְּלֵיל זֶה י"א מַעֲלוֹת וְכ"ז חֲלָקִים. וּלְפִי שֶׁהָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה יֶתֶר עַל י"א מַעֲלוֹת וְהָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יֶתֶר עַל עֶשְׂרֵה [א.] יוֹדֵעַ שֶׁוַּדַּאי יֵרָאֶה בְּלֵיל זֶה לְפִי הַקְּצִין הַקְּצוּבוֹת. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּכָל קֶשֶׁת וָקֶשֶׁת עִם הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁלָּהּ:

כג וּכְבָר רָאִיתָ מִן הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ כַּמָּה חֶשְׁבּוֹנוֹת יֵשׁ בּוֹ וְכַמָּה תּוֹסָפוֹת וְכַמָּה גֵּרוּעִין אַחַר שֶׁיָּגַעְנוּ הַרְבֵּה. עַד שֶׁהִמְצִיאָנוּ דְּרָכִים קְרוֹבִים שֶׁאֵין בְּחֶשְׁבּוֹנָם עִמָּק גָּדוֹל. שֶׁהַיֶּרַח עֲקַלְקַלּוֹת גְּדוֹלוֹת יֵשׁ בְּמַעְגְּלוֹתָיו. וּלְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים (תהילים קד יט) "שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ" יֶרַח לֹא יָדַע מְבוֹאוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים פְּעָמִים בָּא בַּאֲרֻכָּה פְּעָמִים בָּא בְּקִצָּרָה. כְּמוֹ שֶׁתִּרְאֶה מֵחֶשְׁבּוֹנוֹת אֵלּוּ שֶׁפְּעָמִים תּוֹסִיף וּפְעָמִים תִּגְרַע עַד שֶׁתְּהֵא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה. וּפְעָמִים תִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה אֲרוּכָּה וּפְעָמִים קְצָרָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

כד וְטַעַם כָּל אֵלּוּ הַחֶשְׁבּוֹנוֹת וּמִפְּנֵי מָה מוֹסִיפִים מִנְיָן זֶה וּמִפְּנֵי מָה גּוֹרְעִין. וְהֵיאַךְ נוֹדַע כָּל דָּבָר וְדָבָר מֵאֵלּוּ הַדְּבָרִים. וְהָרְאָיָה עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. הִיא חָכְמַת הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימַטְרִיּוֹת שֶׁחִבְּרוּ בָּהּ חֲכְמֵי יָוָן סְפָרִים הָרְבֵּה וְהֵם הַנִּמְצָאִים עַכְשָׁו בְּיַד הַחֲכָמִים. אֲבָל הַסְּפָרִים שֶׁחִבְּרוּ חֲכְמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ בִּימֵי הַנְּבִיאִים מִבְּנֵי יִשָּׂשכָר לֹא הִגִּיעוּ אֵלֵינוּ. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בְּרָאיוֹת בְּרוּרוֹת הֵם שֶׁאֵין בָּהֶם דִּפְי וְאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַרְהֵר אַחֲרֵיהֶם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לַמְחַבֵּר בֵּין שֶׁחִבְּרוּ אוֹתָם נְבִיאִים בֵּין שֶׁחִבְּרוּ אוֹתָם חֲאָמוֹת. שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְגַּלָּה טַעֲמוֹ וְנוֹדְעָה אֲמִתָּתוֹ בִּרְאָיוֹת שֶׁאֵין בָּהֶם דִּפְי אָנוּ סוֹמְכִין עַל זֶה הָאִישׁ שֶׁאָמְרוֹ אוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ עַל הָרְאָיָה שֶׁנִּתְגַּלְּתָה וְהַטַּעַם שֶׁנּוֹדַע:

פרק יח

א דָּבָר יָדוּעַ וּבָרוּר שֶׁאִם יוֹצִיא לְךָ הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁהַיָּרֵחַ יֵרָאֶה בַּלַּיְלָה. אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה מִפְּנֵי הֶעָבִים שֶׁמְּכַסִּין אוֹתוֹ אוֹ מִפְּנֵי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא גַּיְא אוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַר גָּבוֹהַּ כְּנֶגֶד רוּחַ מַעֲרָב לְאַנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ כְּאִלּוּ הֵן יוֹשְׁבִין בַּגַּיְא. שֶׁהַיָּרֵחַ לֹא יֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ אֲפִלּוּ הָיָה גָּדוֹל וְיֵרָאֶה לְמִי שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר גָּבוֹהַּ וְתָלוּל אַף עַל פִּי שֶׁהַיָּרֵחַ קָטָן בְּיוֹתֵר. וְכֵן יֵרָאֶה לְמִי שֶׁשּׁוֹכֵן עַל שְׂפַת הַיָּם אוֹ לְמִי שֶׁמְּהַלֵּךְ בְּסְפִינָה בַּיָּם הַגָּדוֹל אַף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר:

ב וְכֵן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אִם יִהְיֶה יוֹם צַח יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיֵּרָאֶה בִּימוֹת הַחַמָּה. לְפִי שֶׁבִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אִם יִהְיֶה יוֹם צַח יִהְיֶה הָאֲוִיר זַךְ הַרְבֵּה וְיֵרָאֶה הָרָקִיעַ בְּטֹהַר יוֹתֵר מִפְּנֵי שֶׁאֵין שָׁם אָבָק שֶׁיִּתְעָרֵב בָּאֲוִיר. אֲבָל בִּימוֹת הַחַמָּה יִהְיֶה הָאֲוִיר כְּאִלּוּ הוּא מְעֻשָּׁן מִפְּנֵי הָאָבָק וְיֵרָאֶה הַיָּרֵחַ קָטָן:

ג וְכָל זְמַן שֶׁתְּמַצֵּא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה וְהָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן שֶׁתַּעֲרֹךְ לְהּ עִם שְׁנֵי הַקְּצִין שֶׁלָּהֶם בְּצִמְצוּם. יִהְיֶה הַיָּרֵחַ קָטָן בְּיוֹתֵר וְלֹא יֵרָאֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר. וְאִם תִּמְצֵא קֶשֶׁת הָרְאִיָּה וְהָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן אֲרֻכִּין הָרְבֵּה וְהוֹסִיפוּ עַד סוֹף הַקְּצִים שֶׁלָּהֶן מִמַּעֲלוֹת. יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ גָּדוֹל וּלְפִי אֹרֶךְ הַקֶּשֶׁת וְהָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן יִהְיֶה גָּדְלוֹ וּגְלִיָּתוֹ לַכֹּל:

ד לְפִיכָךְ רָאוּי לְבֵית דִּין לְשׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ בְּלִבָּם. שֶׁהֵן זְמַן הָרְאִיָּה וּמְקוֹמָהּ. וְשׁוֹאֲלִין אֶת הָעֵדִים בְּאֵי זֶה מָקוֹם רְאִיתֶם. שֶׁאִם הָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה קְצָרָה וְיִתֵּן הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁיֵּרָאֶה בְּצִמְצוּם. כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה ט' מַעֲלוֹת וְה' חֲלָקִים וְהָיָה הָאֹרֶךְ הָרִאשׁוֹן י"ג מַעֲלוֹת בְּשָׁוֶה וּבָאוּ עֵדִים שֶׁרָאוּהוּ. אִם הָיָה בִּימוֹת הַחַמָּה אוֹ שֶׁהָיוּ בְּמָקוֹם נָמוּךְ חוֹשְׁשִׁין לָהֶן וּבוֹדְקִין אוֹתָן הָרְבֵּה וְאִם הָיָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אוֹ בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ בְּיוֹתֵר וַדַּאי יֵרָאֶה אִם לֹא יִהְיוּ שָׁם עָבִים הַמַּבְדִּילִין:

ה עֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ וּבָאוּ וְהֵעִידוּ וְקִבְּלוּם בֵּית דִּין וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הֲזֶה הָרִאשׁוֹן וּמָנוּ כ"ט יוֹם מִן הַיּוֹם הַמְ (קְ) דֵּשׁ. וְלַיְלָה שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהֵרָאוֹת אוֹ מִפְּנֵי שֶׁכִּסּוּהוּ עָבִים. וַהֲרֵי בֵּית דִּין מְצַפִּין לוֹ כָּל יוֹם שְׁלֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְלֹא בָּאוּ עֵדִים וְעִבְּרוּ אֶת הַחֹדֶשׁ וְנִמְצָא יוֹם ר"ח הַשֵּׁנִי יוֹם ל"א כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ:

ו וְהִתְחִילוּ לִמְנוֹת כ"ט יוֹם מִן יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וְלַיְלָה שְׁלֹשִׁים לֹא נִרְאָה הַיָּרֵחַ. אִם תֹּאמַר שֶׁכָּךְ מְעַבְּרִין אֶת זֶה וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים וְקוֹבְעִין רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי יוֹם ל"א. כְּבָר אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים גַּם מֵחֹדֶשׁ זֶה וְנִמְצְאוּ מְעַבְּרִין וְהוֹלְכִין וְעוֹשִׂין חֳדָשִׁים אַחַר שְׁלֹשִׁים כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ. וְנִמְצָא בְּחֹדֶשׁ אַחֲרוֹן אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל כ"ה בּוֹ אוֹ בְּלֵיל כ"ו. וְאֵין לְךָ דָּבָר שְׁחוֹק וְהֶפְסֵד יוֹתֵר מִזֶּה:

ז וְאַל תֹּאמַר שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה. אֶלָּא דָּבָר קָרוֹב הוּא הַרְבֵּה. וּפְעָמִים רַבּוֹת יֶאֱרַע זֶה וְכֵיוֹצֵא בּוֹ בַּמְּדִינוֹת שֶׁזְּמַן הַגְּשָׁמִים שָׁם אָרֹךְ וְהָעָבִים רַבִּים. שֶׁאֵין אָנוּ אוֹמְרִין שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה אֶלָּא שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בִּתְחִלַּת הֶחֳדָשִׁים וְיֵרָאֶה אַחַר כָּךְ. וּפְעָמִים לֹא יֵרָאֶה מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בָּהֶם וְחֳדָשִׁים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בָּהֶם לֹא יֵרָאֶה מִפְּנֵי הָעָבִים אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קָטָן בְּיוֹתֵר וְלֹא נִתְכַּוֵּן אָדָם לִרְאוֹתוֹ:

ח אֶלָּא הַקִּבָּלָה שֶׁהָיָה בְּיַד חֲכָמִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ כָּךְ הִיא. שֶׁבִּזְמַן שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בִּתְחִלַּת הֶחֳדָשִׁים חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ. בֵּית דִּין קוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעֻבָּר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְחֹדֶשׁ חָסֵר מִכ"ט יוֹם. וְכֵן מְחַשְּׁבִין וְקוֹבְעִין חֹדֶשׁ מְעֻבָּר וְחֹדֶשׁ חָסֵר בְּקִבְיעָה לֹא בְּקִדּוּשׁ. שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הָרְאִיָּה. וּפְעָמִים עוֹשִׂין מָלֵא אַחַר מָלֵא אוֹ חָסֵר אַחַר חָסֵר כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה לָהֶם מִן הַחֶשְׁבּוֹן:

ט וּמִתְכַּוְּנִין לְעוֹלָם בְּחֶשְׁבּוֹנָם שֶׁאִם יֵרָאֶה הַיָּרֵחַ בַּחֹדֶשׁ הַבָּא יֵרָאֶה בִּזְמַנּוֹ אוֹ בְּלֵיל עִבּוּרוֹ. לֹא שֶׁיֵּרָאֶה קֹדֶם זְמַנּוֹ שֶׁהוּא לֵיל כ"ח. וּבְחֶשְׁבּוֹנוֹת הָרְאִיָּה הָאֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ יִתְבָּאֵר לְךָ וְתֵדַע מָתַי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה, וּמָתַי אִי אֶפְשָׁר, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה. וְעַל זֶה סוֹמְכִין וּמְעַבְּרִין חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ אוֹ עוֹשִׂין חֹדֶשׁ חָסֵר אַחַר חֹדֶשׁ חָסֵר. וּלְעוֹלָם אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים הַמְעֻבָּרִין בְּשָׁנָה וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁמוֹנָה חֳדָשִׁים הַמְעֻבָּרִין. וְגַם לְעִבּוּר חֳדָשִׁים אֵלּוּ שֶׁמְּעַבְּרִין לְפִי חֶשְׁבּוֹן עוֹשִׂין סְעֻדַּת עִבּוּר הַחֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי:

י וְכָל שֶׁתִּמְצָא בַּגְּמָרָא מְדַבְּרִים שֶׁמַּרְאִין שֶׁבֵּית דִּין סוֹמְכִין עַל הַחֶשְׁבּוֹן וּמִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַדָּבָר מָסוּר לָהֶם וְהָרְשׁוּת בְּיָדָם לְחַסֵּר אוֹ לְעַבֵּר. וְכֵן זֶה שֶׁחִסֵּר תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים בַּשָּׁנָה וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה הַכֹּל עַל עִקַּר זֶה הוּא בָּנוּי בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִרְאָה הַחֹדֶשׁ בִּזְמַנּוֹ:

יא וְכֵן זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמְּעַבְּרִין אֶת הַחֹדֶשׁ לְצֹרֶךְ הוּא בְּחֲדָשִׁים אֵלּוּ שֶׁמְּעַבְּרִין אוֹתָן לְפִי חֶשְׁבּוֹן וְעוֹשִׂין אֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר. וְיֵשׁ לָהֶם לְעַבֵּר חֹדֶשׁ אַחַר חֹדֶשׁ אוֹ לְחַסֵּר. בָּזֶה הוּא שֶׁמְּעַבְּרִין לְצֹרֶךְ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִרְאֶה הַיֶּרַח בְּזְמַנּוֹ. אֶלָּא בְּעֵת שֶׁיֵּרָאֶה הַיֶּרַח בְּזְמַנּוֹ שֶׁהוּא תְּחִלַּת הֱיוֹתוֹ נִרְאֶה אַחַר שֶׁנִּתְקַבֵּץ עִם הַשֶּׁמֶשׁ מְקֻדָּשִׁין לְעוֹלָם:

יב וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ שָׁם בֵּית דִּין וְסוֹמְכִין עַל הָרְאִיָּה. אֲבָל בִּזְמַנִּים אֵלּוּ אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל הַקְּבִיעָה בְּזֶה הַחֶשְׁבּוֹן הָאֶמְצָעִי הַפָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ:

יג יִתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי הַחֶשְׁבּוֹן הַתְּקוּפוֹת וְהַגִּימַטְרִיָּאוֹת שֶׁאִם יֵרָאֶה הַיֶּרַח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֵרָאֶה בְּכָל מְדִינוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוָּנוֹת כְּנֶגְדָּהּ. וְאִם יִתֵּן הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בִּמְדִינוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהֵן לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוָּנוֹת כְּנֶגְדָּהּ. לְפִיכָךְ אִם יֵרָאֶה הַיֶּרַח בִּמְדִינָה שֶׁהִיא לְמַעֲרַב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין בָּזֶה רְאָיָה שֶׁלֹּא יֵרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אֶפְשָׁר שֶׁנִּרְאֶה הַיֶּרַח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

יד אֲבָל אִם לֹא יֵרָאֶה הַיֶּרַח בְּרֹאשׁ הֶהָרִים בַּמְּדִינָה הַמַּעֲרָבִית הַמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִרְאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

טו וְכֵן אִם לֹא יֵרָאֶה הַיֶּרַח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא נִרְאֶה בְּכָל מְדִינוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֵן לְמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוָּנוֹת כְּנֶגְדָּהּ. וְאִם יֵרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בִּמְדִינוֹת מִזְרְחִיּוֹת וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה. לְפִיכָךְ אִם יֵרָאֶה בִּמְדִינָה שֶׁהִיא לְמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ בְּיָדוּעַ שֶׁנִּרְאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם לֹא נִרְאֶה בַּמְּדִינָה הַמִּזְרְחִית אֵין בָּזֶה רְאָיָה אֶלָּא אֶפְשָׁר שֶׁיֵּרָאֶה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

טז וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים כְּשֶׁהָיוּ הַמְּדִינוֹת שֶׁבַּמַּעֲרָב וְשֶׁבַּמִּזְרָח מְכֻוָּנוֹת. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ נוֹטוֹת לִצְפוֹן הָעוֹלָם מִשְּׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת עַד ל"ה מַעֲלוֹת. אֲבָל אִם הָיוּ נוֹטוֹת לַצָּפוֹן יוֹתֵר מִזֶּה אוֹ פָּחוֹת. מִשְׁפָּטִים אֲחֵרִים יֵשׁ לָהֶן שֶׁהֲרֵי אֵינָן מְכֻוָּנוֹת כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעֶרֶי מִזְרָח וּמַעֲרָב אֵינָן אֶלָּא לְהַגִּיד כָּל מִשְׁפְּטֵי הָרְאִיָּה לְהַגְדִּיל תּוֹרָה וּלְהַאְדִּירָהּ. לֹא שֶׁיְּהֵיוּ בְּנֵי מִזְרָח אוֹ בְּנֵי מַעֲרָב סוֹמְכִין עַל רְאִיַּת הַיֶּרַח אוֹ תּוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם. אֶלָּא לְעוֹלָם אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל קִדּוּשׁ בֵּית דִּין שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים:

פרק יט

א לְפִי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁבִּכְלַל דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בּוֹדְקִין בָּהֶן אֶת הָעֵדִים אוֹמְרִין לָהֶן לְהֵיכָן הָיָה הַיֶּרַח נוֹטֶה. כָּשֵׁר בְּעֵינַי לְהוֹדִיעַ דֶּרֶךְ חֶשְׁבּוֹן דָּבָר זֶה. וְאֵין אֲנִי מְדַקְדֵּק בּוֹ לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בִּרְאִיָּה כְּלָל. וּתְחִלַּת חֶשְׁבּוֹן זֶה לֵידַע נְטִיַּת הַמַּזָּלוֹת תְּחִלָּה:

ב הָעֲגֻלָּה שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בְּמַחֲצִית הַמַּזָּלוֹת שָׁבָּהּ מַהֲלַךְ הַשֶּׁמֶשׁ. אֵינָהּ עוֹבֶרֶת בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם מֵחֲצִי הַמִּזְרָח לַחֲצִי הַמַּעֲרָב. אֶלָּא נוֹטָה הִיא מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה הַמְסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צָפוֹן וְדָרוֹם. חֶצְיָהּ נוֹטֶה לַצָּפוֹן וְחֶצְיָהּ נוֹטֶה לַדָּרוֹם:

ג וּשְׁתֵּי נְקֻדּוֹת יֵשׁ בָּהּ שֶׁפּוֹגַעַת בָּהֶן בַּעֲגֻלַּת הַקַּו הַשָּׁוֶה הַמְסַבֵּב בְּאֶמְצַע הָעוֹלָם. הַנְּקֻדָּה הָאַחַת רֹאשׁ מַזַּל טָלֶה. הַנְּקֻדָּה הַשְּׁנִיָּה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ רֹאשׁ מַזַּל מֹאזְנַיִם. וְנִמְצְאוּ שִׁשָּׁה מַזָּלוֹת נוֹטוֹת לַצָּפוֹן מִתְּחִלַּת טָלֶה עַד סוֹף בְּתוּלָה. וְשִׁשָּׁה נוֹטוֹת לַדָּרוֹם מִתְּחִלַּת מַזַּל מֹאזְנַיִם עַד סוֹף מַזַּל דָּגִים:

ד וּמֵרֹאשׁ מַזַּל טָלֶה יַתְחִילוּ הַמַּזָּלוֹת לִנְטוֹת מְעַט מְעַט וּלְהִתְרַחֵק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה כְּנֶגֶד הַצָּפוֹן עַד רֹאשׁ סַרְטָן. וְיִהְיֶה רֹאשׁ סַרְטָן רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה לְרוּחַ הַצָּפוֹן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי מַעֲלָה בְּקֵרוּב. וְיַחְזְרוּ הַמַּזָּלוֹת לְהִתְקָרֵב לַקַּו הַשָּׁוֶה מְעַט מְעַט עַד רֹאשׁ מֹאזְנַיִם שֶׁהוּא עַל הַקַּו הַשָּׁוֶה. וּמֵרֹאשׁ מֹאזְנַיִם יַתְחִילוּ לִנְטוֹת וּלְהִתְרַחֵק כְּנֶגֶד רוּחַ דָּרוֹם עַד רֹאשׁ גְּדִי. וְיִהְיֶה רֹאשׁ גְּדִי רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה לְרוּחַ דָּרוֹם שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי מַעֲלָה. וְיַחְזְרוּ הַמַּזָּלוֹת לְהִתְקָרֵב מְעַט מְעַט כְּנֶגֶד הַקַּו הַשָּׁוֶה עַד רֹאשׁ טָלֶה:

ה נִמְצָא רֹאשׁ טָלֶה וְרֹאשׁ מֹאזְנַיִם מְסַבֵּב עַל הַקַּו הַשָּׁוֶה. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁתִּהְיֶה הַשֶּׁמֶשׁ בִּשְׁנֵי רָאשִׁים אֵלּוּ לֹא תִּהְיֶה נוֹטָה לֹא לַצָּפוֹן וְלֹא לַדָּרוֹם. וְתִזְרַח בַּחֲצִי מִזְרָח וְתִשְׁקַע בַּחֲצִי מַעֲרָב. וְיִהְיֶה הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה שָׁוִין בְּכָל הַיִּשּׁוּב:

ו הֲרֵי נִתְבָּרֵר לְךָ שֶׁכָּל מַעֲלָה וּמַעֲלָה מִמַּעֲלוֹת הַמַּזָּלוֹת נוֹטָה לַצָּפוֹן אוֹ לַדָּרוֹם וְיֵשׁ לִנְטִיָּתָהּ שִׁעוּר. (וְרֹב) [וְרֹחַב] הַנְּטִיָּה לֹא תִּהְיֶה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וַחֲצִי בְּקֵרוּב:

ז וְאֵלּוּ הֵם הַשִּׁעוּרִים שֶׁל נְטִיּוֹת לְפִי מִנְיַן הַמַּעֲלוֹת שֶׁל מַזָּלוֹת. וְהַתְחָלָה מַתְחֶלֶת מַזַּל טָלֶה. י' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם ד' מַעֲלוֹת. כ' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם ח' מַעֲלוֹת. ל' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם י"א מַעֲלוֹת וּמֶחֱצָה. ומ' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם ט"ו מַעֲלוֹת. נ' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם י"ח מַעֲלוֹת. ס' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם כ' מַעֲלוֹת. ע' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם כ"ב מַעֲלוֹת. פ' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם כ"ג מַעֲלוֹת. צ' מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם כ"ג מַעֲלוֹת וַחֲצִי מַעֲלָה:

ח וְאִם יִהְיוּ אֲחָדִים בְּמִנְיָן תִּקַּח לָהֶם מְנָתָם מִבֵּין שְׁתֵּי הַנְּטִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּשֶּׁמֶשׁ וּבַיָּרֵחַ. כֵּיצַד. חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת נְטִיָּתָם שְׁתֵּי מַעֲלוֹת. וְאִם הָיָה מִנְיַן הַמַּעֲלוֹת כ"ג נְטִיָּתָם ט' מַעֲלוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָל הָאֲחָדִים שֶׁהֵן עִם הָעֶשָׂרוֹת:

ט וּמֵאַחַר שֶׁתֵּדַע הַנְּטִיָּה שֶׁל מַעֲלוֹת מֵאַחַת עַד צ'. תֵּדַע נְטִיָּתָם כֻּלָּן כְּדַרְכְּךָ שֶׁהוֹדַעְנוּךָ בְּרֹחַב הַיָּרֵחַ. שֶׁאִם הָיָה הַמִּנְיָן יֶתֶר עַל צ' עַד ק"פ תִּגְרַע אוֹתוֹ מִק"פ. וְאִם הָיָה יוֹתֵר עַל ק"פ עַד ר"ע תִּגְרַע מִמְּנוּי ק"פ. וְאִם הָיָה יוֹתֵר עַל ר"ע עַד ש"ס תִּגְרַע אוֹתוֹ מִש"ס. וְהַנִּשְׁאָר תֵּדַע נְטִיָּתוֹ וְהוּא נְטִיַּת אוֹתוֹ הַמִּנְיָן שֶׁבְּיָדְךָ בְּלֹא גֶּרְעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת:

י אִם תִּרְצֶה לֵידַע כַּמָּה מַעֲלוֹת הוּא הַיֶּרַח נוֹטֶה מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה כְּנֶגֶד צְפוֹן הָעוֹלָם אוֹ כְּנֶגֶד דְּרוֹם הָעוֹלָם. תֵּדַע תְּחִלָּה כַּמָּה נְטִיַּת הַמַּעֲלָה שֶׁהִיא מְקוֹם הַיֶּרַח הָאֶמְתִּי וּלְאֵי זֶה רוּחַ הִיא נוֹטָה לַצָּפוֹן אוֹ לַדָּרוֹם. וְתַחֲזֹר וְתַחְשֹׁב וְתוֹצִיא רֹחַב הַיֶּרַח הָרְאשׁוֹן וְתִרְאֶה אִם הוּא צְפוֹנִי אוֹ דְּרוֹמִי. אִם נִמְצְאוּ רֹחַב הַיֶּרַח וּנְטִיַּת מַעֲלָתוֹ בְּרוּחַ אַחַת כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם צְפוֹנִים אוֹ דְּרוֹמִיִּים תִּקַּבֵּץ שְׁנֵיהֶם. וְאִם נִמְצְאוּ בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת כְּגוֹן שֶׁהָיָה הָאֶחָד דְּרוֹמִי וְהָאֶחָד צְפוֹנִי. תִּגְרַע הַמְּעַט מִשְּׁנֵיהֶם מִן הָרַב וְהַנִּשְׁאָר הוּא מֶרְחַק הַיֶּרַח מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהָיָה בָּהּ הָרַב בִּשְׁנֵיהֶם:

יא כֵּיצַד בָּאנוּ לֵידַע כַּמָּה הַיֶּרַח נוֹטֶה מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה בְּלֵיל הָרְאִיָּה שֶׁהוּא שֵׁנִי לְחֹדֶשׁ אֵיר מִשָּׁנָה זוֹ. וּכְבָר יָדַעְתָּ שֶׁמַּעֲלַת הַיֶּרַח הָיְתָה י"ט מִמַּזָּל שׁוֹר. נְטִיָּתָהּ בַּצָּפוֹן כְּמוֹ י"ח מַעֲלוֹת. וְרֹחַב הַיֶּרַח הָיָה בַּדָּרוֹם כְּמוֹ ד' מַעֲלוֹת. תִּגְרַע הַמְּעַט מִן הָרַב יִשָּׁאֵר י"ד מַעֲלוֹת. וְנִמְצָא הַיֶּרַח רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה י"ד מַעֲלוֹת לְרוּחַ צָפוֹן. שֶׁהֲרֵי הַמִּנְיָן הָרַב שֶׁהוּא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הָיָה צְפוֹנִי. וְכָל חֶשְׁבּוֹן זֶה בְּקֵרוּב בְּלֹא דִּקְדּוּק לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל בִּרְאִיָּה:

יב אִם תִּרְצֶה לֵידַע לְאֵי זוֹ רוּחַ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם יֵרֶאֶה הַיֶּרַח נוֹטֶה. תַּחְשֹׁב וְתֵדַע מֶרְחַקּוֹ מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה. אִם יִהְיֶה עַל הַקַּו הַשָּׁוֶה אוֹ קָרוֹב מִמֶּנּוּ בְּשִׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת בַּצָּפוֹן אוֹ בַּדָּרוֹם. יֵרֶאֶה מִכָּוָן כְּנֶגֶד אֶמְצַע מַעֲרַב וְתַרְאֶה פְּגִימָתוֹ מְכֻוֶּנֶת כְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם בְּשָׁוֶה:

יג וְאִם יִהְיֶה רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה לְצָפוֹן הָעוֹלָם. יֵרֶאֶה בֵּין מַעֲרַב הָעוֹלָם וּבֵין צְפוֹנוֹ. וְתֵרָאֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד דְּרוֹם הָעוֹלָם:

יד וְאִם הָיָה רָחוֹק מֵעַל הַקַּו הַשָּׁוֶה לְדָרוֹם הָעוֹלָם. יֵרֶאֶה בֵּין מַעֲרַב הָעוֹלָם וּבֵין דְּרוֹמוֹ. וְתֵרָאֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מִכְּנֶגֶד מִזְרַח הָעוֹלָם כְּנֶגֶד צְפוֹן הָעוֹלָם. וּלְפִי רֹב הַמֶּרְחָק וּלְפִי רֹב הַנְּטִיָּה:

טו וּמֵחֲקִירַת הָעֵדִים שֶׁאוֹמְרִין לָהֶם כַּמָּה הָיָה גָּבוֹהַּ. וְדָבָר זֶה יִוָּדַע מִקֶּשֶׁת הָרְאִיָּה. שֶׁבִּזְמַן שֶׁתִּהְיֶה קֶשֶׁת הָרְאִיָּה קְצָרָה יֵרֶאֶה הַיֶּרַח כְּאִלּוּ הוּא קָרוֹב מִן הָאָרֶץ. וּבִזְמַן שֶׁתִּהְיֶה אֲרֻכָּה יֵרֶאֶה גָּבוֹהַּ מֵעַל הָאָרֶץ. וּלְפִי אֹרֶךְ קֶשֶׁת הָרְאִיָּה לְפִי גָּבְהוֹ מֵעַל הָאָרֶץ בִּרְאִיַּת הָעֵינַיִם:

טז הֲרֵי בֵּאַרְנוּ חֶשְׁבּוֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצְּרִיכִין לָהֶם בִּידִיעַת הָרְאִיָּה וּבַחֲקִירַת הָעֵדִים. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל יָדוּעַ לַמְּבִינִים וְלֹא יֶחְסְרוּ דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אַחֵרִיָּה בְּסְפָרִים אֲחֵרִים. (ישעיה לד טז) "דִּרְשׁוּ מֵעַל סֵפֶר ה'" וְקִרְאוּ, אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נֶעְדְּרָה: סָלִיק הִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ